

**Cicero: den ideelle romerske guvernør?
-en komparasjon av romerske guvernører
73-50 f.kr**

Torstein Skeide Olsen

Masteroppgave i historie

Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap

Universitetet i Bergen

Våren, 2018

Abstract

This thesis focuses on Roman magistrates in their provinces and potential maladministration. My main focus is going to be Cicero, an influential senator in the last years of the Republic, and one whose influence and sidechoosing eventually cost him his life. The paper will look into Roman provincial administration and its effects on the local communities. As Cicero himself pointed out in his Verres speeches about the state of affairs; were the people content with the governors, and did they do the job they were set out to do, without filling their own pockets as they did it?

I will be comparing the governors Verres, Quintus and Cicero himself in their respective provinces of Sicilia, Asia and Cilicia. The story of Cicero goes through all of these three different provinces as Cicero fights Verres in 70 BC in the courts of Rome, his advising letters to Quintus in 60/59 BC and in the end his correspondence with other magistrates, friends and maybe most important of all his friend and moneylender, Atticus during Cicero's rather reluctantly proconsularship of 51-50 BC.

Previous assignments such as these tend to focus more on taxation and often such matters in their own right. This paper is a dive into the complex world of the Romans and their laws, taxations, different social layers, view of other peoples and foreign lands. In the fast growing and ever longing stretching Roman empire, temptations for loot must have been big for governors, but at the same time, word traveled fast, and friendship and kin meant as much as actions did. The time period of 73-50 BC was a turbulent one in the world of politics and also saw a lot of change to both law and practice in Rome as well as in the provinces.

The comparison seeks out look for different practices between Roman governors in the late Republic and if there is a pattern or an evolution to administration or to each their own, and more importantly; did Cicero stay true to his words? As an eager critic of Verres and an adviser to Quintus, did Cicero really try to make a difference to the custom of embesslement as he saw it? Or did he follow the same trail as so many before him, and fall short on his own ideals?

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært hardt og vanskelig, men desto enda deiligere når jeg har sett at oppgaven etter mange utsettelse og diverse hindringer begynte omsider å ta form! Når man nærmer seg slutten er det tid for å sette seg ned å reflektere over tiden jeg har hatt som masterstudent ved HF, og som student på antikkseminaret. Da jeg begynte var vi bare seks studenter. Gruppen jeg forlater er tredoblet. Det er tydelig at flere synes antikken er et spennende og interessant tema. Konstruktive tilbakemeldinger fra veiledere og studenter gjennom hele masterløpet har vært veldig nyttig for meg, uansett hvor krasse de har måttet være.

Jeg vil først og fremst takke min veileder Ingvar Brandvik Mæhle som har sendt meg i riktig retning til tross for talløse feilvalg og bommerter. Hans veiledningstimer har vært nyttige til å etter hvert kunne forme min problemstilling og hvordan oppgaven min etter mange forandringer og omskrivninger til slutt skulle se ut. Dette har vært utfordrende på en annen måte enn bachelor, og jeg har ikke alltid helt forstått arbeidsmetodene, men jeg sitter igjen med mer kunnskap enn jeg kom med som totalt blank på det meste om Cicero, antikkens Sicilia og romersk provinsstyre.

Videre også en stor takk til de andre veilederne på seminar i Eivind, Christian og Thomas for konstruktive tilbakemeldinger på innsendte oppgaver i de årene jeg har vært en del av antikkgruppen. Og selvsagt takk til de andre studentene som har gått på antikken sammen med meg, og som har bidratt til et godt faglig og sosialt miljø både på og utenfor lesesalen.

Uavhengig av å skrive om Romerriket som jeg gjør eller andre epoker i historien, så tror jeg at både det jeg og andre sitter igjen med etter endt master, er følelsen å ha oppnådd noe. Å ha mestret det å skrive en langt større oppgave enn noen av oss har gjort tidligere. Å lære seg å hente inn kilder og litteratur i større omfang og få satt dette ut i tekst. Jeg vil si arbeidet med min masteroppgave har vært tøffere og mer lærerikt enn alt det andre jeg har gjort på universitet tidligere til sammen.

Samtidig mens jeg har jobbet i praksisperiode ved Bergen Byarkiv våren 2018, og fått prøve meg som humanist i arbeidslivet, har det slått meg hvordan jeg kan bruke kildekritikk og andre analyseverktøy i jobbsammenheng. Det gapet føler jeg er blitt tettere nå som jeg nærmer meg ferdig og jeg ser for meg humaniora som mye mer relevant for arbeidslivet enn jeg kanskje gjorde tidligere. Dette har også vært en god drivkraft til å få arbeidet ferdig.

Innhold

Kapittel 1: Innledning	1
1.0 Introduksjon og problemstilling	1
1.1 Utvalg av provinser	1
1.2 Begreper og forklaringer	2
1.3 Metode	4
1.4 Tidligere forskningslitteratur	5
Kapittel 2: Cicero som kilde	9
2.0 Cicero som kilde	9
2.1 Kilden som levning og beretning	10
2.2 Cicero som avsender	12
2.3 Cicero sine mottakere	13
2.4 Oppsummering	15
Kapittel 3: Romersk provinsstyre	17
3.0 Den romerske provins	17
3.1 Romerske magistrater	18
3.2 Romerske guvernører	19
3.3 <i>Publicani</i>	21
Kapittel 4: Sicilia	25
4.0 Sicilia	25
4.1 Status og organisering	25
4.1.1 Lokal autonomi	26
4.1.2 <i>Lex Hieronica</i>	27
4.1.3 <i>Lex Rupilia</i>	29
4.2 Guvernør Verres	30
4.3 Rettspleie	33
4.4 Skattlegging	38
4.5 Beskyttede personer	39
4.6 Favorittisme	40
4.7 Kapittelkonklusjon	41
Kapittel 5: Asia	43
5.0 Asia	43
5.1 Status og organisering	44
5.1.1 Lokal autonomi	44
5.2 Guvernør Quintus	45
5.3 Rettspleie	46

5.4 Skattlegging.....	48
5.5 Beskyttede personer	50
5.6 Favorittisme	51
5.7 Kapittelkonklusjon.....	53
Kapittel 6: Kilikia	55
6.0 Kilikia	55
6.1 Status og organisering.....	56
6.1.1 Lokal autonomi.....	56
6.2 Guvernør Cicero.....	58
6.2.1 Høsten 51 f.Kr.....	59
6.2.2 Våren 50 f.Kr.	61
6.3 Rettspleie	63
6.4 Skattlegging.....	66
6.5 Beskyttede personer	70
6.6 Favorittisme	72
6.7 Kapittelkonklusjon.....	74
Kapittel 7: Komparasjon	77
7.0 Komparasjon	77
7.1 Lokal autonomi.....	77
7.2 Rettspleie	78
7.3 Skattlegging.....	80
7.4 Beskyttede personer/favorittisme.....	81
Kapittel 8: Konklusjon.....	83
Kilder.....	87
Litteratur.....	87

Kapittel 1: Innledning

1.0 Introduksjon og problemstilling

Denne masteroppgaven vil ta for seg romersk provinsstyre i senrepublikken. Jeg vil forsøke å se på hvorvidt provinsene ble utsatt for vanstyre, korrupsjon eller liknende misforhold. Til å undersøke dette skal jeg bruke forfatteren, statsmannen og forfatteren Marcus Tullius Cicero. Han blir min hovedkilde til disse analysene, ettersom hans brev og taler noe av det beste kildemateriale som dagens historikere kan nyttiggjøre seg av når det kommer til romersk provinsstyre, og ikke minst for den utvalgte tidsperioden.

Ciceros brev inneholder alt fra karakteriseringer av venner og fiender til eksempelvis råd om hvordan å drive en provins ideelt sett. Det er dette jeg er ute etter å forsøke å få besvart; **Hva kan Ciceros brev fortelle oss om romersk provinsstyre i hans samtid? Hvordan ble provinsene styrt? Var Cicero den ideelle romerske guvernør?**

Cicero hadde mye å si om mange av de prominente personene i det romerske aristokratiet, og han har gitt mange guvernører det glatte lag for deres håndtering av provinser, men hvordan var han selv?

Som avgrensning for oppgaven vil jeg lete etter omtaler av status og organisering, som lokal autonomi og lover. Videre også beskatning, favorittisme, forskjeller i behandling av romerske borgere og da i all hovedsak grekere som de «andre» borgerne i mitt tilfelle og også rettspleie. Ved hjelp av disse punktene vil jeg være i stand til å gjøre meg opp en mening om Ciceros idealisme for hvordan å styre en provins ble en realitet eller ikke.

1.1 Utvalg av provinser

Til å svare på problemstillingen min har jeg valgt ut tre forskjellige provinser som alle var relatert til Cicero i løpet av hans aktive politiske karriere. Det at de alle har bånd til Cicero og hans virke, gjør dem sammenliknbare. Det er imidlertid et tilbakevennende problem med oppgaven, og da så klart også med perioden i seg selv, og det er at Cicero selv er så å si den eneste samtidskilden. Det er så klart noe arkeologisk materiale å gå etter i tillegg til Plutark som levde noen generasjoner etter Cicero selv, men for den romerske Senrepublikken er det stort sett Ciceros brev til venner, kollegaer, familie også videre som man kan støtte seg på.

Ciceros relasjoner til de ulike provinsene er også interessant i seg selv. Hans karrierevei startet med å bli valgt inn til *quaestor*, og en utsendelse til Sicilia sommeren 76 f.Kr. Dette ble starten på en karriere for Cicero som varte livet ut, hans første steg i *cursus honorum*,¹ romernes embetsstige. Noen år etter Ciceros opphold selv på øyen, kom *propraetor* Gaius Verres til øyen. Etter sine tre år der, ble han tatt inn for retten, og Cicero var mannen som etter hvert ble gitt oppgaven med å få ham dømt for underslag og korrupsjon.

Etter et relativt vellykket opphold til Sicilia, og en fremadstormende karriere etter dette gjennom 60-tallet f.Kr., ble brevene til Quintus skrevet i relativt tyngre tider for Cicero ettersom han tilbrakte delvis perioder av Quintus sitt opphold i Asia, i eksil i Hellas.² Til tross for ingen erfaring som guvernør selv, utbroderte Cicero om en guvernørs plikter og ansvar ovenfor sin bror. Dette kommer jeg tilbake til i dybden i kapittel 5.

I det siste analysekapittelet jeg skal ta for meg, er det Cicero selv som kommer i fokus. Hans egne ord ble satt på prøve da han noe overraskende og litt uheldig grunnet omregulering av lover, ble gitt i oppgave å styre Kilikia i 51-50 f.Kr. Der vites ikke så mye om romersk Kilikia i denne perioden annet enn hva Cicero selv har beskrevet, så dette er et potensielt problematisk tema; Dette gikk på Ciceros egen stolthet og hans rykte. Han ville tvilsomt hatt noen grunn til å snakke seg selv ned.

I alle disse tre provinsene hadde Cicero familie, venner og kollegaer. Alle som Cicero ønsket å holde fornøyde. Og ikke minst det som kanskje drev Cicero aller mest; politisk ambisjon, og ønsket om å bli sett og lykkes.

1.2 Begreper og forklaringer

Når man skriver en oppgave om antikken, vil det alltid dukke opp ord og begreper som kan virke forunderlige i dag eller som potensielt sett kan bety noe annet. Jeg vil her sette opp en liste over de mest sentrale begrepene, som ikke er forklart senere i oppgaven der de passer bedre rett inn i teksten. For mindre brukte begreper og ord, vil fotnoter være brukt. Jeg setter forklaringene opp alfabetisk.

- *Aedil*: det fantes flere typer av disse, men uten å gå fryktelig i detalj var deres oppgaver å holde oppsyn ved offentlig bygningsarbeid, tilsyn ved byen Roma, og også få inn penger til

¹ Loewenstein 1973, 55.

² Fuhrman 1992, Kap. 11. Rawson 1983, Kap. 7.

eksempelvis skuespill.³ «the aedile tax»⁴ var et begrep kjent fra provinsene som ble beskrevet av Cicero både i sitt eget og Quintus sitt guvernørpropphold; der disse ble sendt rundt i provinsene for å finne penger eller dyr til lekene i Roma. *Aediles* fungerte også som en slags vekter/politifunksjon med moderne øyne.⁵

- *Censor*: Magistrater med særoppgave å holde telling på romerske innbyggere i for eksempel en provins, føre opp deres eiendom og liknende. Selv om i senrepublikken, og i perioden denne avhandlingen er for, ble denne oppgaven gitt til konsuler.⁶ Som særegent embete satt disse, det var to av dem, i halvannet år og ikke i ett, som var vanlig praksis blant romerske embetsmenn. For å ta en avgjørelse, og holde den gyldig, måtte begge *censores* være enige om avgjørelsen.⁷

- *Cursus honorum*: Den romerske embetsstigen. Inneholdt *quaestor*, *aedil*, *praetor*, konsul og *censor*. Teknisk sett måtte en ha fullført ti års militærtjeneste før man fikk begynne i politikken, men dette ble ikke nødvendigvis fulgt opp i praksis. I Ciceros tilfelle fikk han begynne i alle embetene han nådde i tidligst mulig alder.⁸

- *Novis homo*: Ikke veldig flittig brukt i denne oppgaven, men viktig å ha kontroll på for seg selv for forståelsen av det politiske systemet i seg selv. Direkte oversatt betyr det «ny mann». det vil si at man kom fra en familiebakgrunn uten bemerkede forfedre innenfor romersk politikk. Det var vanskelig å lykkes politisk uten.⁹

- *Praetor*: Fra Sullas reformer i 81 f.Kr. var alle *praetores* satt i Roma. Disse dro kun ut til provinser som promagistrater, hvilket gjorde både Verres og Quintus til *propraetor*, selv om ikke kildene nødvendigvis skiller ut rollen som promagistrat i teksten. Hovedsakelig et embete i forbindelse med jus.¹⁰ Også den laveste stillingen en magistrat kunne ha som guvernør over en provins.

³ Krarup 1971, 93.

⁴ Loewenstein 1973, 63.

⁵ Loewenstein 1973, 62.

⁶ Lintott 1999, 115.

⁷ Krarup 1971, 89. Videre lesning om *censor*: Krarup 1971, 88-90 og Loewenstein 1973, 63-9.

⁸ Krarup 1971, 87.

⁹ Davies og Swain 2010, 12.

¹⁰ Loewenstein 1973, 61.

- *Quaestor*: Første embete i *cursus honorum*. Fungerte som skatteoppsynsmenn i Roma,¹¹ men hadde også øvrige funksjoner ute i provinsene. Cicero hadde deriblant som oppgave å overse kornforsyningene til Roma.¹² Plutark nevnte at Cicero gjorde en imponerende jobb.¹³

1.3 Metode

Som tittelen på oppgaven tilsier har jeg valgt å benytte meg av komparativ metode til denne avhandlingen. Det er en veldig grei metode som jeg føler kan passe oppgavens analyse godt. Jeg ser jo etter likheter og ulikheter og en rekke andre sammenlikninger på forskjellige nivåer, så komparasjon passer min oppgave som hånd i hanske.

Det er flere forfattere som ser verdien i komparativ metode i historieskrivingen. Jürgen Kocka skrev i 2003 at for analyse er komparativ tilnærming for historieskriving uunnværlig for å stille og bevare spørsmål.¹⁴ Han er upåklagelig opptatt av dens verdi som hjelpemiddel for historiefaget.

Komparativ metode debatteres, og det trekkes frem fordeler og ulemper i bruken, og i hvilke sammenhenger den er bedre egnet enn andre i *Å gripe fortida* fra 2012.¹⁵ Selv om det mest er mer moderne eksempler som kommer frem i boken her, er det som kommer frem at komparativ metode *kan* brukes til historieskriving, men det er ikke en nødvendighet av den grunn. Tolkning er fortsatt den viktigste tilnærmingen i historisk metode ifølge dette kollektivet av forfattere.¹⁶

Raymond Grew skriver at som historikere er det nesten umulig å komme unna komparasjon når man skal tolke historiske problemstillinger. Hans syn er at trangen til å sammenligne og vanen dette medbringer, er en stor del av hva som utgjør historie-disiplinen.¹⁷ For Grew er komparasjon til hjelp for historikere på fire punkter; til å stille spørsmål, til å identifisere historiske problemer, til å designere eller klargjøre passende forskning eller bakgrunnsstoff for arbeidet og til å nå samt teste ut passende konklusjoner basert på det tidligere arbeidet.¹⁸

¹¹ Loewenstein 1973, 61.

¹² Fuhrman 1992, 36.

¹³ Plu. *Cic.* 6.1.

¹⁴ Kocka 2003, 40.

¹⁵ Andresen m.fl. 2012, 96-101.

¹⁶ Andresen m.fl. 2012, 101.

¹⁷ Grew 1980, 768-9.

¹⁸ Grew 1980, 769.

Å kunne se hva som skjedde annerledes i ett tilfelle, vil kunne gi et større innblikk i detaljer hvor forskjellige tilfeller deler seg opp i forskjellige retninger. Dette vil igjen gi klarere innblikk i ulikheter ved de gitte tilfellene. Ut ifra dette kan en stille spørsmål om hvorfor og hva som fikk hendelsene til å bli som de ble. Da blir *hvorfor* og *hva* grunnlaget for forskningen. Dette er igjen et poeng som Kocka trekker frem da han hevder at komparativ metode gir muligheter for å se potensielle problemstillinger man ikke tidligere har tenkt over.¹⁹

Jeg vil derfor støtte meg på en komparativ tilnærming for å kunne finne innfallsvinkler og tilnærminger jeg ellers kunne ha bommet på.

1.4 Tidligere forskningslitteratur

Interessen rundt Cicero er fordi han rett og slett står i en unik posisjon for sin tid; ingen annen romersk senator har hatt like mange verk som har overlevd frem til i dag som han. Jeg har kun valgt meg uten noen få som passer best min oppgave. Selvfølgelig også er Cicero interessant som forskningsobjekt da hans naturtalent for tale og politikk tok ham dit som i utgangspunktet var vanskelig for en *novis homo*; til toppsjiktet i romersk politikk.

For å kunne svare på problemstillingen har jeg nyttiggjort meg flere artikler av varierende størrelse, men hovedverkene jeg har vektlagt oppgavene mine på er de jeg vil diskutere her.

Elisabeth Rawson (1983) med *Cicero: A portrait* og Manfred Fuhrman (1992) med *Cicero and the Roman republic* er begge bøker som diskuterer Ciceros liv fra hans fødsel til grav.

Disse har mer vært nyttige for kunnskaper om Ciceros liv og virke, men ingen av dem motsier hverandre på noe vis. Bøkene deres har vært nyttige som oppslagsverk. Begge har også nyttet seg av stort sett det samme oppsettet og de samme kildene.

Fuhrman skriver at under sitt konsulat, ville Cicero forsøke å leve opp til det han hevdet folket ønsket seg mest nemlig «*pax, concordia, otium*». Altså «fred, harmoni og ro/fordragelighet».²⁰

Både Rawson og Fuhrman er opptatt av hvordan Cicero helst ville unngå vold, og at han heller ikke var særlig begavet militæret. Det skrives ofte mye om Ciceros sterke sider, men hans militære side, var definitivt ikke en av disse. Fuhrman skriver at Cicero hatet vold og

¹⁹ Kocka 2003, 40.

²⁰ Fuhrman 1992, 74.

ikke trivdes som soldat i Sullas leir.²¹ Også Rawson argumenterer for at Cicero ikke hadde på noen som helst måte sett for seg å skulle trenge å kommandere tropper under sitt opphold i Kilikia. Til dette bragte han deriblant Quintus med seg for.²²

Foruten de mer biografiske verkene, er det også de mer spesialiserte verker for konkrete hendelser, tidsperioder eller provinser. Moses Finley var en kjent antikkhistoriker, og har skrevet *Politics in the Ancient world* (1983) og *A history of Sicily: Ancient Sicily to the arab conquest* (1968). Finley skriver da om romersk provinsstyre på Sicilia i den sistnevnte boken og argumenterer for at Sicilianere, og øvrige innbyggere i andre provinser, forble kun autonome så lenge det var Romas ønske. Romersk provinsstyre for ham var å la provinsene ta detaljstyringen på egenhånd i så stor grad det var mulig.²³

Han skilte også konsekvent mellom dagens historieskriving og den i antikken. For Finley var politikk, slik vi kjenner det i dag, en sjeldenhet i den før-moderne verden.²⁴ Han hevdet at grekerne og romere oppfant politikk og politisk historie, eller i antikkens tilfelle historie om politikk og kriger. Historieskrivere i antikken skrev om innholdet i politiske beslutninger, og ikke om selve politikken i seg selv.²⁵ For Finley var politikk noe spesifikt og lite. Han delte dette inn i tre distinksjoner: 1: Forholdet mellom stat og alle de forskjellige grupperinger som eksisterte innad en stat, av sosiale, økonomiske grupper m.fl. 2: Forholdet mellom stater hvor avgjørelser var bindene og kontrollerbare og førstatelige strukturer hvor dette ikke var et tema. 3: Forholdet mellom stater hvor en mann eller gruppering hadde absolutt makt over avgjørelsene, uansett hva slags råd som måtte gis, og de stater der bindene avgjørelser ble nådd gjennom diskusjon og til slutt gjennom stemmeavgivning.²⁶ Han gjentok også i 1983 det samme som han skrev i 1968, at dette også var noe av grunnen til at han hevdet eksempelvis at de sicilianske bystatene ikke var nevneverdig interessante å studere i henhold til politisk verdi, da disse ikke hadde noen form for politikk siden de ikke er autonome. Til tross for et lokalt forankret selvstyre, så hadde Roma den endelige påvirkning for deres politikk.²⁷

I direkte verk om romersk provinsstyre er det vanskelig å komme unna Andrew Lintott. Jeg benytter meg mest av hans bøker *The constitution of the Roman Republic* (1999) og *Imperium Romanum: Politics and administration* (1993) som oppslagsverk til romersk provinsstyre.

²¹ Fuhrman 1992, 14.

²² Rawson 1983, 165.

²³ Finley 1968, 126.

²⁴ Finley:1983, 53.

²⁵ Finley: 1983, 55.

²⁶ Finley:1983, 51-52.

²⁷ Finley 1983, 52.

Lintott går detaljert inn for å forklare i detaljnivå hvordan romerske provinser ble styrt og bruker også tidvis både Sicilia, Asia og Kilikia som eksempler, deriblant som eksempler på provinsenes individualitet, selv under romersk lov.²⁸

Nikolas Rauh er også en antikkhistoriker jeg forholder meg til ettersom han har en interessant måte å sette kildene i nytt lys på. Rauhs *Ciceros's buisness friendships: economics and politics in the late Roman Republic* (1986) legger vekt på senatorenes makt og deres vennskap og kontakter. Hvordan en senators nettverk var nøkkelen til deres eventuelle suksess og hva som trengtes for å oppnå noe. Også Rauh trekker frem *novis homo* ovenfor både Cicero og flere.²⁹ Åpenbart var det for ham ikke noe problem slik kanskje Fuhrman, Rawson, Swain og Davies, har en tendens til å trykke de som startet politikerkarrieren fra et vanskeligere utgangspunkt enn å være født inn i rett familie. For Rauh virker det å være talentet og evnene som gjør personen, ikke nødvendigvis avstamningen.

Av mer moderne forskning som jeg tar for meg er det især John Serrati og Ari Z. Bryen som har fått mest plass. Serrati er både enig og uenig med Finley. Finley hevdet at visse lokale lover var uinteressante og ikke nødvendigvis så viktige. Serrati legger et mer gravende blikk på dem og ser for seg store hull i loven som ikke eksisterer bevart som helhet, og etterlater store rom for tolkning. Finley hevdet derimot at de romerske lovene var interessante ettersom det ifølge ham var bare romersk lov som til syvende og sist som hadde noe å si for provinsene. Både Serrati og Finley er enige om at det er vanskelig å unngå korrupsjon til tross for klare lover og regler, da Sicilia hadde et velfungerende lovsystem, og Verres fikk likevel operere relativt fritt.³⁰

Bryen er også lik Serrati i form av at det ikke var fullt så enkelt som at romersk lov bestemte og det var det. I sin *Judging Empire: Courts And Culture in Rome's Eastern Provinces* fra 2012, diskuterer han Ciceros overfladiske holdning til hvor mye makt Roma egentlig hadde til provinsene sine og hvor mye makt som faktisk ble utført på lokal basis.³¹

For Bryen er det åpenbart at romersk kultur forandret seg i takt med provinsene de overtok, især i de innflytelsesrike greske områdene. Han hevder at de fleste romerske guvernører vil helst ha sett at lokale domstoler tok seg av så mye som mulig, da dette naturlig nok ville

²⁸ Lintott 1993, 59-64.

²⁹ Rauh 1986, 26.

³⁰ Finley 1968, 127. Serrati 2000b, 113.

³¹ Bryen 2012, 778-9.

medføre mer arbeid for dem.³² Dette skulle tilsi at moderne forskning kanskje er tilbøyelig til å flytte fokus vekk fra fokuset på romersk påvirkning på andre samfunn, og mer hvordan samfunnene styrte seg selv, og eventuelt tok til seg romersk kultur og omvendt.

³² Bryen 2012, 779.

Kapittel 2: Cicero som kilde

2.0 Cicero som kilde

I 81 f.Kr. var Sullas reformer med å omforme romersk politikk. En av forandringene han gjorde var å gi embete *quaestor* et sete i senatet.³³ Dette sørget for at Cicero, som få år senere ble valgt inn til nettopp dette embetet, fikk en plass der på livstid. Cicero er i vår tid kjent som en kilde til Romerriket sammen med andre antikkhistorikere som Livy, Diodorus, Plutark og Tacitus.

Cicero var en romersk politiker, senator, forfatter og filosof. Han var ikke akkurat en militærmann, og hans første virkelige viktige steg i romersk politikk, kom da han ble valgt til *quaestor* på Sicilia og dro dit sommeren 76 f.Kr. Han beskrev sin egen innsettelse slik;

The Roman people elected me... this distinction was accorded to my person, not to my family, to my character, not my pedigree, to proven competence, not to acknowledged nobility.³⁴

På Sicilia la Cicero bakgrunnen og vennskapene som skulle tjene ham vel da han senere dro ut for å samle inn beviser til rettsaken mot Gaius Verres. *In Verrem* fra år 70 f.Kr. danner mesteparten av kildegrunnet mitt for analysen av Sicilia. Rettsaken her ble delt inn i en *actio prima* og en *actio secunda*, som passet Ciceros løp, og han fikk overtaket.³⁵ Et viktig moment for kilden, er at kun *actio prima*, ble fremført. *Secunda* var bare planlagt, men Verres flyktet før han fikk levert talene i retten. Dette hindret derimot ikke Cicero fra å gi dem ut. Dette gjør *In Verrem* spesielt i motsetning til den andre kildemassen som er brev.

Ciceros brev er det viktigste kildemateriale til romersk provinsstyre i senrepublikken. Jeg har også brukt Plutarks *Lives: Cicero*, men denne i langt mindre grad. Mer som et støttepunkt, og for å ha en historiker i noenlunde samme levetid som Cicero. Det er også viktig å forsøke å unngå sirkelargumentasjon der, da Plutark arbeidet med stort sett det samme kildemateriale som jeg gjør nå i dag.

Jeg vil i dette mindre kapitlet se på hvordan kilden kan leses som levning og beretning. Jeg vil også studere hvem Ciceros mottakere var og hvordan han var som avsender. Det er ikke tvil om at han er mer privat i enkelte av brevene enn han for eksempel er i talene mot Verres hvor han har en politisk agenda med å få mannen dømt. Det er lite trolig at Cicero hadde tenkt

³³ Lintott 1999, 69.

³⁴ Fuhrman 1992, 36.

³⁵ Greenwood 1953, xvi-xvii.

seg at alle kildene jeg har brukt i denne oppgaven var ment for å bli lest av andre enn ham selv og mottaker.

2.1 Kilden som levning og beretning

Levning og beretning brukes i kildekritikk som tilnæringsmåter til kilden for personen som leser denne. Når man leser kilde som *levning* er det for å finne ut konteksten for kilde, omsetning rundt og for å studere forfatteren. Som *beretning* er å lese kilden rundt et ønske om å finne ut noe om romersk provinsstyre i seg selv, eller en konkret hendelse under en konkret guvernør. Her kommer da kildens troverdighet også inn i bildet, da det blir sentrert rundt Cicero i mitt tilfelle; Når en forsker sier at det er Ciceros verker som er det beste kildemateriale for romersk provinsstyre i senrepublikken, da sees kilden som en beretning.

Alle kilder kan brukes som levninger, men kildene som forteller noe mer enn bare om seg selv, men også om et større bilde eller kontekst er beretninger.³⁶ Altså er alle kilder levninger, en rest fra fortiden. En kilde som brukes som levning er til for å finne ut noe fra tidsperioden denne er fra. Når de brukes som beretning er man opptatt av det konkrete kildeinnholdet, for å finne ut av eksempelvis en konkret hendelse. Som en levning blir det også undersøkt hva kilden forteller om opphavet til kilden og situasjonen kilden ble til i.

Det kanskje beste eksempelet til en liten analyse av disse begrepene i kildene er å se på Ciceros taler til Verres. Cicero var veldig glad i å bruke voldsomme uttrykk. Superlativer og ikke minst store adjektiver som kunne få fantasien til å løpe. Dette kunne gi en slags form for totalitær tilnærming. Her vil jeg gi et eksempel på Ciceros beskrivelser av Verres sin høyre hånd blant innkreverne, Apronius;

Apronius, whom all others regarded as an uncouth savage, appeared to Verres an agreeable and cultivated person. Everyone else loathed him and shunned the sight of him: Verres could not live without him. Others could not drink in the same room with him, Verres would drink out of the same cup as him, and the disgusting smell of the man`s breath and body, wich we are told not even animals could endure, to him, and to him alone, seemed sweet and pleasant.³⁷

Denne beskrivelsen av Apronius som noe som tilnærmet ville lignet det verste mennesket på kloden, naturligvis etter Verres selv, har selvsagt sin begrunnelse i at Cicero ønsket å demonisere motparten i størst mulig grad under rettsaken. Som jeg kommer tilbake til i

³⁶ Andersen m.fl. 2012, 68-9.

³⁷ Cic. *Ver.* 2.3.23. Overs. Greenwood 1953.

kapittel 4 med flere eksempler på prominente sicilianere og romere som fikk det glatte lag av Cicero i disse talene så lenge de valgte å alliere seg med Verres. Målet her var jo selvsagt å fremme budskapet om at Verres og hans administrasjon var en skrupuløs bande som gjorde som de ville, uten respekt for lov, orden eller noe annet enn egen ambisjon og grådighet.

For å få lov til å være aktor i rettsaken i det hele tatt måtte Cicero først vinne retten til dette. Det andre valget Cicero måtte slå, var Caecilius Niger. Før i det hele tatt dette angrepet på Apronius, brukte Cicero samme taktikk mot Caecilius;

Verres believes me, Caecilius, to possess many qualities you do not possess.³⁸

Caecilius stod i denne saken ovenfor et fjell av utfordringer ettersom han som Verres sin tidligere *quaestor* kunne ha blitt implisert i Verres sine mange forbrytelser. Ifølge Plutark var også Caecilius involvert i jødiske praksis, hvilket kan ha gjort ham sårbar for kritikk.³⁹

Av kvalitetene Cicero snakket om som han innehadde, men Caecilius manglet, var det deriblant at Cicero hadde en god utdannelse innen latin og gresk fra de beste lærerne på den tiden. Caecilius hadde bare studert på Sicilia. Ciceros nære fortid hadde vært tilbragt i Forum, i rettsaker og som taler, mens Caecilius var for folk flest helt ukjent.⁴⁰

Slik kan man lese kilden som levning i lys av dens fortellende egenskaper. Selvsagt er det også viktig å være kildekritisk til Ciceros beretninger og beskrivelser ettersom han åpenbart har en agenda med å få Apronius til å fremstå som grusom, og Caecilius til å fremstå som upålitelig. Cicero stod selv til valg som *aedil*,⁴¹ noe som var hovedfaktoren for hans ønske om å vinne rettsaken. Samtidig som hans opphold på Sicilia som *quaestor* ikke hadde fått noen i Roma til å løfte blikket.⁴² Cicero kjempet for sin politiske karriere, og tok i bruk alle virkemidler han kunne, likeså gjorde Verres det samme mot Cicero.

Kildetroverdigheten vil jo settes i lys av det er Ciceros fortelling, men samtidig er det også av interesse å se på Cicero som kilde. Cicero blir da en god kilde til omstendighetene rundt rettsaken mot Verres. Det finnes ikke andre kilder til denne saken som er like detaljerte, ei heller samtidsvitner, så kilden er så absolutt verdifull så lenge man husker å vise den et kildekritisk blikk.

³⁸ Cic. *Div. Caec.* 22. Overs. Greenwood 1953.

³⁹ Plu. *Cic.* 7.6. Overs. Moles 1988; «what has a jew to do with a pig?» En kastret gris på romersk var en «verres». Så hva hintet Cicero til at Caecilius var i denne sammenhengen?

⁴⁰ Cic. *Div. Caec.* 27-42.

⁴¹ Cic. *Ver.* 1.1.25.

⁴² Plu. *Cic.* 6.4.

2.2 Cicero som avsender

Cicero opptrer i formen som avsender i en hel rekke forskjellige roller. Han er aktor, politiker, venn, bror, kollega, guvernør, m.fl. Listen er lang. Et gjengående trekk i alle rollene han innehadde, er ofte hans moraliserende tone samtidig som hans nesten alltid sjokkerte oppførsel når noen svarer ham på det han sikkert anså som udannet. Et glimrende eksempel på dette fremkommer i hans brev til Quintus. I det første brevet til Quintus, som er det lengste og som også betegnes som «malen for provinsstyre» skrev Cicero;

I do not write all this to tell you how to behave, but to make you glad of your behaviour, past and present.⁴³

Etter å ha lagt litt ut likevel om hvordan Quintus burde oppføre seg som guvernør hentet Cicero seg selv inn igjen og fortsatte midlere med;

Somehow or other I slipped into the role of mentor, which was not my original intention. Why should I give advice to one whom I recognize as not inferior to myself in wordly wisdom, especially in this area, and my superior in experience?⁴⁴

Det tredje brevet til Quintus er datert til 13 juni 58 f.Kr. Altså om lag halvannet år etter det første. Etter å ha hatt en åpenbart belærende og kanskje en naturlig beskyttende rolle ovenfor Quintus, må lillebroren ha muligens mistet sitt velkjente temperament og gått til angrep på Cicero i brevet som ble sendt tilbake. Cicero selv inntok som vanlig en paff og undrende holdning til hvorfor noen skulle ha grunn til å mistro hans intensjoner eller vilje til å hjelpe, og satt seg selv i en offerrolle;

My brother, my brother, my brother! Were you really afraid that I was angry with you for some reason and on taht account sent boys to you without a letter, or even did not want to see you? *I was angry with you?* How could I be? As though it was *you* who struck me down, *your* enemies, *your* unpopularity and not *I* who have lamentably caused *your* downfall! That much-lauded Consulship of mine has robbed me of you, and my children, and my country and my possessions.⁴⁵

Ciceros klaging får det til å virke som om dersom han blir enten kjefet på eller eventuelt satt på plass, er det ofte andres skyld at situasjonen er blitt slik, noe han også påpekte i sitt neste

⁴³ Cic. *Q.fr.* 1.1.8. Overs. Shackleton Bailey 2002.

⁴⁴ Cic. *Q.fr.* 1.1.18. Overs. Shackleton Bailey 2002.

⁴⁵ Cic. *Q.fr.* 1.3.1. Overs. Shackleton Bailey 2002.

brev til Quintus, i åpningsreplikkene.⁴⁶ Det var alltid andre som enten misforstod hans oppfatninger eller forsøkte å hindre ham i å utføre godt arbeid.

Hans veldig personlige utbrudd i disse brevene til Quintus er tydelig at Cicero blir veldig privat. I 58 f.Kr. var Cicero i eksil og som man kan lese ut av teksten i det tredje brevet var det ikke den sedvanlige selvtiliten som struttet av den, men mer et uttrykk for oppgitthet. Det slår meg som mer oppriktig enn mye av klagingen hans som nærmest tidvis kan virke som kos med misnøye eller bruk av hersketeknikk for å få folk til å ta hans parti.

Som Smethurst også påpeker er disse brevene til Quintus og venner inneholder mer det som Cicero egentlig trodde på og mente, mens talene hans mot Verres og i andre rettslige sammenhenger var mer å behandle som jobb; det ble sagt det som var forventet som måtte sies og det var det. Det skal også sies at hans forsvar av deriblant Quintus sin forgjenger i Asia, Flaccus, var vel så skyldig som Verres var, men i denne sammenheng var Cicero forsvarer, og ikke aktor.⁴⁷

En ting som gjør at brevene til Atticus gjerne skiller seg ut fra de mer profesjonelle brevene i *Ad Familiares*, er at de ofte er preget av humøret Cicero var i når han skrev dem. Det ligger mye mer spontanitet i dem.

2.3 Cicero sine mottakere

Mottakerne av Ciceros brev er mange. De to vanligste mottakerne i brevene jeg har benyttet meg av er Quintus, men også hans venn Atticus. Atticus ble flittig korrespondert med, noe som også gjør at jeg kunne plassert dette under avsender-punktet. Brevene han sendte til Atticus og Quintus er trolig å anta at kun var ment for deres øyne. Enkelte av brevene han sendte til andre magistrater, især under prokonsulatet sitt, er det nok rimelig å anta ble lest av flere enn mottaker selv. Eksempelvis er flere av dem adressert til flere enn bare en mottaker, som 29 april i 58 f.Kr. er et brev sendt til en Terentia og hans familie i beskrivelsen.⁴⁸

Dette er selvsagt at det er mer enn mottaker, men hva med brev Cicero adresserte til en, men som mulig ble lest av flere? Brevutveksling med *proquaestor* Longinus i Syria i oktober 51 f.Kr.

⁴⁶ Cic. *Q.fr.* 1.4.1.

⁴⁷ Smethurst 1953, 218.

⁴⁸ Cic. *Fam.* 14.4.

... I will do what you ask with hearty goodwill; as for yourself, I only wish for many reasons that you had been able to see me, in the first place so that I might see you after so long an interval- you whom I have for long past valued so highly; secondly, that I might congratulate you in person as I have done by letter; furthermore, that we might share our views about whatever matters we wished, you about your affairs, I about mine.⁴⁹

Dette er nok et brev i sammenheng med embete, så derfor passet Cicero på språket, og slo ikke fra seg voldsomme overdrivelser eller spektakulære fremstillinger. I tillegg er han flink nok til å drive litt smisk ovenfor mottaker, som forhåpentligvis kom ham til gode. Cicero var ikke akkurat ukjent for å like smiger selv. Samtidig er det et viktig poeng her at som *proquaestor* i Syria, hadde Longinus en guvernør over seg. I dette året ville det ha vært Bibulus. Kan han ha lest brevene?

Som guvernør og øverste autoritet i provinsen kunne strengt talt ingen hindret ham, men igjen var *quaestor* der som en del av staben for å avlaste guvernørene så lite trolig. Som L.A. Thompson påpekte var en *quaestor* moralsk bundet til å utvise sin guvernør den ypperste ærbødighet og lojalitet så lenge embete varte, så dersom det skulle ha vært ønskelig, måtte Longinus ha gitt opp brevet.⁵⁰ Cicero kan ha hatt en baktanke om at kanskje ikke all slik offisiell post ble lest av kun den tiltenkte mottaker, så han holdt en ikke fornærmende tone, dersom han ønsket å oppnå noe fordelaktig.

Smiger er det også mulig å spore i Ciceros mange brev til Atticus. Det er som regel å forvente at Cicero ville ha noe utav mottaker. Enten det var hjelp, penger, nyheter eller rett og slett bare noen å lette på trykket til. Mot slutten av sitt prokonsulat skrev Cicero dette til Atticus;

Young Quintus has certainly acted like a good son in reconciling his father`s mind towards your sister, not it is true without a good deal of encouragement from me, but I was spurring a willing horse. Your letter too has greatly stimulated him. Altogether, I am satisfied that the matters stands as we wish. I have written to you twice about my finances, if only you got the letters, in Greek, riddle fashion.⁵¹

Cicero var på dette tidspunktet nervøs. Han skrev en måned tidligere et annet brev til Atticus der han forklarte at han hadde 33 dager igjen i provinsen, og håpet at det ikke ville bryte ut noe krig i Syria som kunne bety at Cicero ble nødt å hjelpe til.⁵²

⁴⁹ Cic. *Fam.* 15.14.2. Overs. Glynn Williams 1954.

⁵⁰ Thomson 1962, 348.

⁵¹ Cic. *Att.* 6.7.1. Overs. Shackleton Bailey 1999.

⁵² Cic. *Att.* 6.5.1.

Cicero benyttet seg av smiger ovenfor Atticus da han skrøt av sin sønn, og hvordan Atticus hadde lyst opp hans hverdag. Før han etter en hyggelig introduksjon, gikk litt under radaren rett på sak; og nevnte at han hadde skrevet til Atticus to ganger om sin finansielle situasjon, og la spøkefullt til at det er på gresk, men det er mulig at Cicero var ute etter å få økonomisk stønad fra Atticus.

Hvorvidt Cicero her klaget på dårlig råd kan virke noe komplekst da Finley hevdet at Cicero dro fra Kilikia med en, ifølge ham, lovlig opparbeidet sum på 2 200 000 sesterces.⁵³

Quintus kunne ikke hjelpe Cicero i like stor grad som Atticus kunne, så tonen dem imellom er kanskje da naturlig nok en annen, i tillegg til det selvfølge at de var i familie. Cicero kan kanskje virke skuffet over Quintus tidvis selv om han ikke direkte sier det ut. Quintus hadde ifølge Shackleton Bailey en hel liste med negative hendelser som veiet tyngre enn de gode,⁵⁴ og dette kan mulig ha preget Cicero også. Broren nådde aldri høyere i *cursus honorum* enn guvernør i Asia, og politisk sett var han ikke en like sterk figur som Marcus Cicero heller. En svakere fra Cicero-familien som for alltid var i sin brors skygge både på talerstolen, karrieremessig og kjent for å ha vært snarsint.

2.4 Oppsummering

Å bruke Cicero som kilde kan være gull verdt, men det er også viktig å huske hvem mannen var; Cicero hadde som regel egeninteresser i flere av de politiske diskusjonene han utvekslet i brevene. Finley diskuterte Ciceros troverdighet når han ville få Verres dømt, og hevdet at Cicero kun la frem bevis som passet hans egen agenda.⁵⁵ Synet på Cicero som en god kilde til den Senrepublikken har kanskje ikke forandret seg så mye. I 2000 kom *Ciceronian Sicily: an archaeological perspective in Sicily from Aeneas to Augustus*. Her skriver også Roger Wilson det samme som nesten virke å være konsensus med bruk av Cicero som kilde; Cicero baserte ofte sine brev og taler på troverdige fakta, men at problemet gjerne ligger i mangelen av etterprøvbarehet; det er få andre kilder som kan støtte opp om Ciceros historieskriving.⁵⁶

Wilson er for eksempel mer åpen for å bruke mindre kjente historikere som Diodorus til å supplere Ciceros beretninger. Diodorus ble kritisert av blant andre Gerald Verbrugge i *Sicily*

⁵³ Finley 1968, 129.

⁵⁴ Shackleton Bailey 2002, 4.

⁵⁵ Finley 1968, 122.

⁵⁶ Wilson 2000, 134.

210-70 B.C.: *Livy, Cicero and Diodorus*. Verbrugghe var i åpenbar opposisjon til bruk av Diodorus som kilde, på lik linje med Livy og Cicero,⁵⁷ mens Wilson ikke er nødvendigvis enig i det Diodorus har skrevet, men han hevdet at en del av det er så absolutt troverdig, og et godt alternativt syn til Cicero.⁵⁸

⁵⁷ Verbrugghe 1972,

⁵⁸ Wilson 2000, 135-6.

Kapittel 3: Romersk provinsstyre

I dette kapittelet ønsker jeg å fortelle litt kort om hvordan en romersk provins var og hvordan den ble styrt av den romerske guvernøren, samt et innblikk i en guvernørs stab. Jeg vil også se litt nærmere på de øvrige magistratene og *publicani*.

3.0 Den romerske provins

Det romerske uttrykket *provincia* brukes om områder under direkte romersk kontroll. Direkte oversatt betyr det «utnevne» eller «oppgave». Dette er forklaringen uttrykket har i Andrew Lintotts bok fra 1993, *Imperium Romanum; politics and administration*, og det er som «oppgave» jeg vil bruke uttrykket videre i avhandlingen. Videre i denne sammenhengen vil uttrykket dreie seg om provinsene utenfor Italia, altså vil uttrykket brukes om dette; en oppgave for en magistrat utenlands, og dermed ikke ha betydningen som den kunne ha hatt i Italia.⁵⁹

Områdene som falt under romersk kontroll som et resultat av denne krigføringen ble gitt til en magistrat med *imperium*.⁶⁰ Noe som også Lintott presiserer, er at provinsgrensene i senrepublikken var da mer definerte enn tidligere geografisk sett, men om det befant seg potensielt fiendtlige mennesker på den andre siden, kunne disse tidvis virke mer vage.⁶¹ Noe av grunnen til dette kan ha vært at Romerriket i denne perioden var sterkt ekspansivt, og som følge av langt flere seire enn nederlag, ikke nødvendigvis var så brydd med hvor grensene til områdene utenfor gikk. Dette omhandler selvsagt yttergrensene. Innad provinsene imellom var det klarere skillelinjer, og en romersk magistrat kunne ikke trenge seg inn på en annens område. Dette var utenfor hans restriksjon, selv om det finnes flere eksempler på brudd på denne loven.⁶²

Loewenstein kom med en ganske hard påstand om at «Civic liberty died with the republic».⁶³ Det han mente med dette var at romerne i Senrepublikken stod veldig fritt til å åpenlyst kritisere sine såkalte bedre. Romerske borgere var frie i den forstand at disse hadde rettigheter

⁵⁹ Lintott 1993, 22.

⁶⁰ Lintott 1993, 43-4.

⁶¹ Lintott 1993, 23.

⁶² Lintott 1993, 27.

⁶³ Loewenstein 1973, 191.

som ble respektert fra øvre hold.⁶⁴ Loewenstein hevdet at i takt med Senrepublikkens død og inngangen til keisertiden, ble romersk frihet innskrenket for innbyggerne.

Lintott er også blant dem som hevder at romerne hadde et ønske om at administrasjonen av provinsene skulle foregå på lokal basis. For ham ville guvernøren vært overarbeidet dersom han ikke hadde hjelp av lokal administrasjon til å hjelpe seg.⁶⁵ Han presiserer videre at selv om romersk lov ble fulgt overalt i imperiet, betydde ikke dette alene at det drev ut lokale skikker eller lokale lover og rettspraksis i hverdagen, så lenge det var forsvarlig i henhold til romersk lov.⁶⁶

Samtidig som lokale myndigheter, kanskje især i de østlige provinsene hadde velutviklede eksisterende domstoler og liknende, ble det ifølge Bryen, et etter hvert et så stort byråkrati og muligheter for å eksempelvis legge frem klager for de lokale guvernørene, at romerne måtte ta mer stilling til administrasjon enn kanskje først påtenkt.⁶⁷ Det foregikk på lokal basis en maktkamp om å fremme egne interesser i provinsene både for romerske magistrater, skatteinnkrevere og lokalbefolkning med nok penger og innflytelse til å kunne utnytte sin posisjon i kamp med de to førstnevnte. Alle ville få muligheten til å kunne påvirke guvernøren i sin provins til sin fordel.⁶⁸

3.1 Romerske magistrater

For å bli en magistrat var det noen enkelte egenskaper man måtte ha; en måtte være romersk borger, mann, familiestatus fra en far som måtte være født fri, ikke som slave, samt det å ikke bli regnet som ektefødt ville gjøre det å stille til embete umulig. Før år 180 og innføringen av *lex Villia annalis* var det ikke noe krav til alder for å stille til kandidatur.⁶⁹

Alderskrav ble innført og satte en lavalder for hva som var mulig å bli valgt inn til et embete som. Her var det en minstealder for *quaestor* på 30 år, *aedil* 36 år, pretor 39 år og konsul på 42 år.⁷⁰ På lokal basis ble provinsguvernøren valgt blant de siste to sistnevnte magistratene, mens det ble i perioden fra Sulla og til år 52 f.Kr. tildelt pro-magistrater i stedet.⁷¹

⁶⁴ Loewenstein 1973, 191.

⁶⁵ Lintott 1993, 129.

⁶⁶ Lintott 1993, 156.

⁶⁷ Bryen 2012, 775.

⁶⁸ Bryen 2012, 776.

⁶⁹ Loewenstein 1973, 52.

⁷⁰ Krarup 1971, 87. Se også Lintott 1999, 145-6 for nærmere detaljer.

⁷¹ Lintott 1993, 46.

For en magistrat var det strenge regler for hvordan man skulle oppføre seg, og selv andre offentlige verv som prester, ble sett på som private om man sammenligner dem med magistratene. Der var et markant skille for hva man kunne gjøre som privatperson, og hva man kunne gjøre som magistrat.⁷²

Et av de viktigste ansvarsområdene for en ledende magistrat i en provins, kanskje især i en grenseliggende en mot barbarer, var de militære. Med *imperium* kunne man kommandere en legion. Reguleringer for hva som var lovlig med henhold til *imperium* forandret seg selvsagt i takt med republikkens utvikling med årene. Dersom en magistrat ble utnevnt med territorialt *imperium*, som magistrater ute i provinsene gjerne ble, så ble dette opphevet ved hjemkomst til Roma, da vedkommende ikke lengre hadde grunnlag for å ha denne utnevnelsen i Roma. Et eksempel på dette er Pompeius som oppløste hæren sin etter sin hjemkomst fra Asia i år 64 f.Kr., og kom til Roma som en privat borger. Julius Cæsar krysset som kjent elven Rubicon med hæren sin i år 49 f.Kr, og er et eksempel på det motsatte. For de høyest rankende magistratene var mulighetene for makt via et *imperium*, enorme.⁷³

3.2 Romerske guvernører

Med så mange muligheter for magistratene til å tilegne seg makt, kom det også ut lover for å sikre at guvernørene i provinsene ikke fikk fullstendig fritt spillerom. En av lovene for ble laget for å kunne lovlig definere hva en provinsguvernør kunne gjøre, var *lex Porcia*. Denne loven fra 101-100 f.Kr. sa at en guvernør ikke flytte seg selv, eller hæren sin, utenfor sin gitte provins uten meget god grunn. I tillegg la den også en grense på hvor mye en guvernør kunne revidere.⁷⁴

Cicero påpekte i rettsaken mot Verres i år 70 f.Kr. at provinsguvernørene fikk god oppvarning på statens bekostning med henhold til eksempelvis klær og utstyr. Slaver ble kun lovlig kjøpt ute i provinsen dersom en slave også hadde dødd på samme plass. Videre utover dette var det ikke lov å skaffe seg flere slaver eller å kjøpe seg eiendom. Cicero mente at tidligere generasjoner laget disse lovene i frykt for at for frie tøyler ville bety at magistratene

⁷² Krarup 1971, 96-7.

⁷³ Loewenstein 1973, 45-6.

⁷⁴ Lintott 1993, 44.

ville altfor enkelt kunne berike seg selv på provinsens bekostning.⁷⁵ Der fantes også en *leges de repetundis*, som skulle hjelpe med å tilbakelevere eventuelt stjålet gods som magistrater kunne ha beriket seg med i deres embete. Lintott hevder dette var vanskelig å bedømme, da ikke alle lovgivninger på lokalt plan var like, og det fantes flere smutthull å benytte seg av. Like fullt ble enhver magistrat utstyrt med klare ordrer fra senatet og folkeforsamlingen. Likevel trengte ikke de følge alle lokale lover og regler som tidligere magistrater hadde innført.⁷⁶

Krarup peker da på at dette gjorde det lettere for mange å unndra seg straff for eventuell korrupsjon. Skulle noen legge frem en såkalt *de rebus repetundis*, som var en anklage rettet mot provinsutsugelse med krav om erstatning og tilbakelevering av eiendom, så var det for det første ikke sikkert man kom gjennom det romerske rettsapparatet der ridderne og senatorene stort sett holdt sammen, og kanskje især om det var en magistrat med innflytelse.⁷⁷ Skulle dette for eksempel dreie seg om en provinsguvernør, så var det ikke mulig å fjerne, ei heller motsi, en guvernørs autoritet i hans regjeringstid. Etter utløpt embete for en guvernør derimot var det mulig å reise en sak for *quaestio de pecuniis repetundis*. Dette var domstolen for tilbakebetaling av fremlagte krav om penger eller også kjent på engelsk som «extortion court». Dersom dømt, ville vedkommende miste sin *caput*, altså sine rettigheter som romersk borger. I tillegg til å måtte tilbakebetale verdiene som retten anslo.⁷⁸

En provinsguvernørs stab bestod i all hovedsak av dem en magistrat eller promagistrat, ville omgitt seg med utenlands. Følget som magistraten omgikk seg med var kjent som *cohors*. Den eneste andre magistraten en guvernør ville bringe med seg til en provins var hans *quaestor*. Disse fungerte som en slags nestleder for guvernøren. Dette kunne potensielt virke problematisk for guvernøren, da en *quaestor* som regel var en ung mann i starten av sin politiske karriere. Guvernøren ville gjerne ha en nestleder med erfaring, noe som kunne finnes blant hans *legati*.⁷⁹ Når Cicero skrev til sin bros Quintus i årsskifte 60/59 f.Kr., skrev han om at Quintus sine *legates* og deres erfaringer og styrker som kunne være til god hjelp for ham, ettersom han ikke fikk utnevne sin egen *quaestor* da han ankom Asia.⁸⁰

⁷⁵ Cic. *Ver.* 2.4.9-10.

⁷⁶ Lintott 1993, 44-5

⁷⁷ Krarup 67-8.

⁷⁸ Greenwood 1953, ix.

⁷⁹ Lintott 1993, 50.

⁸⁰ Cic. *Q.fr.* 1.1.10-12.

Ifølge Cicero var forholdet mellom *quaestor* og hans overordnede guvernør, det samme som forholdet mellom en far og en sønn.⁸¹ Akkurat dette argumentet brukte Cicero i kampen sin mot Caecilius, fordi han mente at grunnet hans personlige forhold til Verres, ville han aldri jobbe for å få ham dømt. Når hadde noen *quaestor* noensinne kjempet om jobben for å få sin overordnede guvernør dømt? Disse tilhørte sjeldenhetene, og Cicero kom også med eksempler på dette fra liknende episoder, men at disse ble avvist i retten.⁸²

Legati var som regel menn med senatsplass som var håndplukket av provinsguvernøren til posisjoner som hans ledende assistenter. Disse tok også på seg militære oppdrag som underordnede guvernøren, eller der de selv fikk uavhengig kommando over et oppdrag. Ellers hjalp disse også guvernøren med jus. De var hans *consilium*, altså hans rådgivere eller jury., men også her som i militære sammenhenger, kunne de opptre på egenhånd.

Foruten disse brakte også guvernøren med seg følgesvenner eller liknende som ofte ble satt i lære av en magistrat til å forstå hva som i fremtiden skulle være deres egen jobb. Offisielt sett fikk ingen av disse sin egen rank eller posisjon i guvernørens stab.

Guvernørens personlige stab bestod også av andre. Der var en *accensus* som var guvernørens stabssjef og også fungerte som en rådgiver. Det var budbringere som *scriba*, *lictors* og *viatores*. Og også folk som skulle tolke tegn og hendelser som *haruspices* og *praecones*. Alle disse fikk lønn gjennom guvernøren da de ble oppført på hans utgifter. Han kunne sannsynligvis stå fritt til å velge ut hvem han ville av sin nedre del av staben, men det er og trolig at både skrivere, tegntolkerne og deres like allerede ble valgt for guvernøren av andre.⁸³ Skulle en guvernør dø ble hans nestkommanderende automatiske guvernør til en erstatter var på plass.⁸⁴

3.3 *Publicani*

Det fantes to typer av tjenester som den romerske stat ikke var i stand til å gjøre selv. For det første var det levering av forsyninger. Dette til bruk i religiøse sammenhenger, for offentlige bygninger, og også for militæret. Dette klarte ikke staten Roma uten hjelp, og disse tjenestene kostet også penger. Dette igjen ledet til det andre problem; selve innkrevingen.⁸⁵ Å kreve inn

⁸¹ Cic. *Div. Caec.* 61.

⁸² Cic. *Div. Caec.* 55-64.

⁸³ Lintott 1993, 51-2.

⁸⁴ Baldson 1962, 134.

⁸⁵ Badian 1972, 15.

penger, skatter eller toll ble sett på som en synd, derav tittelen på Ernst Badians bok «*Publicans and sinners*» fra 1972. Per Krarup går mer i dybden her og forklarer at alle innbetalinger ikke var like; faste skatter ble innbetalt til *quaestor*, eller i nøden noen over ham i administrasjonen, mens vekslende skatter slike som toll og tiende ble bortforpaktet til den høystbydende som delvis gikk til Roma og delvis i den gjeldende provins. I prinsippet skulle dette være en person som skulle fungere som en kausjonist, men i realiteten fantes der mange private selskaper bak denne privatpersonen, som benyttet seg av denne ordningen. For å være kausjonist måtte man eie jord, og dette innebefattet både da senatorer og riddere, men det var ikke lov for senatorer å innta slike verv, så derfor falt denne oppgaven på noen få i ridderklassen i stedet.⁸⁶

Publicani ble drevet som selskaper, eller bedre kjent som *societas* på latin. Baldson beskriver dette i sin *Roman History, 65-50 B.C.: Five Problems* fra 1962, at et selskap ville være strukturert med en Bestyrer (*Manceps*), en administrerende direktør (*Magister*), et styre (*Decumani*), og en form for aksjeholdere (*Socii*). På lokalt plan i hver provins var det også en lokal leder for selskapet kjent som *pro-magistro* og hans stab, *qui operas dabant*.⁸⁷

Badian påpekte at lederne for alle disse selskapene tilhørte gjerne tilhørte *equesterian* - klassen, altså ridderklassen.⁸⁸

Ridderstanden, også kalt *equester ordo* eller *equites*, følte seg underpriviligert og med tiden var mange av disse blitt veldig velstående og viktige i de øvrige sosiale lag. Reformen og lover, deriblant de av Tiberius Gracchus, skiftet maktbalansen litt frem og tilbake i flere tiår frem til år 70 f.Kr. Senatorstanden kunne ikke akkurat klage over ridderstandens forsøk på å komme i bedre maktposisjon, da senatorstanden ikke var mindre korrumpert eller mer opptatt av demokrati enn det ridderstanden var.

En av Gracchus sine mange reformer som forble effektive, var gjenopprettelsen av domstolen som behandlet anklager om underslag i provinsene. I juryen ble senatorer sett på som mer redelige enn ridderne. I praksis fikk det lite å si hvem som satt i juryen; guvernører fra senatorstanden samarbeidet villig med mektige medlemmer av ridderstanden om å utplyndre provinser, der det kom begge parter til gode. Tross i alt dette tidvis profitable samarbeidet,

⁸⁶ Krarup 1971, 68. Badian 1972, kapittel 1 beskriver også en tidligere tid der senatorene hadde lov å kreve inn det *publicani* gjorde i perioden for min oppgave, men lovendringer gjorde at det nå var blitt forbudt. Se også *lex Cornelia* fra 218 f.Kr. som ved lov forbød senatorene å tjene penger på slik drift.

⁸⁷ Baldson 1962, 135-6.

⁸⁸ Badian 96-7.

fortsatte maktkampen for kontroll mellom disse klassene. Det kan nok ha hatt vel så mye om prestisje å gjøre. I 80 f.Kr. under Sullas styre, fikk senatet i praksis all styringsmakt. For domstolen som behandlet anklager om provinsutsugelse, ble det ikke noe mer justis av dette, heller mindre om sådan. Siden senatet og ridderstanden begge var like korrupt, ble mulighetene for å komme seg unna med korrupsjon større for guvernører og annen lokal elite. Dermed økte problemet i omfang. Dette faktumet i seg selv gjorde ikke Roma opprørt. Det som skapte problemer og misnøye var at ridderstanden tapte mer på Sullas reformer enn senatorene tjente på det.⁸⁹

Nå har jeg allerede påpekte at det var forbudt for selve innkreverne i seg selv å kreve inn verdiene, men eierne av selskapene stod ikke i praksis for den, og det er jo all grunn til å si seg enig i Badians tanker om at dette sannsynligvis var blant de rikeste mennene innenfor riket.⁹⁰ Badian hevdet at i takt med Gracchus sine reformer noen generasjoner før Ciceros tid sørget for at *publicani* for alvor begynte å få politisk innflytelse.⁹¹

Som Badian trakk frem var dette også en bekymring for Cicero; ved de nye lovene under rettsaken mot Verres fryktet at dette tette samarbeidet mellom ridderne og *publicani* skulle gå enda lengre, og at korrupsjonen skulle bli enda verre enn den allerede var;

Whereas the Senate has frequently helped tax-farmers by allowing the interest, here is a magistrate who robs tax-farmers by taking interest from them! -This man would certainly have no chance of escape if this Court were composed of tax farmers- in other words, of Roman knights.⁹²

Badian hevdet at mot slutten av Senrepublikken var de økonomiske interessene til *publicani*, i alle fall de mest ledende og fremtreende, blitt mistenkelig like interessene til senatorene og ridderklassen. De ble etter hvert trolig regulert først av Cæsar, før de store selskapene og enorme fortjenestene etter hvert forsvant ut av deres hender.⁹³

⁸⁹ Greenwood 1953, x-xii

⁹⁰ Badian 1972, 97.

⁹¹ Badian 1972, 90.

⁹² Cic. *Ver.* 2.3.168. Overs. Greenwood 1953.

⁹³ Badian 1972, 115-8.

Kapittel 4: Sicilia

4.0 Sicilia

He has behaved like a pirate in his city praetorship, and like a destroying pestilence in his province of Sicily.⁹⁴

Slik beskrives Sicilias guvernør i perioden 73-71 f.Kr. Gaius Verres av Cicero. Verres er det kanskje mest åpenbare navnet som kommer frem når man tenker på romerske guvernører som herjet i provinsene, men var han egentlig så ille som Cicero ville ha det til? I dette kapitlet skal jeg forsøke å se om Cicero overdrev eller om Verres virkelig var Sicilias svøpe.

4.1 Status og organisering

Sicilia var Romas første provins utenfor Italia, og ble innlemmet i det voksende romerske imperiet som et resultat av andre punekrig mot Kartago i 241 f.Kr. John Serrati skriver at i 227 f.Kr. kom den første romerske *praetor* til øyen, og dette var starten på den romerske administreringen. Sicilia ble tildelt i to *quaestor* til å hjelpe øyens guvernør (*propraetor*); en ble sendt til vest med sete i Lilybaeum, og en til øst med tilsvarende i Syrakus. Syrakus skulle også med tiden etter fullstendig overtakelse av øyen i 211 f.Kr., fungere som hovedstad.⁹⁵ I Ciceros tilfelle ble han plassert i Lilybaeum. Harold Guite argumenterte med at dette var Cicero misfornøyd med. Skulle han første fjernes fra Roma, som var ille nok i seg selv, ville han i det minste flytte til Syrakus.⁹⁶

Serrati hevder at romerne erobret Sicilia som et bufferområde mellom seg selv og Kartago.⁹⁷ Sicilia ligger strategisk plassert midt i Middelhavet, og romerne kontrollerte nå et geografisk knutepunkt. Ved overtakelsen av Sicilia og Kartagos spanske områder, kontrollerte romerne effektivt det vestlige Middelhavet etter 211 f.Kr.

Romerne hadde problemer med å holde Sicilia i starten. Ikke før var en by erobret og flesteparten av de romerske soldatene dratt videre mot neste mål, før lokalbefolkningen gjorde opprør til fordel Kartago. Like fort som et opprør startet, var romerne til å slå disse ned.⁹⁸

⁹⁴ Cic. *Ver.*1.1.2. Overs. Greenwood 1953.

⁹⁵ Serrati 2000b, 112.

⁹⁶ Guite 1962, 143.

⁹⁷ Serrati 2000a, 120.

⁹⁸ Verbrugge 1972, 536.

Likevel satte det en standard for beskatninger, favorisering og hva slags forhold de forskjellige byene fikk til Roma. Sicilia var ingen samlet stat ved romernes overtakelse, men en samling av bystater. Riktignok også bestående av Hieron av Syrakus sitt kongedømme, men han kontrollerte ikke hele øyen. Resultatet av sidevalg under krigene mot Kartago, fikk konsekvenser i årene som kom for de forskjellige byene.

Cicero la mye vekt på å lage et tilnærmet stakkarslig inntrykk av Sicilias innbyggere som ute av stand til å kunne forsvare seg selv mot den grusomme guvernøren Verres. At Verres var i fullstendig kontroll over øyen. Dette synet kan virke noe vagt. Som nevnt var Sicilia en øy med lange tradisjoner, og også et sted med et velutviklet lokalt rettsapparat, økonomi, klassesystem osv. Cicero skrev at det skal ha vært om lag 65 forskjellige administrative sentre, såkalte *civitates*, på øyen.⁹⁹ Alle disse var preget av tidligere hellenistisk eller fønisk kolonisering.

4.1.1 Lokal autonomi

Romerne tok over et område som hadde flere århundrer med sivilisasjon bak seg, mens Roma fremdeles var en liten landsby. I praksis for sicilianerne betydde romersk overtakelse bare at de byttet ut et overherredømme med et annet. Når det kom til selvstyre, eller autonomi, så hevdet Moses Finley at sicilianske byer bare hadde autonomi fordi romerne lot dem ha autonomi;

In practice, autonomy meant freedom from Roman interference so long as Rome chose not to interfere (or was not asked to).¹⁰⁰

Finley skrev også i et senere verk at sicilianske bystater kun var nevneverdig interessante for diskusjon med henhold til politisk verdi, da disse ifølge ham ikke hadde noen politikk som de kunne kalle sin egen ettersom de endelige avgjørelsene som ble tatt på Sicilia kom fra Roma.¹⁰¹

Det lå i Romas interesse å la øyen i så stor grad som mulig styre seg selv. Ved å la eksisterende lokal administrasjon opprettholdes, ville romerne spare seg for mange utgifter, noe som virker logisk med tanke på Romas daværende økonomi etter en serie kriger.¹⁰²

⁹⁹ Cic. *Ver.* 2.2.133-37.

¹⁰⁰ Finley 1968, 126.

¹⁰¹ Finley 1983, 52.

¹⁰² Serrati 2000a, 124-5.

Cicero hevdet at romerne ikke gjorde noen endringer i lokal administrasjon ved overtakelsen av Sicilia¹⁰³. Dette synes å virke overdrevent ifølge Serrati, men samtidig kan Cicero ha ment at det kan ha betydd at skattenivået forble det samme. Serrati hevder at Cicero ville ha nevnt dette i rettsaken mot Verres dersom sicilianernes skattetrykk var blitt lettet.¹⁰⁴

Lokal elite på øyen blir gjerne ofte oversett da man gjerne går rett på å lese Sicilias historie fra et romersentrisk ståsted.

Cicero ville selvsagt ha alt å tjene på i rettsaken mot Verres å fremstille Sicilia som helt fritt og eksemplarisk og uten noen ting å utsette på i henhold til lokal autonomi. At alt fungerte i henhold til *lex Provinciae* og *lex Rupilia*. Som jeg etter hvert skal komme inn på, var det ikke slik at alle de forskjellige byene var fryktelige begeistret for Cicero. Verres hadde mange mektige venner og politiske kontakter i flere av de forskjellige byene. Også for øvrig i Roma i senatet. Det var ikke noen unison begeistring for Ciceros angrep på Verres. Et eksempel på dette kom i saken mot Verres sin tidligere *quaestor*, Caecilius.¹⁰⁵ For å fremme sine mistanker om at Caecilius bare var en brikke i Verres sitt spill, pekte Cicero ut de mektige mennene C. Marcellus og Lentulus Marcellinus som var tilstede under talen. Disse skulle være menn sicilianerne skulle kunne ha satt sin lit til angående beskyttelse; da de begge hadde en finger med i det meste som foregikk på Sicilia. I stedet representerte disse to mennene, de to byene Syrakus og Messina, som ikke vil ha Cicero som aktor i saken. Uten å si det direkte ut, sådde Cicero tvil om disse mennenes lojalitet til rettferdighet, og hintet til deres ønske om å frifinne Verres.¹⁰⁶

4.1.2 *Lex Hieronica*

Sicilia hadde noen egne lover som var særegne for dem. De to viktigste av disse var *lex Rupilia* og *lex Hieronica*. Sistnevnte var den andre store nevnte loven i Ciceros *In Verrem*. Denne har blitt diskutert vel av flere forfattere, og ikke minst Cicero gikk veldig grundig til verks i sin tredje tale mot Verres i å eksemplifisere hvordan Verres og hans kumpaner regelrett utplyndret Sicilias bønder. *Lex Hieronica* var en allerede eksisterende lov eller noe tilnærmet dette på Sicilia før romernes inntog. «Law of Hieron» som Cicero kalte den,¹⁰⁷

¹⁰³ Cic. *Ver.* 2.3.12-15.

¹⁰⁴ Serrati 2000a, 125.

¹⁰⁵ *Divinatio in Caecilium*.

¹⁰⁶ Cic. *Div. Caec.* 13-15.

¹⁰⁷ Cic. *Ver.* 2.2.32.

fungerte som en beskatning der bøndene betalte inn denne som en tiende, eller *tithe* som det het.

Bøndene ble bedt om å lage en deklarasjon kalt *professio* på marken under såing. Under utregningen av deklarasjonen, der man blant annet skulle finne ut av størrelsen på jorden og antall sådde frø, samt kjente summer fra tidligere år i lokale områder regnet man seg frem til en sum for verdien av den årlige *tithe* for området. Basert på dette tallet ble rettighetene for avlingen lagt ut til høystbydende på markedet i Syrakus. De som bydde var skatteentreprenører som stort sett var lokale sicilianere, kjent som *decumani*. Høystbydende måtte sende det som ble bydd til Roma, og satt da igjen med rettighetene til avlingen. Roma fikk det de skulle ha, samt som kjøper fikk muligheten til å tjene penger, selv om vedkommende også risikerte gå i minus avhengig av utfallet for avlingen, i alle fall på papiret.¹⁰⁸

Lovens utbredelse og virke er debattert. Moses Finley kritiserer Ciceros tilsynelatende aksepterende holdning til at *lex Hieronica* bare ble fortsatt uten noen endringer ved romersk overtakelse. Dette hevdet han ble altfor enkelt å mene, ettersom Hieron II bare kontrollerte Syrakus og omegn, ikke hele Sicilia. Også Serrati hevder at dette blir for enkelt.¹⁰⁹ Lintott lister også opp byer som etter romersk overtakelse skal ha vært fritatt for betaling, så det er nok tvilsomt at romerne bare lot loven fortsette i seg selv, men sannsynligvis utførte visse endringer og tilretteleggelser.¹¹⁰

Det er meget trolig at guvernørene edikt hadde *lex Hieronica* i bakhodet når de utskrev innskrivningene per år. Til tross for at *lex Rupilia* ble satt som standard lovregulering, levde denne loven videre, og Cicero brukte den flittig til å eksemplifisere Verres sine ugjerninger. Andre eksempler er L. Octavius and C. Cotta, fra 75 f.Kr. som diskuterte tiende på vin, olje og mindre avlinger¹¹¹ og Verres etterfølger på Sicilia, Metellus som også i et brev diskuterte tiende i et brev før hans ankomst til øyen.¹¹² Cicero hevdet at loven skulle bestå og gjøre innkreving lettere for begge parter. Der skulle ikke lages nye lover til samme tema, eller gamle lover med nye navn.¹¹³ Slik kunne romerne fremstå som grasiøse ovenfor sine nye undersåtter ved å la dem beholde en lov med et navn som minnet om fordums storhet.

¹⁰⁸ Lintott 1993, 75-6.

¹⁰⁹ Finley 1968, 122-3, 126. Serrati 2000b, 125. Dypere diskusjon av *lex Hieronica* og dens virke og utbredelse.

¹¹⁰ Lintott 1993, 71.

¹¹¹ Cic. Ver. 2.3.18. *Hieronica* her på den latinske teksten.

¹¹² Cic. Ver. 2.3.121. *Hieronica* her på den latinske teksten.

¹¹³ Cic. Ver. 2.3.15.

Det er mulig å tolke det slik hen at tiende tilfalt herskeren i Syrakus. I datiden ville det være den romerske guvernøren. Cicero påpekte at Verres selv solgte disse fra Syrakus.¹¹⁴ Dette kan være et bevis på at på et vis erstattet den romerske guvernøren autoriteten til kongen av Syrakus, i hvert fall direkte i dette tilfellet. Også den tidligere sicilianske guvernøren, Gaius Norbanus, skal ha solgt tiende, og måten Cicero fremla dette på kan tolkes dithen at han selv kan ha hatt personlig kontroll over disse.¹¹⁵ I så fall var ikke Verres enestående om å selge disse for personlig profitt, men noe slik ville ikke Cicero ha skrevet noe om.

Ulikt *lex Rupilia*, som omfattet flere områder, var *lex Hieronica* en enkeltstående lov for beskatning. Under loven ble det også lagt et systematisert arkiv der man kunne gå tilbake å lese det meste med relevans til transaksjoner, kjøp og salg av tiende. Ansvar for disse nedtegnelsene ble underlagt de lokale magistratene.¹¹⁶ Cicero brukte disse arkivene for det de var verdt til å fremlegge hvor drastisk antall bønder var gått ned i diverse områder etter at Verres kom til Sicilia.

4.1.3 *Lex Rupilia*

Det kan tidvis være forvirrende å holde styr på hvem som er romere, sicilianere, grekere og også er det viktig å huske at ikke alle byer ble beskattet likt eller nødvendigvis på lokalt plan opererte med eksakt samme lover.¹¹⁷ I 132 f.Kr. ble *lex Rupilia* til, oppkalt etter konsulen P. Rupilius.¹¹⁸ Denne loven var en generell reguleringsplan for hele provinsen Sicilia, som følge av slaveopprørene i årene før. Etter å tilsynelatende først, å ha latt sicilianerne uhindret få styre videre under sine lokale lover, trengte øyen en intervensjon. Romerne ville innføre noe som kunne virke som stabiliserende. Loven inneholdt det som skulle trenges med hensyn til administrasjon av beskatning, import, eksport, havner og liknende. Loven skulle forhindre flere utbrudd av opprør. Disse opprørene skjedde på de store godsene på landsbygden grunnet dårlige arbeidsforhold. Rupilius brukte et helt år på å lage denne.¹¹⁹ Romerne hadde rett og slett ikke råd til å risikere usikkerhet med kornforsyningene fra Sicilia.

¹¹⁴ Cic. *Ver.* 2.3.83.

¹¹⁵ Cic. *Ver.* 2.3.117.

¹¹⁶ Cic. *Ver.* 2.3.120.

¹¹⁷ Zambon 2008, kap. 3.9. Hvilke byer ble belønnet/straffet som et resultat av punekrigene. Bystatusene var ikke evig gitt.

¹¹⁸ Lintott 1993, 59.

¹¹⁹ Serrati 2000b, 112-3.

I takt med det Cicero skrev er det trolig at de lokale styresmaktene på Sicilia beholdt en slags form for uavhengighet når det kom til blant annet rettssystem. Det er trolig at de beholdt senater i byene og prester, stormenn og liknende beholdt sine tidligere posisjoner, men kunne som nevnt be Roma om hjelp dersom det skulle oppstå noe. Som i tilfellet med Verres, der innbyggerne ville nå ut til Roma for hjelp. Jeg vil argumentere mot Finley sitt syn med at et område uten total autonomi ikke er av nevneverdig interesse. Det er absolutt av interesse, da dette gir muligheter for å undersøke hvordan et område levde under sin overmakt i hverdagen, uten nevneverdig innblanding. Utgifter hos de lokale myndighetene ble møtt med skatter pålagt eiendom til eiendommens daværende verdi. Dette skjedde i hver enkelt by, og disse skattene ble pålagt av to utvalgte *cenosores* som hver enkelt by hadde.¹²⁰

Cicero forklarte de forskjellige måtene en rettsak på Sicilia ville forgått i henhold til ved *lex Rupilia*. Dersom det var en sak mellom to sicilianere fra samme by, skulle denne bli vurdert i den gjeldende byen, og i samsvar med de gjeldene byens lover. Mellom to sicilianere fra forskjellige byer ble det valgt et sted å avholde saken, *praetor* skulle selv utnevne rettens medlemmer i henhold til *lex Rupilia*. Når en person gikk til sak mot samfunnet eller omvendt ble et råd i en by opprettet til å prøve saken. Da hadde også begge parter i saken anledning til å utfordre rådet. Sicilianere ble utnevnt til å prøve saker hvor sicilianere ble tatt til retten av romere. Og omvendt. I andre type saker ble normal prosedyre å utnevne rettens medlemmer ut fra et panel bestående av romerske borgere i det distriktet rettsaken foregikk i. Unntaket her var saker mellom kornbønder og innkrevere av *tithe*, som det ble kalt på Sicilia. Disse sakene ble regulert i henhold til Hieros kornlover fra gammelt av.¹²¹

4.2 Guvernør Verres

Gaius Verres var Sicilias guvernør i hele tre år. Fra han han tiltrådte i 73 f.Kr. og til han forlot guvernørstolen i 71 f.Kr. Normal prosedyre ville være å få en ny guvernør på plass i år 72 f.Kr., men hans etterfølger, Quintus Arrius, ble forhindret å tiltre grunnet de kjente slaveopprørene under ledelse av Spartacus i Italia. Dermed ble det mulig for Verres å sitte lengre og styrke sin posisjon.¹²² Verres tiltrådte teknisk sett som *propraetor*, men jeg vil for enkelthetskyld bare referere til ham som guvernør fra nå av videre i teksten. Unntak av denne sorten var ikke uvanlig. Med stadig økende militære behov, ble ikke dette kompensert for i

¹²⁰ Cic. *Ver.* 2.2.131.

¹²¹ Cic. *Ver.* 2.2.32.

¹²² Fuhrman 1992, 40.

form av kompetente og ferdigutdannede magistrater. Derfor fikk man også, konsuler som kunne sitte i flere år. Etterhvert ble det vanlig å la magistrater sitte i sitt embete i opptil tre år.¹²³ Et annet eksempel på dette var Quintus Cicero, som jeg skal komme videre inn på i neste kapittel, som ble sittende som *propraetor* i Asia i også sammenhengende tre år. Quintus skal ha reagert på dette med sinne og oppgitthet, da han lik sin bror, helst ville være i Roma, og ikke langt borte.¹²⁴ For Verres derimot, var dette slaveopprøret en glimrende mulighet til å feste grepet om Sicilia ytterligere.

Verres stammet ikke fra noen storslått bakgrunn, og var i den forstand veldig lik Cicero. Selv om Fuhrman påpeker at Verres sin far var senator og kunne trekke i tråder for sønnen fra sin plass i Roma¹²⁵, var han nødt til å skaffe seg en karriere på egenhånd. I sitt første år som guvernør ble Verres advart mot oppførselen sin av sin far. Ikke fordi han mente det var galt, men fordi han vakte oppsikt i sin fremgangsmåte for å berike seg selv.¹²⁶

Hans tidligere karriere laget også en del bråk. Først ble han utnevnt til *quaestor* for konsulen Gnaeus Carbo i Gallia. Cicero anklaget ham for å ha underslått flere hundre tusen sesterces¹²⁷ i dette året han var der, og at det var der hans kriminelle karriere startet.¹²⁸ Etter dette tjenestegjorde han som *legati*, og senere *proquaestor* under Cornelius Dolabella. Både Verres selv, Dolabella, og tenkelig også da andre deler av staben, plyndret og oppførte seg omtrent som der ikke eksisterte et lovverk i Asia. Lycia, Pisidia, Pamphylia og Phrygia ble alle pålagt vilkårlige avgifter om man skal tro Cicero. Det samme systemet skal Verres også visstnok senere ha brukt på Sicilia. Dolabella ble til slutt stilt for retten for sine herjinger. Verres derimot, slapp unna ved å vitne mot sin tidligere medsamsvorne.

Altså hadde Verres skapt seg et frynsete rykte før han kom til Sicilia. Hans administrasjon bestod også av en rekke skrupuløse individer skal man tro Ciceros lite flatterende beskrivelser av dem. Kanskje den som skilte seg mest ut i denne sammenheng var en av *tithe* innkreverne, Quintus Apronius.¹²⁹ Apronius skal ha vært Verres høyre hånd, og det skal også ha blitt forsøkt å stille ham til ansvar for sine handlinger uten at Verres etterfølger, Metellus, dømte ham skyldig. Senere skal han også ifølge Cicero ha blidt bedt om å bruke sine penger og

¹²³ Lintott 1999, 113-4.

¹²⁴ Shackleton Bailey 2002, 2.

¹²⁵ Fuhrman 1992, 41.

¹²⁶ Cic. Ver. 2.4.41.

¹²⁷ Myntenhet brukt i Romerriket.

¹²⁸ Cic. Ver. 2.1.34-40.

¹²⁹ Cic. Ver. 2.3.22.

innflytelse blant Sicilias politiske elite til å hjelpe Verres til frifinnelse.¹³⁰ Cicero truet også Apronius med en egen rettsak i ettertid av Verres sin,¹³¹ men velger å holde seg til at Apronius er en medhjelper med Verres, for å ikke flytte fokus fra rettsakens virkelige mål. Det er ingen beviser i ettertid for at Cicero og Apronius hadde noe forhold til hverandre i ettertid av denne rettsaken. For Cicero hersket det ingen tvil om at Verres var i fullstendig kontroll over den politiske eliten på Sicilia, og at disse nå enten var lite villige eller i frykt for Verres sin vrede, ikke ville hjelpe befolkningen.¹³²

Verres hadde nok mange elskerinner, men det er især en som går igjen i kildene, nemlig Chelidon. Ifølge Cicero skal Verres ha vært så opptatt av henne, at han flyttet sitt kontor til hennes hus, fremfor sitt designerte område. Cicero mente at dette selvsagt vitnet til en guvernør som ikke var skikket til å regjere, at han ikke hadde tatt innover seg ansvaret og byrden med å lede en provins.¹³³ Han skulle også ha formet sitt edikt til å blidgjøre henne og hennes preferanser mest mulig.¹³⁴

Anthony Marshall hevdet i 1966 i *Governors on the Move* at Ciceros taler pekte på en guvernør som var meget aktiv, ettersom hans navn dukker opp ved flere anledninger overalt på øyen i hans embetstid. Cicero hadde anklaget Verres for å stort sett oppholde seg i Syrakus innendørs eller sengeliggende. Han skal ha valgt Syrakus for det behagelige klimaet, og den flotte beliggenheten.¹³⁵ Åpenbart forsøkte Cicero her å gi et inntrykk av en guvernør som ikke brydde seg og lot alle andre gjøre jobben. Relativt ironisk med tanke på at han også hevdet han styrte alle de lokale domstolene og også de enkelte utplukkede dommerne.¹³⁶

Marshall's forskning viste til det av en guvernør som var særs aktiv og historiene om Verres opptrender overalt på Sicilia ble selvsagt fortalt av nettopp Cicero. Selvsagt i forbindelse med tyverier, overgrep og den slags, men selvsagt aldri i forbindelse med noe som hadde med jobben som guvernør å gjøre.¹³⁷

¹³⁰ Cic. Ver. 2.3 152-7.

¹³¹ Cic. Ver. 2.3.60.

¹³² Cic. Div. Caec. 2-9.

¹³³ Cic. Ver. 2.5.38.

¹³⁴ Cic. Ver. 2.1.106-7.

¹³⁵ Cic. Ver. 2.5.26.

¹³⁶ Cic. Ver. 2.2.33-4.

¹³⁷ Marshall 1966, 232.

4.3 Rettspleie

Ifølge Cicero så tilsidesatt Verres alle etablerte prinsipper og regler til fordel for sine egne. I stedet for å eksempelvis velge ut domstolene i henhold til gitte regler, ville han heller plassere inn sine egne menn som kunne sikre ham et utfall han selv ville være fornøyd med. En mann fra hans eget *cohors*.¹³⁸ Dette var neppe noe unikt for Verres, da trolig flere guvernører benyttet seg av samme praksis. En av disse kan potensielt sett ha vært Dolabella, da han tross alt ble dømt for underslag og korrupsjon i rettsaken hvor Verres gikk fri.

Et eksempel på dette er rettsaken mot Scandilius, ble Verres høyre hånd, Apronius, satt til å velge ut rettsmedlemmene for å sikre et heldig utfall.¹³⁹ Dette kunne selvsagt Verres kontret med å si at han ville ha menn i slike posisjoner som han kunne stole på. Dette var Cicero selv skyldig i det samme når han lager sitt edikt for sitt prokonsulat i Kilikia, men forsvarte seg selv med at han laget et edikt alle var fornøyd med, og at selv lokalbefolkningen hyllet hans utvalg.¹⁴⁰ Et fryktelig tynt argument når det presenteres som forsvar for Verres, men Cicero var ikke på tiltalebenken i sitt tilfelle når han benyttet seg av det, så det beviser også litt av det forholdet Cicero hadde til Verres; Verres skulle svertes uansett skyld eller ikke.

Til Verres sitt forsvar så var det ikke alle tidligere presedenser han var nødt til å følge. En guvernør var pliktig til å følge de lover og regler senatet bestemte for administreringen av provinsen, men guvernøren trengte ikke etter punkt og prikke følge hver eneste presedens som de tidligere guvernørene laget. Dette var jo og noe av poenget med at en guvernør hadde muligheten til å lage sitt eget edikt; de kunne legge til og samt stryke noen tidligere lovendringer lokalt. Dermed kunne Verres ha forsvart seg mot Ciceros anklager om brudd av *lex Rupilia* med at denne kun var en lov laget lokalt, og ikke i Roma.¹⁴¹ Litt av problemet med *lex Rupilia*, var at loven kolliderte med lokale forankrede myndigheters lover og regler. Sicilias lovsystem, som for eksempelvis ved *lex Hieronica*, var allerede godt implementert i folks hverdag. Ifølge Lintott var dette problemet noe romerne begynte å se alvorligheten i først i etterkant av innføringen av *lex Rupilia*, samt andre liknende lover i andre provinser. Det eksisterte for stort rom for tolkning av lover og regler, og udefinerte grenser innenfor lover og regler muliggjorde smutthull. Slike smutthull gjorde at Verres, og andre i potensielt like situasjoner, da kunne forsvare seg lettere på dette anklagepunktet dersom det skulle ende i

¹³⁸ Lintott 1993, 59-60.

¹³⁹ Cic. *Ver.* 2.3.140.

¹⁴⁰ Cic. *Att.* 6.1.15.

¹⁴¹ Lintott 1993, 44-5.

en rettsak. I Verres sitt tilfelle var han allerede flyktet fra Roma før rettsaken kom til en slik hendelse.¹⁴²

Kameraderi syntes Cicero det skal ha vært mye av på Sicilia. Han fremla et imaginert eksempel i talene, men like fullt et troverdig bilde på tingenes tilstand i perioden, på en siciliansk bonde som skulle fremlegge en sak for *recuperatores*, i håp om å få noe av tapte penger eller verdier tilbake. Retten ville selvsagt i dette tilfeller ha vært fylt opp av medlemmer av Verres eget *cohors*. Cicero hevdet her at det ville vært umulig for den stakkars bonden å få gjennomslag blant rettsmedlemmer som ville vært fyllesyke fra en av Apronius mange fester kvelden og natten før!¹⁴³

Kameraderiet var kanskje aller best illustrert gjennom Gaius Curios gratulasjoner til Verres over at Hortensius var valgt til konsul for 69 f.Kr., og at ved dette valget hevdet Curio da at dette mer eller mindre var det samme som Verres sin frifinnelse.¹⁴⁴

Et annet mer spesielt påfunn av Verres, som enten vitner til Ciceros overdrivelser, eller en guvernørs stormannsgalskap, var nedprioriteringene i hyllesten til Syrakus erobrer, Marcus Marcellus. I senatshuset på Syrakus, også kjent som *bouleuterion*, stod der en bronsestatue av Marcellus. I samme bygning skal Verres også ha fått reist en statue av seg selv. Det eksisterte også en festival i Marcellus ære. Denne skal ha blitt nedprioritert eller fjernet av Verres, som i stedet på samme tid som denne skal ha gått, laget en festival i eget navn for folket i Syrakus å feire. For Cicero ble dette for mye; innbyggerne i Syrakus måtte da altså feire en festival til ære for den samme mannen de mente fullstendig ødela deres egen by.¹⁴⁵

Mye kan sies om Verres, men han hadde god nese for kunst og verdifulle gjenstander. Cicero gjorde narr av hans smak og indirekte kalte ham snobbete.¹⁴⁶ Dette kunne jo regelrett bety at Verres rett og slett visste mer eller satt mer pris på gresk kunst og gjenstander enn Cicero, da det kom klart mer frem en mer materialistisk karakter i Verres enn i Cicero.

En ting var å underslå og svindle, men det var flere eksempler der Cicero trakk frem regelrette tyverier fra Verres fra sicilianske innbyggere. Det skal ikke ha vært noen gjenstand i gull,

¹⁴² Lintott 1993, 56-7.

¹⁴³ Cic. *Ver.* 2.3.28.

¹⁴⁴ Cic. *Ver.* 1.1.18.

¹⁴⁵ Cic. *Ver.* 2.2.50-2.

¹⁴⁶ Cic. *Ver.* 2.4.126.

sølv, bronse, marmor eller elfenben eller maleri på Sicilia som Verres ikke skulle ha forhørt seg om.¹⁴⁷

Cicero la frem Gaius Heius fra Messina, som visstnok var en av byens rikeste, som en gjestfri mann og en som hadde mengder med kunstverk, deriblant en flott marmorstatue av Amor laget av grekeren Praxiteles. Denne statuen hadde tidligere stått i Forum i Roma, så dens verdi var anerkjent. Det skal også ha vært en bronsestatue av Herkules i Heius sitt hjem. På et vis skal Verres ha fått tak i alle disse statuene, og i sitt forsvar i rettsaken, hevdet han at han hadde kjøpt disse for en lav pris. Cicero hevdet at dette forsvaret var fullstendig latterlig. Hvorfor skulle disse kjente verkene plutselig ha rast slik i verdi? Heius skulle ikke ha trengt et konkurssalg.

Cicero mente at Verres enkelt og greit truet og tvang Heius til å selge sine kunstgjenstander til ham billig. Det hjalp heller ikke Heius sin sak at han var fra Messina, byen som Verres beskrev som sitt andre hjem. Messina var en by der Verres hadde mange gode kontakter. Både Messina og Syrakus, var de to byene som stemte frem Caecilius foran Cicero til å ta rollen som aktor. Det er sannsynlig å anta at Heius følte seg tvunget og ikke turte annet enn å tilnærmet la seg rane. Heius var selv innkalt som vitne i rettsaken mot Verres, og uttalte at han under normale omstendigheter aldri ville solgt gjenstandene sine til noen. Ikke for noen sum.¹⁴⁸

Messina skal ha blitt et oppbevaringssted for Verres sitt stjålne gods, og mye av dette skal ha blitt transportert med skip som Verres fikk flyttet fra sine tiltenkte oppgaver for å tekkes hans egne behov.¹⁴⁹ Noe av Messinas lojalitet til Verres, kan ha kommet av at Verres fjernet det årlige betalingskravet til Roma på hvete fra byen. I stedet ble dette kravet om hvete pålagt Centurpia og Halaesa. For Roma ble dette også et problem på sikt ettersom de ikke fikk inn det de skulle ha. Ikke engang en eneste mann var blitt oppnevnt til militærtjeneste i den romerske marinen fra Messina i hans tid som guvernør. Dette var byen egentlig pålagt.¹⁵⁰ Det er ikke vanskelig å forstå Verres sin popularitet i Messina med alle disse fordelene.

Skipene som Verres skal ha brukt privat skal ha vært meget romslige. Dette hevdet Cicero var fordi Verres etter endt embete kunne seile bort fra Sicilia med så mye tyvegods som mulig. Cicero mente det ikke skulle være noen annen grunn for Verres til å få et slikt skip bygget, da

¹⁴⁷ Cic. Ver. 2.4.1-3.

¹⁴⁸ Cic. Ver. 2.4.3-20.

¹⁴⁹ Cic. Ver. 2.4.150-2.

¹⁵⁰ Cic. Ver. 2.4.21.

en guvernør som skulle ha behov for skip, ville fått skip eller andre fremkomstmidler oppdrevet ved offisielle reiser. Uoffisielt hadde heller ikke Verres lov til å reise utenfor sin provins, dette var ikke lov for guvernører, med mindre det var særs grunn. Det var heller ikke å få fraktet eiendom eller gods sendt over havet til og fra regioner hvor han ikke lovlig kunne eie noe. Cicero stilte også spørsmål med Messinas bokføring, ettersom pengene til å bygge et slikt skip tilsynelatende ikke var registrert noe sted. Han mente at han ved hjelp av vitner ville være i stand til å forklare at penger betalt til Verres ble forfalsket som betalt i sammenheng med kontrakter som ikke var ekte. For Cicero var det åpenbart at Messina ville tjent på å hjelpe guvernøren som ga dem så mange privilegier, mens Roma og sicilianerne ellers tapte på det.¹⁵¹

Havnen i Syrakus skal ha blitt til et fristed for pirater fra Kilikia. Til kontrast påpekte Cicero at under krigene mellom Roma og Kartago var havnen stengt, og skulle beskytte byens innbyggere. Under Verres skal det ha vært lovløse tilstander der og fullstendig fri fart inn og ut av kriminelle. Cicero eksemplifiserer Verres ankomst til Syrakus i kontrast til den romerske generalen Marcus Marcellus, mannen som under punekrigene erobret Syrakus. Han reflekterer over deres forskjellige oppførsel; Marcellus som en mann av selvkontroll, med en uslåelig hær under en tid med krig. Verres som en som i fredstid korrumperte Sicilia med sin selvberikelse.¹⁵²

Minerva-tempelet i Syrakus ble ikke berørt av Marcellus ifølge Cicero. Til tross for å ha vært den triumferende general, og med lovligheten på sin side etter å ha inntatt byen, skal ikke Marcellus ha tatt skattene som lå der. Verres på sin side, skal ikke ha latt sjansen glippe til å gjøre det motsatte. Tempelets vegger skal ha blitt strippet for dets bilder og utsmykninger, deriblant av kavalerislag under kong Agatokles noen århundrer tidligere. Marcellus hadde lovet å fylle to templer i Roma om han lyktes i å erobre Syrakus, men han nøyde seg med å sende andre skatter enn de Minerva-tempelet inneholdt.¹⁵³ Cicero romantiserer Marcellus erobring noe voldsomt.

Dette er et feil bilde ifølge Roger Wilson. Sammenligner man Ciceros beskrivelser av Marcellus, med de av Plutark, som skrev at Marcellus skal ha tatt med seg enorme kunstskatter tilbake til Roma, faller litt av romantiseringen sammen.¹⁵⁴ Cicero har som sagt

¹⁵¹ Cic. *Ver.* 2.5.43-9.

¹⁵² Cic. *Ver.* 2.4.116.

¹⁵³ Cic. *Ver.* 2.4.122-3.

¹⁵⁴ Wilson 2000, 135-6.

hevdet at Marcellus sikkert holdt sitt løfte om å ta med seg skatter tilbake til Roma, men nevner ikke direkte hvor ifra. Plutark skriver enorme mengder gresk kunst fra Syrakus. At Marcellus skal ha latt Minerva tempelet og deres verdi ha stått urørt virker lite sannsynlig.

Cicero gir oss et eksempel på en som våget å stå opp mot Apronius sine mange overgrep, Quintus Septicus. Nå var ikke Septicus noen vanlig bonde heller, men medlem av den romerske ridderklassen. Apronius var ifølge Cicero gitt frie tøyler til innkreving, og sannsynligvis også et relativt løst forhold til hva som skulle betales i sum. Septicus ble møtt med det han mente var et urimelig krav, nektet han å betale. Da Septicus nektet, kom det et edikt som forhindret enhver bonde i å fjerne sitt korn fra treskegulvet før han var kommet til enighet med sin innkrever om mengde og pris. Dette førte jo naturlig til at det innhøstede kornet ble ødelagt. Septicus nektet likevel å betale og lot kornet ligge å bli ødelagt. Da dette heller ikke knakk ham, kom det enda et edikt som tilsa at alt korn måtte bli levert i havnen innen den første i måneden August. For en å levere inn hele sin avling innen denne datoen var dette selvsagt helt umulig. Dermed kunne han bøtelegges eller stilles for retten. Septicus ble da stilt ovenfor valgene; å bryte guvernørens lover, eller å godta det han mente var urettferdig beskatning. For å ytterlig vanskeliggjøre betalingen, forandret Verres loven om at ingen mann skulle trenge å møte opp i en rettsal utenfor sitt eget distrikt. Dette sørget selvsagt for at mange ville få enormt lengre reisetid dersom de ble innkalt til en sak. Ved å ikke møte i tide eller forsinkelser, ville det ha vanket bøter eller annen form for straff.¹⁵⁵

Det var også saken med Steinhus av Thermae. En sicilianer som begynte som *hospes* for Verres, og var en som Verres flittig brukte som hjelp.¹⁵⁶ Verres brøt etter hvert deres samarbeid etter uenigheter, og støttet seg opp med Steinhus sine motstandere i Thermae i et håp om å få ham dømt.¹⁵⁷ Steinhus gjorde som mange hadde gjort før ham i slike situasjoner; han flyktet før anklagene mot ham, hvorvidt sanne eller ikke, kom frem for retten. Han flyktet til Roma og ble en av de som jobbet med å få Verres dømt.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Cic. *Ver.* 2.3.32-9.

¹⁵⁶ Cic. *Ver.* 2.2.82.

¹⁵⁷ Cic. *Ver.* 2.2.89.

¹⁵⁸ Cic. *Ver.* 2.2.91-5.

4.4 Skattlegging

Cicero beskrev forskjellen på skattlegging av land på Sicilia og andre provinser i sin tredje tale mot Verres;

Let me remind this Court of the differences in the system of land taxation between Sicily and our other provinces. In the others, either a fixed tax has been imposed, which is called a «tribue».¹⁵⁹

Etter å ha forklart flere detaljer og diverse unntak, kom Cicero til konklusjonen;

With these exceptions, all the lands of the Sicilian cities are subject to the payment of tithe.¹⁶⁰

Cicero dedikerte mer eller mindre hele tredje tale til å gå ut mot Verres og hans håndtering av sicilianske bønder, skattlegging og avgifter. Med tanke på det ettermælet som Verres har, er det ikke så rart at nettopp disse områdene er det som dukker opp. Hvordan foregikk skattleggingen på Sicilia? Var det kun Verres som var en dårlig guvernør? Eller var det også andre som fylte egne lommer?

Lintott skriver at det er mye uklart med tanke på selve frakten av korn til fastlandet fra Sicilia, og at dette åpner opp for potensiell korrupsjon. Hva skjedde med lasten etter den var kommet i havn? Var Verres villig til å la *publicani* få sitt?¹⁶¹

Ernst Badian skriver at det var mye trøbbel mellom Verres og *publicani* i starten av hans embete. Badian hevder Lintotts mystikk ikke er så mystisk i det hele tatt, men nemlig det at Verres forsøkte snyte *publicani* for deres profitt på eksportvarer. Det skal imidlertid blitt en enighet mellom partene på et vis, noe som Badian spekulerer i at *publicani* skal ha blitt tilbakebetalt i form av andre ytelser.¹⁶² Disse motytelsene kan ha gått begge veier, da guvernørene var avhengige av innkreverne, så dersom de visste om at det foregikk overbeskatning, kunne de gjerne snu ryggen til dersom det kom penger inn deres vei.¹⁶³ Kort og greit et glimrende eksempel på kameraderi så lenge alt gikk som det skulle. *Lex Hieronica* tilsa at bøndene ikke kunne påtvinges å betale mer enn vedkommende sin pålagte *tithe*,¹⁶⁴ mens det ville jo være avhengig av hvem som krevde inn skattene og styresmaktene.

Verbrugge hevdet at å fremlegge bevis for underslag av *tithe*-verdier, ikke bare var å gjøre

¹⁵⁹ Cic. *Ver.* 2.3.12. Overs. Greenwood 1953.

¹⁶⁰ Cic. *Ver.* 2.3.13. Overs. Greenwood 1953.

¹⁶¹ Lintott 1993, 76.

¹⁶² Badian 1972, 73.

¹⁶³ Davies og Swain 2010, 363.

¹⁶⁴ Cic. *Ver.* 2.3.20.

oppmerksom på at lokalbefolkningen led stor nød, men kanskje enda mer interessant for senatorene i rettsaken; at Roma tapte penger.¹⁶⁵

Romerske guvernører skulle ideelt sett ha et godt forhold til både innkrevere og innbyggere og sørge for at forholdet dem imellom ikke sklidde ut. Ironisk nok hadde nettopp Verres i del av sitt edikt en straffeutmåling for *publicani* som gikk for langt i skatteoppkrevingen.¹⁶⁶ Det fremkommer i Ciceros ord at Verres virket for å ha et tilnærmet ansettelsesforhold ovenfor *decumani*.¹⁶⁷ Apronius som tidligere ble beskrevet som Verres sin høyre hånd, skulle tilmed være misfornøyd med Verres egen grådighet og Cicero hevdet at han mente at han selv og andre i Verres egen stab burde få mer igjen av verdiene som Verres satt igjen med.¹⁶⁸

4.5 Beskyttede personer

Skrekkeeksempelet på Verres ugjerninger i øst, skal ha vært i Lampsacum. Her ble Verres og følge innlosjert hos en mann som het Ianitor. Til tross for at han var gift, hadde Verres en stor appetitt for kvinner, og han førhørte seg om der var noen tilgjengelige som gjorde hans besøk til byen verdt å forlenge. En av Verres assistenter, Rubius, lyktes i å finne en pen dame. Kvinnen var tilfeldigvis datter av en annen av byens stormenn, Philodamus. Verres fikk Rubius innlosjert hos Philodamus, som til ære for sin nye gjest holdt en bankett. Der fikk gjesten invitere hvem han ville, og Rubius inviterte Verres. Etter festen ble Philodamus spurt om sin datter, og om hvorfor ikke hun var tilstede. Svaret ble at det ikke var gresk skikk at kvinner var på banketter med menn. Opprømt over svaret stengte Rubius sine menn dørene til huset. Stemningen gikk fra god til anspent og Philodamus beordret til sine tjenere om å vokte hans datter, og bringe nyhetene til hans sønn. I kaoset som oppstod ble Verres sin *lictor*, Cornelius, drept. Verres og hans portefølje måtte flykte byen. Hevnaksjonen ble at Verres greide å få Philodamus og hans sønn dømt for drapet på hans *lictor*. Utfallet ble at Philodamus og sønnen ble henrettet på markedsplassen for å ha forsvart sitt familiemedlem.¹⁶⁹

Å piske romerske borgere var ikke noe som gikk under lupen. Romerske borgere skulle enkelt og greit ifølge loven behandles annerledes enn grekere, og ikke minst slaver. Også på Sicilia skal Verres ha gjennomført disse ugjerningene mot romerske borgere.

¹⁶⁵ Verbrugghe 1970, 539.

¹⁶⁶ Cic. *Ver.* 2.3.26.

¹⁶⁷ Cic. *Ver.* 2.3.130.

¹⁶⁸ Cic. *Ver.* 2.3.153-7.

¹⁶⁹ Cic. *Ver.* 2.1.63-75.

Need I remind you how many he has flogged? Gentlemen, the simple fact is this: when Verres was governor of Sicily, no distinction whatsoever was made, in this respect, between Roman citizens and other people. And the result of this practise was that before long his lictors were in the habit of actually laying hands upon the persons of Roman citizens without as much waiting for his orders.¹⁷⁰

Som romersk guvernør ville det ha vært Verres sin oppgave å beskytte romerske borgere mot misforhold i henhold til straffeutmåling. Cicero nevnte også en Apollonius av Panhormus som skal ha vært tilsynelatende en uskyldig mann som Verres fikk fengslet uten rettsak. Apollonius skal ha vært svært rik og en slaveeier.¹⁷¹ Cicero nevnte imidlertid ingenting om at Apollonius var romersk borger, så trolig ikke. Han vektla det særlig gjentatte ganger i talene sine dersom det var snakk om forbrytelser konkret mot romere.

4.6 Favorittisme

Jeg har allerede snakket litt om Messina som en by som støttet Verres og forsøkte også å få Caecilius inn som aktor i rettsaken mot ham, men det fantes også andre byer som Cicero manglet støtte i. Lintott argumenter med at byer på Sicilia i praksis var avhengige av å holde seg inne med Roma, noe som igjen peker til Finleys argumenter om at det var romerne som i praksis lot dem være autonome så lenge det passet romerne selv. Lintott hevder statusen like enkelt kunne bli fratatt dem som den kunne bli delt ut.¹⁷²

Sicilia hadde innledningsvis etter den romerske overtakelsen vært preget av byer som støttet Roma, og byer som hoppet over til Kartagos side da de tidvis lå bedre an under punekrigene. Serrati fremlegger fire byer som skattefrie områder etter 218 f.Kr., til tross for at to av dem var under puniske områder. Halaesa, Centurpia, Segesta og Halicyae. I takt med byenes geografiske plassering ved overtakelse, ville det ikke ha vært nødvendig med skattlegging av tiende på den tiden.¹⁷³

Naturlig nok ville disse områdene ha mest å tape på å komme under skattlegging ved en senere anledning, og med tanke på hvor grusom Cicero beskrev Verres som når det kom til å tyne ut verdier, er det kanskje ikke så rart at disse områdene er områdene som støttet Cicero mest. Cicero nevnte allerede Verres sine forsøk på å få to av disse byene til å overta deler av

¹⁷⁰ Cic. Ver. 2.5.140. Overs. Greenwood 1953.

¹⁷¹ Cic. Ver. 2.5.16-9.

¹⁷² Lintott 1993, 39.

¹⁷³ Serrati 2000a, 126.

Messinas beskatning.¹⁷⁴ Cicero nevnte også to byer med spesialavtaler med Roma i Tauromenium og Mamertina.¹⁷⁵

De byene som derimot åpenlyst nøt godt av Verres som guvernør var de større administrative sentrene i Lilybaeum, Messina, Leontini og Syrakus. Selv om Cicero kom med eksempler på at det ikke direkte var helt svart/hvitt der heller og at innbyggerne i Syrakus og Leontini skulle begge ha revet ned statuer av ham.¹⁷⁶

Åpenbart må Messina ha likt guvernøren ettersom de overrakk Verres et skip til å kunne frakte tyvegodssett sitt med, i tillegg til et krigsskip i en tid som Cicero påpekte at det også var sterk mangel på slike.¹⁷⁷ Cicero hevdet at Messinas innbyggere var de aller mest lojale ovenfor Verres og at de ville være de mest tenkelige til å ønske en frifinnelse velkommen.¹⁷⁸

Innbyggerne i Syrakus unnskylder han mer med at flere av dem er undertrykket Verres sitt nærvær og at dette vil ha sørget for at flere av dem ikke ville våget å stå opp mot ham, men han klarer samtidig ikke å skjule det faktum at dette neppe gjaldt samtlige ledende menn i Syrakus.¹⁷⁹

4.7 Kapittelkonklusjon

Jo mer man studerer *In Verrem* jo mer kompleks virker situasjonen rundt Verres. Jeg har på ingen måte kommet frem til noen konklusjon som skal frifinne Verres, men det er ikke fullt så svart hvitt som Cicero skal ha det til. Cicero har dessuten sine egne motiver i sin kamp for å bli *aedil* som motiv for å finne frem. At saken var viktig for Ciceros egen vinning kan leses ut fra hans egne utsagn om at han ville fått mindre annerkjennelse for sitt arbeid om Verres hadde latt være å møte til rettsaken i det hele tatt.¹⁸⁰ Ciceros overdådige bekjennelser om at han erklærte seg som en fiende av de kriminelle¹⁸¹, er jo vel og bra, men hvem i hans posisjon ville ikke det?

Av alle disse eksemplene på Verres vanstyre av Sicilia, er det kanskje ikke så rart at innbyggerne til slutt fikk nok. For selv om det ikke var noen hemmelighet i Roma var som

¹⁷⁴ Se 4.3 Rettspleie.

¹⁷⁵ Cic. *Ver.* 2.3.13.

¹⁷⁶ Cic. *Ver.* 2.2.160.

¹⁷⁷ Cic. *Ver.* 2.5.59.

¹⁷⁸ Cic. *Ver.* 2.4.150.

¹⁷⁹ Cic. *Ver.* 2.4.138-49.

¹⁸⁰ Cic. *Ver.* 2.1.2.

¹⁸¹ Cic. *Ver.* 1.1.35-7.

foregikk på øyen, var det noe helt annet å ha tid og anledning til å gjøre noe med det.¹⁸² I 71 f.Kr. hadde imidlertid sicilianerne fått nok, og ville reise sak mot Verres. Rawson nevner her at dette kunne vise seg å bli vanskelig, ettersom domstolene var fylt opp av senatorer, slik også både Cicero og Verres var som embetsmenn over *quaestor*-rank, og svært sjeldent dømte imot sine egne. Selv Julius Cæsar hadde unngått dom for liknende forhold to ganger.¹⁸³ Dette støttes også av Per Krarup, som også beskrev senatorenes gode samhold ovenfor hverandre i slike sammenhenger. For innbyggerne i en provins hjalp det ikke nødvendigvis å klage på en guvernørs maktmisbruk, for sjansen var stor for at vedkommende ville gå fri. Det man kunne gjøre var å fremlegge en *de rebus repetundis*, som var en anklage mot provinsutsugelse med krav om erstatning og tilbakelevering av eiendom.¹⁸⁴

Rettsaken måtte vente til år 70 f.Kr., ettersom Verres måtte utav sitt embete før han kunne reises sak mot. Det var heller ikke lovlig å motsi en guvernør mens han var i sitt embete, så saken kunne trolig prepareres, men ikke legges frem. Etter utløpt embete var det mulig å reise en sak for *quaestio de pecuniis repetundis*, som var domstolen for tilbakebetaling av fremlagte krav om penger eller også kjent på engelsk som «extortion court». Verres ville miste sin *caput*, altså sine rettigheter som romersk borger, dersom han ble dømt. I tillegg til å bli pålagt å tilbakebetale verdiene som retten anslo.¹⁸⁵

Ciceros genistreker i rettsalen overrasket nok ikke bare Verres og hans advokat Hortensius, men også de andre som satt i rettssalen. Ordet om utfallet spredte seg raskt, og ble lagt merke til i Roma. For Ciceros del ble denne saken karriereavgjørende. I sin valgkamp for å bli *aedil* var det å få korrupsjonsdømt en *propraetor* noe som ville slå bra ut for ham.¹⁸⁶

Det er ingen tvil om at Verres var skyldig i mye. Et meget interessant punkt avslutningsvis er at Cicero hevdet at ingen sicilianere før hadde tatt steget til å gå så langt som å vitne for å få sin tidligere guvernør dømt. Han henviste også til at flere var blitt dømt og to frifunnet.¹⁸⁷

Verres ble som kjent dømt til slutt, men straffen var ifølge Plutark blitt satt betydelig lavere enn det anklagene hadde lagt frem i begynnelsen. Cicero ble derfor anklaget for å ha mottatt

¹⁸² Fuhrman 1992, 40.

¹⁸³ Rawson 1983, 40.

¹⁸⁴ Krarup 1971, 67-8.

¹⁸⁵ Greenwood 1953, ix. Se også nærmere detaljer for pengesumskravet.

¹⁸⁶ Rawson 1983, 40.

¹⁸⁷ Cic. *Ver.* 2.2.155.

bestikkelser.¹⁸⁸ Uansett da det hele var over skal sicilianerne ha overøst ham i gaver noe som han skal med glede ha tatt imot.¹⁸⁹

Kapittel 5: Asia

5.0 Asia

Romersk ekspansjon gjennom greske områder, så dem etterhvert krysse Bosporos stredet og inn i Anatolia. Disse hellenistiske områdene hadde en rik historie og kultur, og bydde på en helt annen utfordring for romerne enn ekspanderingene vestover hadde gjort; nemlig en rik historie som Cicero også nevnte,¹⁹⁰ men at denne for lengst var forfalt til fordel for romersk overlegenhet. Denne holdningen skulle komme til å koste romerne dyrt.

Mitridates ble hyllet som en helt da han inntok Asia for første gang. Lokalbefolkningen så på ham som en frigjører da han tok over for romerne.¹⁹¹ Mye av grunnen til at grekerne på Tyrkias vestkyst delvis valgte å støtte Mitridates skal ha vært dårlig behandling fra romersk *publicani*. Uavhengig av behandlingen av lokalbefolkningen, var Mitridates og Roma i kamp på lik linje med enkelte sicilianske bystater støtte til Kartagos forsøk på å gjenerobre Sicilia, var det nok sikkert mange av de lokale byene i Asia, som regnet med at Mitridates var det sikre alternativet å gå for.

Det ble skjebnesvangert for mange av byene som valgte å åpne dørene sine for Mitridates når Sulla gjenerobret Asia for Roma. Selv om ingen greske byer visstnok skal ha blitt ødelagt, ble det innført harde straffer ovenfor dem, og flere skal ha blitt plyndret og fått befolkninger sendt i slaveri, og flere prominente ledende skikkelser skal ha blitt henrettet.¹⁹²

Denne rike provinsen fikk Ciceros yngre bror, Quintus som guvernør. Asia var svært viktig for romerne for sine store skatteinntekter og Cicero skrev mange råd og tips og bekymrende brev til hans noe mer hissig familiemedlem. Kildematerialet som kommer ut fra disse brevene er noe av det best bevarte fra denne perioden angående administrasjon av romerske

¹⁸⁸ Plu. *Cic.* 8.1.

¹⁸⁹ Plu. *Cic.* 8.2-5.

¹⁹⁰ Cic. *Q.fr.* 1.1.16.

¹⁹¹ Jones 1983, 62.

¹⁹² Sherwin-White 1984, 243-5.

provinser. Det første brevet var nok ment for flere enn bare Quintus sine øyne, da Cicero var veldig rasjonell og maner broren til forsiktighet og ønsket atferd.

5.1 Status og organisering

5.1.1 Lokal autonomi

Jones argumenterer for at Asia må i stor grad ha hatt lokalt selvstyre, med tanke på hvor mye mynter som ble utsendt i den tidligere perioden av romersk styre.¹⁹³ Han hevder dette, selvfølgelig på lik linje med flere andre provinser, varierte fra by til by og nevner eksempler på byer hvor autonomien var innskrenket. Jones drar frem Scaevolus edikt der han forklarer at enkelte av byene fikk lov å bruke sine egne domstoler og rettspraksiser, men dette skal ha vært mer på grunn av Scaevolus noe liberale og avslappende edikt på det rettslige planet, enn noen fast form for romersk styreform. Dessuten skal inndelingen til hvor de forskjellige rettsaker skal ha tatt sted, og reisevei for å komme seg dit, ha vært mest tilrettelagt for guvernøren av Asia, enn for lokalbefolkningen.¹⁹⁴ Dette er sånn sett ikke unikt for Asia, da også Cicero argumenterte for at Verres var skyldig i liknende «sentraliseringspolitikk» på Sicilia.

Scaevolus edikt som ga grekere muligheten til å gå til sak mot hverandre i henhold til sine egne lover fremfor romerske, er ifølge Andrew Lintott et bevis på at guvernørene i Asia stort sett lot lokalbefolkningen opptre i henhold til sine lokale lover fremfor å bryte inn. Han hevder at Asia tilsynelatende kunne virke noe rotete og tilfeldig i henhold til hvilke lover og regler som ble benyttet.¹⁹⁵ Det vil si at Asia ikke nødvendigvis hadde den samme strukturen som for eksempelvis Sicilia hadde.

Det som derimot kommer frem i Asia er guvernørenes innblanding i rettsaker som muligens skulle vært avgjort på et lavere plan. Lokal autonomi var som tidligere nevnt en viktig brikke for en velfungerende provins. Cicero påpeker dette ovenfor Quintus, som ikke på noen måte var den eneste guvernøren i Asia til å blande seg inn i rettsaker, at det er mer en guvernørs jobb å tilse at retten for å gå sin gang, snarere enn å være selve dommeren.¹⁹⁶ Det virker som Cicero ikke helt kunne forstå at Quintus lot seg påvirke til å blande seg inn i saker som burde

¹⁹³ Jones 1983, 60.

¹⁹⁴ Jones 1983, 61.

¹⁹⁵ Lintott 1993, 62.

¹⁹⁶ Cic. *Q.fr.*1.2.10.

være overlatt til andre (5.3), og heller konsentrere seg om viktigere saker. Et poeng også diskutert videre i 6.1, hvor det samme temaet dukker opp i Kilikia.

Etter Sullas reorganisering av Asia som provins og endelig fjernet den eksterne trusselen om invasjon, ble det færre byer med særegne rettigheter og goder. Jones påpeker at flere av byene også i langt større grad ble ilagt kraftigere beskatning, noe som igjen førte til at flere lokalsamfunn etter hvert kom i gjeld.¹⁹⁷ Økende gjeld gjorde at flere av disse ble nødt til å ta opp lån av pengeutlånere, som deriblant Ciceros gode venn Atticus, og andre. I tillegg til at provinsen tilnærmet ble underlagt *publicani* sin nåde.

Sherwin White mener også at det å støtte oppom Mitridates kostet de av Asias innbyggere som gjorde dette dyrt. Ikke bare var det å betale økonomisk for å støtte oppunder en invaderende nabo, men man må også huske at Mitridates selv tok penger ut av Asia i form av krigsbytte og reparasjoner etter de innledende seirene mot de romerske områdene, som sørget for at deler av de hardt pressede byene hadde lite økonomisk å gå på som det var, og skulle også plage provinsen i tiårene som kom etter 80-tallet f.Kr.¹⁹⁸

Det som forskerne seg imellom er enige i er at det er vesentlig forskjell på Asia før og etter Mitridates endelige tilbakeslag. Det var langt flere autonome byer og lokalsamfunn i Asia før enn etter hans invasjoner. Dette dannet da grunnlaget for en region i et avhengighetsforhold til deriblant pengeutlånere.

5.2 Guvernør Quintus

I do not write all this to you to tell you how to behave ...¹⁹⁹

I kapittel 4 nevnte jeg at Quintus reagerte med sinne og oppgitthet over å bli utnevnt til guvernør i tre sammenhengende år, 61-58 f.Kr.²⁰⁰ Lik sin bror trivdes han best i begivenhetenes sentrum, Roma. Interessant faktum med Quintus er at han var gift med Atticus sin, Pomponia, noe som til slutt endte i en skilsmisse. Ekteskapet skal ikke ha vært av den lykkelige sorten, og Cicero skal visstnok ha vært hjernen bak det hele i første omgang.²⁰¹ Lik Quintus skal visstnok også Pomponia ha hatt et voldsomt temperament. I tillegg til en stor

¹⁹⁷ Jones 1983, 62-3.

¹⁹⁸ Sherwin White 1984, 244,252.

¹⁹⁹ Cic. *Q.fr.* 1.1.8. Overs. Shackleton Bailey 2002.

²⁰⁰ Shackleton Bailey 2002, 2.

²⁰¹ Shackleton Bailey 2002, 2.

aldersforskjell kan dette ha vært noen av flere grunner til skilsmissen.²⁰² William McDermott skrev i 1971 at mye av Quintus tidligere karriere er basert på sannsynlige antagelser og at det er ikke alle områder vi vet alt om ham i like god detalj som hos Cicero.²⁰³ Kanskje noe av Quintus sitt sinne kom av å være i sin mer kjente brors skygge hele livet, men at dette også kan ha gitt ham et driv til å avansere i rekkene i *cursus honorum*?

Cicero tok en unnskyldende tone ovenfor ham da han nærmest beklager at Quintus ble sittende enda et ekstra år som guvernør. Cicero erkjente at han ikke hadde kjempet hardt nok for å få Quintus sendt hjem.²⁰⁴ Etter dette begynte utbroderingen på hvordan en ideell guvernør skulle oppføre seg. Samtidig understreket Cicero at hans intensjoner ikke opprinnelig hadde vært å virke belærende og at han ikke så på Quintus som seg underlegen på noen som helst måte. Især faktisk særskilt til å styre en provins, da han selv på daværende tidspunkt ikke hadde vært guvernør selv.²⁰⁵ Han hentydet at hans eneste kritikk ovenfor Quintus var hans sterke språkbruk i offisielle brev, det gjengående temperamentsproblemet, og dårlige oppfølging igjen i relasjoner til brevføring.²⁰⁶

Quintus får skryt for å han unnlatt å berike seg på Asias rike utvalg av kunstgjenstander, luksusvarer og for å ikke ha latt seg friste til å begå økonomiske overgrep i form av underslag av midler.²⁰⁷

5.3 Rettspleie

Cicero uttrykte bekymring for at Quintus kunne ha latt seg påvirke av sin status som guvernør. Nye bekjenskaper kunne potensielt virke som sultne på makt og rikdom som vennskap med provinsens øverste leder kunne gi.²⁰⁸ Cicero var ikke veldig imponert over sin samtids grekere. Han beskrev en hel del av dem som falske, upålitelige og som sjalu på romere så vel som sine egne.²⁰⁹

I need not tell you, for you already know, what kindly, amiable fellow my brother is, how impressionable he is both taking offence and in laying it aside ... The notions implanted by

²⁰² Shackleton Bailey 1999, 16.

²⁰³ McDermott 1971, 709-13.

²⁰⁴ Cic. *Q.fr.* 1.1.3.

²⁰⁵ Cic. *Q.fr.* 1.1.8.

²⁰⁶ Cic. *Q.fr.* 1.2.7.

²⁰⁷ Cic. *Q.fr.* 1.1.8.

²⁰⁸ Cic. *Q.fr.* 1.1.15.

²⁰⁹ Cic. *Q.fr.* 1.1.16.

certain designing persons had more influence upon him than his sense of family and friendship.²¹⁰

Selvsagt skapte det ustabile ekteskapet mellom Pomponia og Quintus noe av sistnevntes dårlige humør, noe som kan forklare hans sinne ovenfor Atticus. Likevel var dette brevet skrevet i desember 61 f.Kr., i starten av Quintus sin tid i Asia, så Ciceros bekymringer til at Quintus kunne ta dårlige beslutninger lå der latent. Selv om han også var meget glad for at Quintus var blitt utnevnt i første omgang.²¹¹ Cicero uttalte også at det å styre Asia ikke var spesielt utfordrende i den forstand at det ikke nød på så mange varierte oppgaver, men trolig skrev han dette mest for å trøste en frustrert Quintus;

As it seems to me, the administration of Asia presents no great variety of business; it all rests in the main on the dispensation of justice. The actual knowledge involved in that, especially in a province, is no problem, but there is need of consistency and firmness to resist even the suspicion of partiality.²¹²

Det var kanskje ikke helt uten bekymring at Cicero fryktet for Quintus sin rolle i Asia. Han sådde i tvil Quintus sin dømmekraft da han blandet seg inn i en arvesak som angikk en romersk borger i den greske byen Apollonis;

Praetor-elect L.Flavius, a close friend of mine, came to see me. He told me that you had written a letter to his agents which appeared to me quite inequitable, directing them not to touch the estate of L. Octavius Naso, who left Flavius as his heir, until they had paid a sum of money to C. Fundanius; also that you had written directions to the town of Apollonis not to allow Octavius` estate to be touched until Fundanius` debt was paid. This all sounds implorable to me; it is so completely foreign to your usual good judgement.²¹³

Ifølge Lintott var denne Fundanius en venn av både Cicero og Quintus sin familie, så det er mulig derfor Quintus blandet seg inn i denne byens sak. Lintott påpeker også at Cicero ikke direkte nevner noe om at byen var fri, men kun nevnte at Quintus brøt med prinsippene i romersk lov og sannsynligvis også gresk.²¹⁴ Cicero ba derimot Quintus om å unngå å gi direkte ordre til byen Apollonis om hvordan de skulle forholde seg til saken.²¹⁵

²¹⁰ Cic. *Att.* 1.17.2.

²¹¹ Cic. *Att.* 1.15.

²¹² Cic. *Q.fr.* 1.1.20. Overs. Shackleton Bailey 2002.

²¹³ Cic. *Q.fr.* 1.2.10. Overs. Shackleton Bailey 2002.

²¹⁴ Lintott 1993, 63-4.

²¹⁵ Cic. *Q.fr.* 1.2.11.

Quintus var også ivrig etter ondskapsfulle straffemetoder som muligens passet hans temperament. Han ville røyke Catienus til døde til provinsens applaus ifølge ham selv, og få to innbyggere av Mysia innsydd i en sekk og kastet på sjøen.²¹⁶

5.4 Skattlegging

Cicero hevdet ovenfor sin bror Quintus at for grekere er noe av det mest smertelige i verden, det å i det hele tatt betale skatt! Selv om de klaget på behandlingen de får av innkreverne var det ikke nødvendigvis annet enn klaging. Det gjaldt å kun gripe inn der det var ytterst nødvendig.²¹⁷

... let Asia think of this point, that there is no calamity of foreign war or internal strife from which she would be free, if she were not held in this empire. But since this empire cannot possibly be maintained without taxes, with a certain share of her produce she should be content to purchase for herself everlasting peace and tranquillity.²¹⁸

Også Badian diskuterte dette og forsøkte å tolke Cicero dithen at grekere hadde historisk vist seg som notoriske unnasluntrere på betalinger uten oppsyn av *publicani*, så der en greker, i Ciceros tilfelle grekere i provinsen Asia, kunne forsøke å sno seg unna, ville han gjøre det om mulig.²¹⁹

Jeg nevnte også i kapittel 4 Ciceros sammenlikning av beskatningen på Sicilia og den gjort i andre provinser;

This, gentlemen, is the difference in the method of land- taxation between Sicily and the other provinces. In the others there has been imposed either a fixed tax, called 'tribute' , as for example among the Spaniards and Carthaginians, (this could be counted as our reward for victory and their punishment for the war) , or there is the system of tax-contracts lit out by the censors, as is the case in Asia under the Lex Sempronia.²²⁰

Her mener trolig Cicero hele Anatolia, som også inkluderte deriblant Kilikia og Bitynia. Nå har jeg allerede forklart hvordan skattene ble hentet inn, men det er for så vidt ikke det som interesserer Cicero her heller: *publicani* var prisgitt at det de betalte Roma for å kreve inn skatt skulle betale seg i lengden da kontrakten ble inngitt. Gode høster ga korn i overflod og

²¹⁶ Cic. *Q.fr.* 1.2.4-6.

²¹⁷ Cic. *Q.fr.* 1.1.33.

²¹⁸ Cic. *Q.fr.* 1.1.32-33. Overs. Shackleton Bailey 2002.

²¹⁹ Badian 1972, 80.

²²⁰ Cic. *Ver.* 2.3.12. Overs. Greenwood 1953.

disse tjente da penger. Dårligere høster ga ikke penger, og da ble det bråk. I år 61 f.Kr. oppstod det en slik splid.²²¹

Skatten skulle legges ut for salg hvert femte år av censorene. Lintott beskriver noe av hvordan skattene ble lagt ut for salg²²², selv om Baldson hevder det ikke er så mye å gå på med tanke på detaljene rundt disse auksjonene.²²³ Nå skal det sies at Baldsons artikkel er 29 år eldre enn Lintott, så det er meget mulig det er kommet mer informasjon på området i den perioden. Baldson hevder også at det er mulig auksjonene ikke var åpne, men gjort via invitasjoner.

Ulikt det Lintott senere skriver om at høystbydende stakk av med retten til å kreve inn, tenkte Baldson til seg en mulighet der selskapet som skulle by på retten sitt rykte spilte en høy rolle, og at dersom censorene ikke likte dem eller hadde grunn til mistro var det ikke nødvendigvis slik at de fikk anbudet.²²⁴ Her er det også gode muligheter for at bekjentskaper og korrupsjon kunne trives godt med så store verdier i omløp.

Cicero beskriver en voldsom innsats fra Cato for sine venner i *publicani* der han over to måneder forsøkte hardt å få senatet til å kansellere deres kontrakt i Asia, for å få tegnet en ny og forbedret en.²²⁵ Smethurst hevdet at Cicero kalte disse «equestrian vultures».²²⁶ Et godt tegn på at Asia ble overbeskattet.

Cicero fryktet et sammenbrudd på denne tiden av «the commonwealth», og hvor ustabil og svakt dette var. Ridderklassen hadde ifølge ham på denne tiden brutt med senatet, det ville si ridderklassen som også inneholdt de mest prominente *publicani* også. Dette ifølge ham delvis grunnet irritasjon ovenfor en resolusjon som skulle gå grundig til verks i å gå etter korrupsjon og det å ta imot bestikkelser.²²⁷ Med andre ord fryktet nok flere å bli oppdaget og i deres frustrasjon ville de nok truet med det de kunne;

The farmers who bought the Asiatic taxes from the Censors complained in the Senatet hat they had been led by overeagerness into making too high an offer and asked for the cancellation of their contract. I was their foremost supporter, or rather foremost bu tone, for it was Crassus who egged them on to make such an audacious demand. An invidious buisness! The demand

²²¹ Cic. Att. 1.17.

²²² Lintott 1993, 75-6. En slik kontrakt ble kalt *lustrum*, som betyr «fem år». Lintott 1993, 77.

²²³ Baldson 1962, 136.

²²⁴ Baldson 1962, 136.

²²⁵ Cic. Att. 1.18.7.

²²⁶ Smethurst 1953, 224.

²²⁷ Cic. Att. 1.17.8.

was disgraceful, a confession of recklessness. But there was the gravest danger of a complete break between Senate and Knights if it had been turned down altogether.²²⁸

Cicero hevdet her at på tidspunktet han skrev brevet var ikke alt enda løst. Baldson pekte på konkurranser selskapene imellom og at et av de såkalte *societas* i håp om å nå frem som selskapet til å få kontrakten overbydde alle de andre med en sum som kanskje kunne virke helt urealistisk, i håp om å vinne anbudet. Når budet først var gitt, var det gjort. Dette virker tilsynelatende merkelig og klønede ettersom det ikke ifølge Baldson er tegn til noen andre slike bommerter i Ciceros resterende korrespondanse under Quintus sin tid der. Det ville ha vært bokføringer og regnskaper på bud og inntekter på anbudsauksjonene fra tidligere år.²²⁹

En annen form for beskatning som også Cicero selv møtte i Kilikia var den som kom fra *aedilies*. Disse ble sendt i provinsene for å finne enten folk, skatter eller eventuelt dyr og liknende til å ta med tilbake til Roma for lekene der.²³⁰ Quintus skal ha vært lite villig til å hjelpe disse ut, noe som selvsagt slo negativt ut på hans popularitet i Roma, og som Cicero påpekte kunne skaffe ham noen ubehagelige fiender.²³¹

5.5 Beskyttede personer

Robert Rowlands *Cicero and the Greek world* fra 1972 starter innledningsvis ved å liste opp en mengde greske borgere og også frigjorte slaver som deriblant tjente Cæsar og liknende. Blant disse mennene finner vi også venner av Cicero og menn som faktisk var slaver, både i Ciceros tjeneste og Atticus.²³²

Verdt å notere seg blant navnene som Rowland ramset opp er Hermippus, *princeps* av Dionysopolis i Phrygia, som da var innenfor Asias provinsgrenser.²³³ Cicero hevdet ovenfor sin bror Quintus at han tok deriblant Hermippus tilsynelatende under sin beskyttelse, for å beskytte nettopp Quintus mot deriblant innbyggerne i Dionysopolis sin vrede. Disse innbyggerne kom med klager på Quintus. Cicero hadde ingen problemer med å snakke for seg eller å roe ned situasjoner ved bruk av retorikk og det gjorde han også her;

I smoothed down the group from Dionysopolis, who were extremely hostile, and made a friend of their leader, Hermippus, by talking to him and even associating on familiar terms. I

²²⁸ Cic. *Att.* 1.17.9. Overs. Shackleton Bailey 1999.

²²⁹ Baldson 1962, 136-7.

²³⁰ Loewenstein 1973, 63.

²³¹ Cic. *Q.fr.* 1.1.26.

²³² Rowland 1972, 451-3.

²³³ Rowland 1972, 458.

have showered courtesies on Hephastius of Apamea, on that little fribble Megaristus of Antadros, on Nicias of Smyrna, on the most arrant good-for-nothings, including Nympho of Colophon. All this I did not do because I have any taste for these specimens or for their whole tribe. On the contrary I am sick and tired of their fribbling, fawning ways and their minds always fixed on present advantage, never on the right thing to do.²³⁴

Cicero beskrev her grekere som en «tribe» og at han var lei av deres evige kamp om gunsten til de som vinner, i dette tilfellet kampen om Ciceros gunst, fremfor å være fokuserte på å gjøre en god jobb for samfunnet. Litt ironisk her er at Cicero blir fornærmet for grekerne her ikke gikk rett på sak og sa hva de ville, i stedet for å kaste bort tiden hans på smiger og forsøke å gjøre best mulig inntrykk på ham, noe som han selvsagt gjorde den andre veien både i dette tilfellet og talløse andre for å selv oppnå det han ønsket.

5.6 Favorittisme

Ifølge Guite delte Cicero inn i fire grunner til hvorfor de hellenistiske områdene var falt under romersk kontroll; **1)** Cicero delte de østlige delene for alle praktiske formål inn i grekere og romere. Romerne var de overlegne, og grekerne de under. Derfor fikk også grekerne skylden for alt som var uhellig. **2)** Gresk standard måltes opp i den av velmaktsdagene for flere hundre år tilbake i tid, og det var lite igjen som kunne minne om den tiden, men Cicero tok selvsagt ikke høyde for dette. **3)** Beviselig historie i dårlig administrasjon, både med tanke på korrupsjon og likende. **4)** Alle de første tre faktorene i en kombinasjon.²³⁵

Cicero hevdet det var vanskelig for en greker å ligge imellom disse linjene. Fulgte de ikke romersk lov, ble de straffet av romerne, men var de for vennlige med romerne ville de ha blitt hatet av sine egne.²³⁶

Your province consists of a native population the most highly civilized in the world and of Romans who are either tax farmers, thus very closely connected with us, or wealthy businessmen who think they owe the safety of their money to my Consulship.²³⁷

Ciceros holdninger til grekere kan ifølge Harold Guite sees oppimot at hans bestefar hevdet at jo bedre en romer kjente en greker, jo større en skurk var han.²³⁸ Ifølge Cicero hadde grekere

²³⁴ Cic. *Q.fr.* 1.2.4. Overs. Shackleton Bailey 2002.

²³⁵ Guite 1962, 145.

²³⁶ Guite 1962, 146.

²³⁷ Cic. *Q.fr.* 1.1.6. Overs. Shackleton Bailey 2002.

²³⁸ Guite 1962, 142.

et naturlig talent for bedrageri.²³⁹ Rowland skrev at Ciceros holdning til grekere var avhengige av hva romerne kunne få igjen for dem.²⁴⁰ Som nevnt i **5.5** var Cicero opptatt av å holde seg inne med de riktige menneskene som en hvilket som helst annen politiker for å oppnå det han ønsket.

Et spesielt eksempel på dette er at Cicero anbefalte Zeuxis av Blaundus, som utvilsomt hadde drept sin egen mor, men Cicero tok ham likevel inn blant sine bekjenskaper, og ville absolutt anbefale Quintus å gjøre det samme, ettersom dette ville hjelpe ham stort med styringen av Asia.²⁴¹ Dette tilsier at Cicero ikke nødvendigvis var så opptatt av hva potensielt nyttige menn hadde med seg av historie, så lenge det var muligheter å få brukt dem på fornuftig vis.

Selv om han tilsynelatende ikke hadde noen problemer med å være venner med grekere, advarte Cicero også mot å la grekerne komme for nært innpå en. Ulikt de noble romerne som selvsagt ønsket å tjene penger på lovlig vis, ville grekerne gå over lik for å anskaffe seg rikdom.²⁴²

Furthermore, much caution is called for with respect to friendships which may arise with certain among the Greeks themselves, apart from the very few who may be worthy of the Greece of old. Nowadays a great many of these people are false, unreliable, and schooled in overcomplaisance by long servitude. My advice is to admit them freely to your company in general and to form ties of hospitality and friendships with the most distinguished; but too close intimacies with them are neither respectable nor trustworthy. They do not dare to oppose our wishes and they are jealous not only of Romans, but of their fellow countrymen.²⁴³

Sherwin White hevdet at Gresk-romerske forhold bygget på konstant uthenting av rikdom i form av underslag og regelrett utplyndring av provinsene, selv om direkte summer annet enn dersom det dukket et eksempel opp i kildene, er vanskelig å definere. Trolig er det veldig mye.²⁴⁴ For Cicero var grekere det beste man fikk etter romere og andre italienere,²⁴⁵ og ikke minst var det langt bedre enn hva annet som kunne møte brødrene Cicero; de kunne ha blitt sendt til barbariske områder som Afrika, Spania eller Gallia!²⁴⁶

²³⁹ Cic. *Q.fr.* 1.2.4.

²⁴⁰ Rowland 1972, 459.

²⁴¹ Cic. *Q.fr.* 1.2.4-5. Rowland 1972, 459-60.

²⁴² Cic. *Q.fr.* 1.1.15.

²⁴³ Cic. *Q.fr.* 1.1.16. Overs. Shackleton Bailey 2002.

²⁴⁴ Sherwin White 1984, 255.

²⁴⁵ Guite 1962, 144-5.

²⁴⁶ Cic. *Q.fr.* 1.1.27.

Cicero, og dermed også trolig Quintus sin, favorisering gikk rett og slett ut på å plukke seg ut de grekerne som virket som man kunne ha et godt forhold til eller som man kunne potensielt utnytte til gode økonomiske eller politiske fordeler.

5.7 Kapittelkonklusjon

Quintus var nok veldig glad for å forlate Asia da han gjorde i 58 f.Kr. Oppholdet hadde vart lengre enn han hadde håpet på og Cicero fryktet også at Quintus kunne bli dratt frem for retten. Fra sitt eksil skrev Cicero;

You know I was made to work my own and my family`s ruin. Pity met hen and help me.
Support my brother Quintus, who can still be saved.²⁴⁷

Quintus slapp så vidt kildene kan vise unna rettsak, men det var nok nære på. Cicero nevnte også at både han selv i tillegg til Quintus var nødt til å jobbe sitt ytterste for å få administrasjonen til å ikke gjøre annet enn å lovprise dem slik at de kunne unngå de da mørke skyene som var en rettsak for misforhold i provinsen.²⁴⁸ Han rakk i sine tre år i Asia å gjøre seg bemerket for en mann som var vanskelig å jobbe sammen med og selv om ikke hans direkte holdninger til *publicani* fremkommer i brevene, bare mer hvordan han måtte forholde seg til dem for å unngå at han gjorde seg til en fiende av dem.

Quintus var utplassert mot sin vilje, og i alle fall for tre år. Til tross for hinting om at han kunne bli tatt inn for retten, er det neppe på grunn av underslag, men heller hans hissige og truende væremåte ovenfor enkelte av hans undersåtter som gjorde dette.²⁴⁹ Som guvernør er det ikke noe i kildene er som jeg kan finne i forskningslitteraturen som gjør hans embete som særs spesielt med unntak av den litt spesielle situasjonen rundt *publicani* sitt overbud i 61 f.Kr. virket ikke Asia i periode 61-58 f.Kr. som noe sært tilfelle av en romersk provins på noen måte.

²⁴⁷ Cic. *Att.* 3.19.3. Overs. Shackleton Bailey 1999.

²⁴⁸ Cic. *Q.fr.* 1.1.41.

²⁴⁹ Lintott 1993, 63-4.

Kapittel 6: Kilikia

6.0 Kilikia

I følgende kapittelet skal jeg se nærmere på Cicero som guvernør. I sine taler mot Verres uttalte Cicero seg nærmest skeptisk til Verres, men også noe spørrende til hele situasjonen rundt guvernørens drift på generell basis;

Are you satisfied with the prevailing moral standards? Satisfied that our governors shall govern as they do? Satisfied that our allies should be treated as you see that in recent years they have been treated? Then why am I wasting my labour here ...²⁵⁰

Cicero var veldig flink til å kritisere Verres sitt embete, og samtidig veldig belærende ovenfor sin egen bror Quintus, men hvordan var han som guvernør selv? Med tanke på hans tidligere uttalelser burde ikke oppgaven ha bydd på for mange problemer om man skal tolke Ciceros nesten kjedsommelige selvskrut bokstavelig;

No one is a penny poorer for my coming. I think that all my company are jealous for my good name. None the less I am very apprehensive, but hope for the best.²⁵¹

Kilikia var en provins i dagens sørlige Tyrkia, og inkluderte også Kypros under tiden Cicero var guvernør der.²⁵² Med sitt varierte terreng og skiftende landskap, var det kanskje ikke så overraskende at provinsens område ble gitt flere navn; *Cilicia Tracheia* og *Cilicia Pedias*. Provinsen dekket også de viktige handelsrutene østover gjennom Pather-riket, og videre til ukjente land. Kilikia var en provins av kontraster, tidvis preget av ville stammer, men der var også byer med rik handel av blant annet vin og lokal tømmer.²⁵³

Lokalgeografien ville ha gjort provinsen vanskelig å erobre både for romerne som kom, og fra potensielle trusler østfra. I tillegg til at lokale stammer ville ha gjort tidvis alle områder vanskelig å kontrollere. Som et bevis på dette klaget Cicero til Appius Pulcher om at han ikke var i stand til å krysse hele provinsen på 30 dagers reise.²⁵⁴

²⁵⁰ Cic. *Ver.* 2.3.208. Overs. Greenwood 1952.

²⁵¹ Cic. *Att.* 5.14.2. Overs. Shackleton Bailey 1999.

²⁵² Fuhrman 1992, 123.

²⁵³ Jones 1983, 190.

²⁵⁴ Cic. *Fam.* 3.6.3.

6.1 Status og organisering

Kilikia havnet i romerske hender etter både Asia og Sicilia. Et problem med romersk ekspansjon var at det ble et stadig økende behov for magistrater i de nylig erobrede territoriene. Dette kommer jeg nærmere tilbake til i delkapittel 6.2.

Lov og orden ble i Kilikia på lik måte med andre romerske provinser delt inn i guvernørens edikt og *lex provincia*. Cicero skal ha skrevet sitt edikt i Roma før avreise²⁵⁵, og skal ha brukt Scaevolus edikt fra nevntes tid som guvernør i Asia i 94 f.Kr. som modell for sin egen. I alle fall hevdet han dette selv i et av sine brev til Atticus.²⁵⁶ Jeg skal nå se litt nærmere på hvordan Kilikia ble styrt og hvordan de lokale styresmaktene forholdte seg til Cicero.

6.1.1 Lokal autonomi

Ciceros brev til Atticus fra februar 50 f.Kr. skrevet i Laodicea avslører veldig detaljert Ciceros hensikt med sitt edikt for sin tid som guvernør. En kunne ha tenkt seg til at Cicero hadde et ønske om å la lokalbefolkningen i så stor grad styre seg selv. På lik linje da, med mange andre guvernører i tidligere tider, også mulig i Kilikia. En av de viktigste tingene å merke seg ved Ciceros edikt, var han så vidt bevisene tilsier, ikke var villig til å la noen kreve høyere enn 12% rente vedrørende pengeutlån.²⁵⁷

Pompeius Magnus erobret Kilikia i sin tid, og reorganiserte området til en romersk provins. De konkurrerende byene i provinsen ble omorganisert til noe som kunne ligne bystater. Disse hadde intense rivalerier, noe Jones mener man kan se gjennom arkeologisk materiale som eksempelvis mynter. Disse myntene skal gjenspeile rivaliseringen mellom de individuelle byene, og især kanskje hovedstaden Tarsus og Anzarbus.²⁵⁸

Ifølge Sherwin White, hevdet Cicero at de greske innbyggerne var veldig fornøyde med å få sakene sin hørt av en dommer utenifra. Det som han får frem, og som Cicero selv ikke nevner, er at disse dommerne uavhengig om de var greske eller romerske, ble valgt av Cicero selv. Prokonsulen var mannen bak dommervalget, ikke en naboby og deres lokale myndigheter. Videre skriver også Sherwin White at prokonsulen selv stod fritt til å overta en rettsak selv

²⁵⁵ Cic. *Fam.* 3.8.4.

²⁵⁶ Cic. *Att.* 4.1.15.

²⁵⁷ Rauh 1986, 4.

²⁵⁸ Jones 1983, 206-7.

dersom han ville det.²⁵⁹ Dette kunne potensielt få utfallet i rettsaken til å vippe den veien guvernøren ville det.

Denne praksisen argumenterer Sherwin White for at skal ha vært økende i romerske provinser i senrepublikken; altså at romerske guvernører blandet seg mer inn og overstyrte lokale domstoler og var langt mer involvert enn tidligere.²⁶⁰ Dette står i sterk kontrast til noen århundrer tidligere og starten på romernes ekspansjon, ved annekteringen av Sicilia, der romerne hadde all grunn til å helst la provinsene styre seg selv mest mulig.²⁶¹ Skal man lese Ciceros provinsedikt bokstavelig vil det i alle fall tilsi at han planla å legge seg på de tidligere tiders praksis.

Den andre delen av ediktet er den som omhandler jus, ansettelse av administrasjonsposter, arv, rettsaker mellom innbyggere av provinsen og annet liknende. Cicero gjorde en endring her fra Claudius Appius sitt edikt fra året før; han strøk loven som forhindret greske innbyggere i å bli dømt etter greske lover. Det vil si saker der partene var utelukkende greske, og ikke romerske borgere. Dette skal grekerne ha vært veldig fornøyde med naturlig nok. Et steg mot en mer autonom provins.²⁶²

Som både Jones og Sherwin White diskuterte rundt både Asia, Kilikia, Kappadokia og de andre provinsene i dagens Tyrkia, var romersk rettspraksis gått mer i den retning i løpet av senrepublikken. Områder som tidligere hadde nytt godt av friere tøyler, hadde fått disse ettertrykkelig strammet inn med årene. Her viser derimot Cicero til å tilsynelatende myke opp den litt hardere linjen kjørt av de før ham.

Resultatene ved å gi grekerne mulighetene til å styre lokale domstoler og sine lokalsamfunn i større grad beskriver Cicero som en utelukkende god ting;

The rest of my administration brings me so far abundance of praise and gratitude, befitting the volumes you euologize so handsomly; communities saved from bankruptcy, tax farmers more than satisfied, nobody insulted, only a very few offended by the strict justice of a ruling (but none daring to complain) ...²⁶³

Ved å la disse lokalsamfunnene styre seg selv i større grad frigjorde jo også Cicero tid til andre administrative oppgaver for seg selv. Som også Andrew Lintott argumenterer for var

²⁵⁹ Sherwin White 1984, 239.

²⁶⁰ Sherwin White 1984, 239.

²⁶¹ Serrati 2000a, 124-5.

²⁶² Cic. Att. 6.1.15.

²⁶³ Cic. Att. 6.3.3.

det en god ting for Roma å la Kilikia være mer selvstyrt, så sant dette ikke gikk imot romerske interesser.²⁶⁴

6.2 Guvernør Cicero

Sullas reformer hadde sørget for at *praetores* og konsuler skulle forbli i Roma i deres embetsår, og i det følgende året, som pro-magistrater, skulle de sendes ut til en provins. Dette ble forandret i år 52 f.Kr. av Pompeius. Fra da av måtte det ha gått minst fem år mellom tjeneste til magistraten fikk lov å dra ut til en provins. Derfor ble det nødvendig for senatet å se seg lengre bak i rekkene til tidligere pretorer og konsuler for å sende disse ut til provinsene.²⁶⁵

En av disse som da ble plukket ut til å reise ble Cicero. Han ble sendt østover til Kilikia. Dette ga han uttrykk for å være skuffet over;

Though it has come about both my inclinations and contrary to my expectations that I am to set out for a province with imperium, amid my many and varied annoyances and reflections ...²⁶⁶

Han ble satt ut i en provins hvor han, om man leser gjennom linjene, ikke hadde lyst å være. Han var en mann som trivdes best i begivenhetenes sentrum, som var i Roma, ikke i en provins langt vekk. Også ifølge Shackleton Bailey hadde han ved to tidligere anledninger unngått å bli provinsguvernør.²⁶⁷

Cicero ankom Kilikia i juli 51 f.Kr. og klaget til Atticus allerede her hvor mye penger han hadde brukt uten å engang ha kommet i gang med sine oppgaver. Han hevdet også at han følte seg meget velkommen og at hans ankomst var en begivenhet, og spurte selvsagt hvordan ting gikk i Roma.²⁶⁸ Cicero skrev ikke så veldig mye om sin stab som reiste med ham. L.A. Thompson skrev i 1965 *Ciceros's succession- problem in Cilicia*, og påpekte her at Ciceros stab uten tvil var fylt opp med blant annet militære rådgivere for å veie opp mot noe som Cicero ikke hadde mye av; militær erfaring.²⁶⁹ Med seg i staben var deriblant hans bror

²⁶⁴ Lintott 1993, 61.

²⁶⁵ Fuhrman 1992, 122.

²⁶⁶ Cic. *Fam.* 3.2.1. Overs. Glynn Williams 1952.

²⁶⁷ Shackleton Bailey 1999, 9.

²⁶⁸ Cic. *Att.* 5.15.

²⁶⁹ Thompson 1965, 375.

Quintus, som tidligere var militært testet. Et annet navn som går igjen i hans korrespondanser er hans sekretær Tiro, en tidligere slave som Cicero hadde frigjort noen år tidligere.²⁷⁰

Cicero skrev senere til Atticus om sine militære bragder, uten å vektlegge staben som var med ham her for mye. Høsten 51 f.Kr. ble mye tilbragt i felten, og kampanjen hadde ifølge brevene tilsynelatende oppnådd suksess.²⁷¹ Cicero var ikke en mann som solgte seg selv kort når det kom til triumfer.

Kilikia var ifølge Cicero fullstendig underlagt *publicani* ved hans ankomst. Han kunne om ikke annet betrygge Atticus at det var hverken ham selv eller hans stab som var skyld i at innbyggerne hadde det tøft. Ifølge ham selv ble deres ansikter lyst opp av hans nærvær nesten som om han var en frelser sendt for å redde dem fra økonomisk ruin. Hans forgjenger, Appius Pulcher, hadde tydelig ikke sett nødvendigheten i å sette restriksjoner på *publicani*, og innbyggerne i Laodicea, Apameia og Synnada skal ha blitt tvunget til å selge unna alt av eiendeler for å klare å betjene skattetrykket.²⁷²

Ciceros tid som guvernør kan i grunnen deles i to. Sensommeren og høsten ble tilbragt stort sett med militært anliggende, mens på våren gikk han mer til verks i administrasjonen. 19 desember 51 f.Kr. ga Cicero over sin hær til Quintus, mens hans selv returnerte til Laodicea. Han skrøt av sin integritet, og at den aldri hadde blitt nytt slik den nå gjorde i Kilikia. Det var helt tydelig at Cicero trivdes godt med administrative oppgaver fremfor det å være i felten.²⁷³

6.2.1 Høsten 51 f.Kr.

Cicero startet sitt guvernørembete med å bli nedlesset i ønsker om skattelettelser fra folk som kom tidvis langveisfra for å fortelle sine historier om dårlig behandling fra tidligere ledelse.²⁷⁴ Etter en tid dro han for å slutte seg til hæren, og dette er nok som tidligere nevnt mye av grunnen til at hans langt mer militære erfarne bror, Quintus var med. En del av hæren hadde også gjort mytteri og dratt sin vei, så Cicero måtte ta tak i dette, og røpet også ovenfor Atticus at han ikke måtte regne med svar på en stund på hans brev.²⁷⁵

²⁷⁰ Fuhrman 1992, 123.

²⁷¹ Cic. Att. 5.18-20.

²⁷² Cic. Att. 5.16.

²⁷³ Cic. Att. 5.20.5-7.

²⁷⁴ Cic. Att. 5.13.1.

²⁷⁵ Cic. Att. 5.14.

Også mens Cicero reiste på sin rundtur i Kilikia beskrev han at så vel som i ankomsten til provinsen, fortsatte enkeltpersoner å møte ham for å fortelle sine historier. Cicero innrømmet her at han ikke var klar over hvor tilsynelatende dårlig til det stod med økonomien i provinsen.²⁷⁶ Manfred Fuhrman skriver at Cicero hadde planlagt å bruke sensommeren etter ankomst og de første månedene av embetet til militære formål, og deretter sette seg til med juridiske saker når vinteren kom. Han skal ha forholdt seg til dette ettersom trusler østfra var pressende.²⁷⁷

Cicero hevdet på sin side at i takt med reisen hans fikk han bukt med mange av problemene han ila Appius Pulcher skyld for. Både svindel og urettmessig beskatning.²⁷⁸ Kanskje Cicero var redd for de tidlige synene som møtte ham, at han ikke ville rekke å rydde opp i de tilsynelatende endeløse problemene før han skulle dra til Roma igjen. Han la i alle fall ikke skjul på hvem han mente var skyld i dette.

Ciceros ønske om å ville hjelpe folket var nok vel så mye et ønske om å gjøre en god jobb, men lik rettsaken mot Verres, var det neppe bare ønsket om å gjøre en god jobb som fristet; men også ønsket om berømmelse. Hjemkomsten fra Sicilia og bitterheten over at hans gode jobb ikke var blitt anerkjent med rikelig nok berømmelse²⁷⁹, var kanskje noe av drivkraften til hans ønske om å imponere.

Fra en leir Cybistra sendte Cicero et brev til en rekke mottakere av magistrater og deres like. Han advarte mot en kritisk trussel østfra og at der var nødvendig sende en hær av passende størrelse for krig til Kilikia, Kappadokia og de omliggende områdene. Dette for å unngå å miste dem. Det å skulle stole på lokale klientkongedømmer var ikke nok denne gangen. Romerske interesser var på spill og det var kritisk å sørge for at disse ble ivaretatt.²⁸⁰ Cicero vandret her utenfor sin egen provins da han tidvis red utenfor Kilikia, og innenfor Kappadokias grenser. Dette var i prinsippet forbudt i henhold til *lex Porcia*, men den samme loven ga også tillatelse for en magistrat å forlate sin provins i spesielle tilfeller.²⁸¹ I dette tilfellet ville Cicero vise styrke ovenfor naborikene ved å marsjere utenfor sin provins grenser med hæren, nettopp for å bevise at han kunne.

²⁷⁶ Cic. *Fam.* 3.8.2.

²⁷⁷ Fuhrman 1992, 125.

²⁷⁸ Cic. *Fam.* 15.4.

²⁷⁹ Plu. *Cic.* 6.4.

²⁸⁰ Cic. *Fam.* 15.1.

²⁸¹ Lintott 1993, 23.

Som Lintott beskriver hevdet ikke Cicero at han hadde noe ekstra mandat, noe han gjorde når han skrev at han skulle til Kilikia med *imperium*, så Lintott argumenterer trolig korrekt når han sier at Cicero ikke hadde spesiell tillatelse til å bevege seg utenfor sin egen provins sine grenser. Han ville nok ha nevnt det i brevene.²⁸²

Ciceros allierte, kongen av Kappadokia var plassert under hans beskyttelse av det romerske senatet.²⁸³ Et attentatforsøk ble avbrutt mot denne kong Ariobarzanus, noe som gjorde at en invasjon at Kappadokia ble mindre sannsynlig da dette kunne ha vært et betalt attentat utført av paterne, og da den planen gikk i vasken ville de heller rette fokus mot Kilikia. Grunnet dette ville Cicero heller ikke dele opp hæren sin i mindre fraksjoner.²⁸⁴

Nå viste trusselen å ikke være så stor som først antatt, og paterne kom aldri til Kilikia. I denne omgang. Cicero hadde brukt mye tid borte i felten og mye av tankene hadde gått med til militæret. Når trusselen virket liten nok til å forlate hæren, gjorde han det og overlot den i trygge hender til Quintus.²⁸⁵

6.2.2 Våren 50 f.Kr.

Cicero returnerte til Tarsus i januar 50 f.Kr., men til tross for en relativt vellykket militærkampanje på høsten, var det ikke tid for å hvile på laurbærene, ei heller hans kall å gjøre så. Det var mye å ta tak i. Deriblant hovedeksempelet mitt for delkapittel **6.3**. Det vil derfor ikke bli diskutert her.

Våren var perioden Cicero hevdet guvernørene ville bruke tiden på å berike seg selv. Det kunne bli utstasjonert soldater i områder som var rike, og disse ville gjerne betale dyrt for å få sendt soldatene bort. Cicero hevdet dette var verket til smarte og slue magistrater, og dessverre, en naiv og enfoldig lokalbefolkning som lot seg lure.

Cicero ville derimot ikke at noe slikt forekomme under sitt embete. Han ville heller ikke bæres på gullstol eller ha noen templer i sin ære. Han ville bare at folket skulle like den innsatsen han la ned for dem.²⁸⁶ Tidligere i det samme brevet ber Cicero Atticus om å si nei til «improper requests».²⁸⁷ Dette skulle tilsi at Cicero mente det var rom for noen forslag, mens

²⁸² Lintott 1993, 24-5.

²⁸³ Cic. *Fam.* 15.2.4.

²⁸⁴ Cic. *Att.* 5.20.2.

²⁸⁵ Cic. *Att.* 5.20.5.

²⁸⁶ Cic. *Att.* 5.21.7.

²⁸⁷ Cic. *Att.* 5.21.5. Overs. Shackleton Bailey 1999.

andre ville vært helt umulig. Ciceros grenser var nok lagt på et lavere nivå enn andre når det kom til tøyning av reglene på hvordan man kunne berike seg selv. En av hans stabsmedlemmer, en L. Tullius, skal ha skuffet ham veldig. Han var en av Ciceros *legati*;

He is generally scrupulous, but he did take the ordinary (?) allowance under the lex Julia, only once a day, however, not at every village as used to be the practice of others, and apart from him on the one occasion nobody has done so.²⁸⁸

Foruten denne skuffelsen var det ikke noe som indikerte at de resterende medlemmene av Ciceros stab forsøkte seg på underslag. Heller ikke Thompsons gjennomgang av kildene ledet ham til noen andre konklusjoner.²⁸⁹

Han beskrev videre sine reiseplaner til Atticus og hvilke byer han hadde tenkt å besøke, og at han tenkte å dedikere resten av tiden sin i Kilikia til å løse juridiske saker. Selvsagt ville det tidvis dukke opp problemer, men det er åpenbart at Cicero hadde fått nok av militære affærer, og heller ville bruke mer tid på områder hvor han følte seg mer bekvem.²⁹⁰ Han oppdaget også et problem med hungersnød i Asia på sin reise tilbake til hovedstaden fra sin militærkampanje.²⁹¹

Cicero hadde ankommet Kilikia etter at Appius var reist. Så lenge det var en kapabel magistrat til å styre i ens fravær, var det slett ikke fremmed romersk praksis at en guvernør dro før en ny var på plass.²⁹² Mot slutten av embetet, kom det nyheter om at en C. Caelius var utnevnt som *quaestor* for Kilikia ved neste term.²⁹³ Cicero håpet på at han kunne få reise hjem før en eventuell gjenoppblussing av forrige høsts konflikter, og han ble satt til enda et år som guvernør. Var Cicero allerede dratt hjem, ville det være den nye magistratens problem å hankses med. Cicero var heller ikke tilbakeholden i å skryte over Caelius i *ad familiares*, men var mer nøktern i beskrivelsen sin av ham til Atticus.²⁹⁴ Trolig var den rause beskrivelsen for å forsikre om at provinsen var i trygge hender når Cicero forlot den. Dette for at det ikke skulle oppstå noen komplikasjoner. Lik Quintus, hadde Cicero heller intet ønske om å få forlenget sin tid borte fra Roma. Quintus hadde også muligheten til å ta Caelius sin plass, men valgte å takke nei.²⁹⁵

²⁸⁸ Cic. *Att.* 5.21.5. Overs. Shackleton Bailey 1999.

²⁸⁹ Thomson 1965, 382.

²⁹⁰ Cic. *Att.* 5.21.9.

²⁹¹ Cic. *Att.* 5.21.8.

²⁹² Thomson 1965, 375.

²⁹³ Cic. *Att.* 6.2.10.

²⁹⁴ Cic. *Fam.* 2.15.4. *Att.* 6.2.10.

²⁹⁵ Cic. *Fam.* 2.15.4.

Like før Cicero dro tilbake til Roma fikk han også sagt sitt om sin nabogvernør i Syria, Bibulus. Bibulus mislikte Cicero intenst, og nektet dele informasjon med ham om trusselen fra paterne. Dette gav Cicero svar på mye av det rotete som oppstod med tanke på hvor å plassere ut soldater og også rundt mye av rotet med klientkongene, deriblant Ariobarzanus. Cicero beklaget seg over at Asias guvernør, Thermus, hadde fått informasjon om paterne bevegelser, men ikke ham selv. Som en slags hevn ba Cicero i sin korrespondanse med Gnaeus Sallustius, en av Bibulus sine *proquaestores*, om å legge ved kopier av sine nedtegnelser i henhold til opprettholdelse av *lex Julia*, en lov som Cicero hevdet at Bibulus ikke brydde seg særlig om å følge.²⁹⁶

Ciceros egen bokføring var ifølge ham selv helt på det rene. Hans *quaestor* hadde ikke noe å skjule, og disse skulle bli fremlagt i Apamea ved avreise.²⁹⁷

6.3 Rettspleie

Ciceros forgjenger, Appius Pulcher, beskrives som fryktelig og en av de beste eksemplene på korrupte provinsguvernører av Sherwin-Whites oppstilling av det østlige Romerrikets verste og beste magistrater over tyveårsperioden 70-50 f.Kr.²⁹⁸ Med en slik forgjenger, er det trolig at Ciceros undersætter kanskje ikke forventet stort bedre av ham heller.

Cicero hadde selv fordømt nevnte Verres ved flere anledninger for å la overgrep mot rettssystemet foregå ved flere anledninger, men nå først over 20 år senere skulle han altså få møte dette selv.

Nicholas Rauh referer til Ciceros *beneficia/officia*. Dette forholdet hvor Cicero og hans venner og bekjente innenfor politikk eller andre arenaer kunne hjelpe hverandre.²⁹⁹ Rauh skriver om den relativt åpenbare koblingen mellom Cicero og hans mektige venner. Dersom Cicero lot disse drive diverse virksomheter i fred, ville det bety at disse igjen stod i hans gjeld, eller eventuelt belønnet ham med gaver, penger, tjenester og liknende. Dette gjaldt også ikke-senatorer og tilmed *Publicani*. Det fantes bruksområder for utestående tjenester innad i politikk, også ved valg.³⁰⁰ Det ble nok også forventet under overflaten av hans likemenn at Cicero lot disse utføre sin praksis etter ønske.

²⁹⁶ Cic. *Fam.* 2.17.2.

²⁹⁷ Cic. *Fam.* 2.17.4.

²⁹⁸ Sherwin-White 1984, 256.

²⁹⁹ Rauh 1986, 6.

³⁰⁰ Rauh 1986, 6-7.

Cicero skrev ediktet sitt med de åpenbare tankene om å gjøre en god jobb. Med seg på lasset til Kilikia var broren Quintus som hadde satt seg selv i dyp gjeld og dro til Gallia i 54 f.Kr. for å bli innlemmet i Cæsars tjeneste.³⁰¹ Gjelden kunne han jo potensielt ha sett for seg å gjøre noe med da han kom til Kilikia. Samtidig er det et velkjent faktum at Quintus var veldig glad for å returnere fra sin tid i Asia til Roma, og Thompson skriver om Ciceros tanker rundt at broren ville trenge en overtalelse for å bli med.³⁰² Dersom Quintus hadde store planer om å fylle egne lommer, ville han kanskje vært mer ivrig til å bli med? Quintus skal ha bekymret seg for gjeld også i etterkant av oppholdet da Cicero diskuterer brorens finansielle posisjon med Atticus i 49 f.Kr. Så det er trolig at Quintus neppe forsynte seg grovt fra sin posisjon i Kilikia.³⁰³ I Cæsars tjeneste ville også både Quintus og Cicero vinne på hans gunst, i tillegg til at Quintus fikk inn sårt trengte midler.³⁰⁴ En god manøver både politisk og økonomisk, uten at jeg skal gå videre i dybden på akkurat det her.

Også senatoren og vennen Brutus var med østover. Dette vennskapet ble nok mer gunstig for sistnevnte under tiden der. Også andre i Ciceros stab, som en av hans *legati*, M. Anneius, fikk fri til å reise til Sardis i Lydia, sannsynligvis over en pengedisputt.³⁰⁵ Dette kan igjen vise til at det er høyst tenkelig at de fleste som reiste med Cicero og enten hadde hans gunst eller ord i øre, ville ha tenkt på økonomisk fortjeneste med hans vennskap som guvernør.

På Kypros lå den greske bystaten Salamis. Her holdt pengeutlånerne M. Scapitus og P. Matinius til.

Scapitus hadde benyttet seg av soldater utsendt fra guvernøren til å sulte ut lokale senatsmedlemmer i Salamis. Flere av disse senatsmedlemmene døde som et resultat av hans brutale handlinger, og Cicero nektet å fornye hans prefektur.³⁰⁶ Dette så ut til å være nok for en stund angående Scapitus og Matinius, men Brutus kom til deres unnsetning og argumenterte for at disse var skyldt penger av innbyggerne i Salamis, og det ville være ønskelig at Cicero hjalp dem med å kreve inn denne gjelden.³⁰⁷

Cicero ville neppe tatt dette så tidlig til seg om ikke Brutus hadde skrevet til ham på vegne av de to mennene. Som guvernør så Cicero nok av ønsker og brev og klager fra de fleste kanter

³⁰¹ Fuhrman 1992, 116.

³⁰² Thompson 1965, 380.

³⁰³ Cic. *Att.* 7.18.4.

³⁰⁴ Cic. *Att.* 4.17.6.

³⁰⁵ Cic. *Fam.* 13.55.1.

³⁰⁶ Cic. *Att.* 6.1.6.

³⁰⁷ Cic. *Att.* 6.1.5.

fra folk som hevdet at han burde prioritere deres sak. Nå var det derimot hans gode venn Brutus som spurte.

Derfor tok Cicero det på seg å kreve inn de satte maksimale 12% rente på lånet til Salamis for Scapitus og Matinius. Dette virket heller ikke byen uenig i, og historien kunne endt med det. Scapitus var ikke fornøyd, da han hevdet at det originale lånet tilsa fire ganger summen av 12, altså hele 48%, og det hele ble nå et spørsmål om legaliteter basert på tidligere eksempler. Scapitus med sine eksempler, som også tvang Cicero til å finne frem sine. Cicero kom frem til konklusjonen om at lånet var skrevet i henhold til lover som ikke skulle gi dette lånet en særegen posisjon. Altså kunne ikke noe tilsi at det skulle utbetales noe mer utover de normale 12% renter.³⁰⁸ Lånet var lovlig, men renten alt for høy, og Cicero skrev at han ikke ville tolerere et slikt overtramp.³⁰⁹

Igjen var ikke Scapitus fornøyd, og Cicero fikk nok et brev å lese. Dette brevet inneholdt informasjon om at det i virkeligheten var Brutus som stod bak hele lånet, og det var han som krevde de skandaløse 48% renter. Scapitus og Matinius var bare nyttige mellommenn. Brutus ville også ha Scapitus gjeninnsatt som prefekt, slik at han kunne kreve inn pengene med militær makt. Det var ikke mulig uten. Dette gjorde situasjonen straks verre for Cicero, og igjen måtte han tilbake å få sjekket ut dokumenter og transaksjoner. Salaminerne kom frem til at de skyldte 106 talenter, mens Scapitus stod fast på 200. Han nektet å bøye av, men Cicero var tross alt guvernøren og begynte å gå lei av Brutus og Scapitus sin klaging. Han var heller ikke villig til å bryte sitt eget edikt for denne saken. Til Atticus beklager han seg over situasjonen og påpekte at dersom Brutus ikke er fornøyd er det heller ingen vits i å bry seg videre med ham.³¹⁰

For Cicero var dette et ubehagelig dilemma. Etersom Brutus var romersk senator ble det forventet at Cicero ville velge ham over Salaminerne, som jeg etter hvert kommer innpå i liknende problemstillinger i delkapittel 6.6. Dersom Cicero tok den kypriotiske byen i forsvar, ville dette mulig gjøre en fiende av Brutus, og menn i samme posisjon og med samme tanker. Gav han Brutus medhold, ville han ikke bare gå imot sitt eget edikt som guvernør, men også dømme Salaminerne til å betale et lån de ikke hadde mulighet til å betale.

³⁰⁸ Cic. Att. 5.21.12.

³⁰⁹ Cic. Att. 6.2.7.

³¹⁰ Cic. Att. 5.21.10-14.

Til syvende og sist ble det Ciceros avgjørelse om å utsette dilemmaet til senere anledning for å ta en endelig avgjørelse. Scapitus ble sendt andre steder for å kreve inn penger.³¹¹

Brutus pengeutlån kom også opp igjen i forbindelse med navnet Scapitus og at denne var i Kappadokia. Hvorvidt dette er den samme P. Scapitus, nevnes ikke i brevet, men en kan kanskje anta det. Det er ikke distinkt navneforandring, og brevet er også datert senere til Atticus enn brevene som omhandler P. Scapitus. Det kom frem at Brutus også var mannen som anbefalte ham. Cicero skal ha gitt både denne Scapitus og en Gavius, en mann som Cicero beskriver som en fornærmende mann som også oppførte seg som en hund, status som prefekter.³¹² Klientkongen av Kappadokia, Ariobarzanes, var i gjeld til Brutus, så det er åpenbart at Brutus var en meget aktiv mann i provinsene i øst.³¹³

Rauh påpeker også det faktum som jeg selv har gått inn på i kapittel 3 at det var sett på som en synd for romerske senatorer å samle inn penger³¹⁴, men at det ikke er dette som er problemet med Brutus i denne sammenheng. Problemet er at Brutus forventet at Cicero løste alt for ham³¹⁵. Det var på ingen måte uvanlig praksis at det ble sett og gjort ting under bordet, men med tanke på hvor stressende Brutus oppførte seg gjennom Scapitus er det trolig å tenke seg at han ikke var så veldig flink til å kreve inn, eller muligens var rett mann for bransjen.

En annen velkjent romersk senator som Cicero nevner hvis interesser i Kilikia, er Pompeius Magnus. Cicero uttrykte bekymring på vegne av ham i sitt brev til *propraetor* av Asia, Thermus.³¹⁶ Det var åpenbart mange av Ciceros nære bekjente med omfattende næringsvirksomhet i Kilikia. Pompeius sine lånevirkosomheter er ikke like godt dokumentert som Brutus sine i Ciceros brev. Dette kommer jeg tilbake til i delkapittel 6.5.

6.4 Skattlegging

Ulikt Asia og Sicilia, var ikke Kilikia noen stor produsent av korn, så når det kom til beskatning av provinsen var romerne nødt til å finne andre områder som deriblant tømmer, vin, eller vindruer. Uansett var det ikke noen årsak til å unndra skatt av den grunn. Ciceros håndtering av *publicani* og deres like, hevdet han at ikke var noe problem. Han hørte på dem og forsøkte å forstå dem, for å se deres syn på saker. Han var heller ikke sky for å gi dem

³¹¹ Cic. *Att.* 6.1.7.

³¹² Cic. *Att.* 6.3.5-6.

³¹³ Cic. *Att.* 6.1.3-4.

³¹⁴ Badian 1972, kap. 1.

³¹⁵ Rauh 1986, 4.

³¹⁶ Cic. *Fam.* 13.56.3.

komplimenter. Cicero hevdet at han med unntak av Brutus innfall ovenfor Salaminerne, ikke kom i noe uføre ovenfor innkrevere eller bakmenn ellers, og dette systemet var et som alle var fornøyd med.³¹⁷

Det kunne selvsagt forekomme gnisninger mellom innkrevere og administrasjon. Cicero skriver flere ganger i sine brev om hvor mye hodebry disse kunne gi. Til Publius Lentulus i 54 f.Kr.;

... you know the traditions of that class of men; and you remember what bitter enemies they proved themselves to the great Q.Scaevola himself ... I strongly advise you either effect a reconciliation or mitigate their resentment.³¹⁸

Om man skal tro på det Cicero skriver, skal skatteinnkreverne ha hatt gode tider under hans forgjenger. Dette er synet han beskrev da han var på vei mot Tarsus langs en vei mellom Synnada og Philomelium;

...on 31 July I made my eagerly awaited entry into this forlorn and, without exaggeration, permanently ruined province...I have heard of nothing but inability to pay taxes, groans and moan from the communities and, appalling excesses as of some savage beast rather than a human being.³¹⁹

Den første delen av Ciceros edikt omhandler beskatning, og det er også her han tar et oppgjør med behandlingen av innbyggerne kontra *publicani*, og hvor han deriblant tar opp dette maksimumet av 12% rente.³²⁰ En overraskende tilføyelse til ediktet som ble gjort mens det ble skrevet i Roma, er at *publicani* fikk Cicero til å overføre en paragraf fra forgjengeren Appius til hans eget edikt; en klausul om reduksjon i byenes utgifter. Den skulle også inneholde egne innovasjoner om fordeler for byene.³²¹ Altså ville *publicani* tilsynelatende hjelpe menneskene i provinsene med dette forslaget. Hvor ektefølt dette var fra oppkrevernes egen side vites ikke, men Cicero nevnte at han satt pris på forslaget.

Cicero selv syntes dette var en åpenbar suksess;

... I have produced some astonishing results. A great number of communities have been entirely cleared of debt, many others substantially relieved. All have come to life again with

³¹⁷ Cic. Att. 6.1.16-7.

³¹⁸ Cic. Fam. 1.9.26. Overs. Glynn Williams 1952.

³¹⁹ Cic. Att. 5.16.2. Overs. Shackleton Bailey 1999.

³²⁰ Cic. Att. 6.1.15.

³²¹ Cic. Fam. 3.8.4.

the acquisition of home rule under their own laws and courts. I have enabled them to free themselves from debt ...³²²

Cicero skal selv ha undersøkt hvor summer var og hva tidligere magistrater brukte penger på, og fått dem til å betale tilbake eventuelle underslag. Dette ble gjort i stillhet slik at ingen tapte ansikt, hvilket også var noe av grunnen til at det gikk så bra. Dette sørget også for at *publicani* lettere fikk det de hadde krav på, og Cicero beskrev seg selv som en favoritt blant innkreverne.³²³

Noe av grunnen til at gjelden rundt om i provinsen ble så greit betalt tilbake ved hjelp av litt omlegging, hadde også med å gjøre at Cicero ikke tok det som ble forventet at han skulle stikke i egen lomme. I saken mellom Brutus og Salaminerne, ble *publicani*, altså Scapitus og hans følge da betalt med penger som i flere tidligere tilfeller ville ha gått rett i guvernørens lomme, og som innbyggerne måtte etter den betalingen igjen ha funnet andre måter å deretter betale innkreverne på.³²⁴

Skattebudene til *publicani* var et stort problem i Asia under Quintus tid der, noe som ga ham mye hodebry. Til Ciceros fordel var det allerede orden i kontraktene før han kom til Kilikia³²⁵, som sparte ham for mye mekling og krangling. Nå har jeg allerede skrevet om at Cicero la om på en del av skattene i ediktet sitt og omleggingen fungerte ifølge ham selv veldig bra, men han slapp i alle fall problemet til Quintus med misfornøyde *publicani* som krevde at disse ble revidert og omgjort.³²⁶

Samtidig som Cicero ville passe på å gjøre alle til lags, nektet han blant annet å gjøre innkrever Scapitus til prefekt. Eller noen andre innkrevere en slik offisiell posisjon av den samme grunn; at de nettopp kunne bruke militær makt til å kreve inn pengene.³²⁷ Rawson skriver ytterligere også at Cicero ofte inviterte innkrevere hjem på middag og forsøkte holde et noe personlig forhold til dem for å skape nærmere relasjoner. Dette ville gjøre dem mindre trolig å skade innbyggerne.

Ediktet til tross; det var ikke guvernørens oppgave selv å ordne kontraktene ei heller sette satsene for beskatning. Han skulle overse at dette gikk sømmelig for seg, og kun gripe inn der det var nødvendig. Han fungerte mer som en oppsynsmann for forholdet mellom *publicani* og

³²² Cic. Att. 6.2.4. Overs. Shackleton Bailey 1999.

³²³ Cic. Att. 6.2.5.

³²⁴ Cic. Att. 5.21.11.

³²⁵ Cic. Att. 5.13.1.

³²⁶ Baldson 1962, 136.

³²⁷ Rawson 1983, 175.

befolkningen, og sørget for at forholdet mellom dem var levelig. Dette kan virke noe rart å la dette forholdet bli veid og basert på nærmest et slags «tillitsforhold», men sånn var det. Cicero håpet at ved å behandle dem bra, ville de gjøre jobben hans enklere. Det kunne slå bra tilbake på ham, men samtidig også måtte han passe på å ikke slippe helt opp i tøylene, for slo det galt ut, ville de skade Ciceros renommé.

Selv om jeg har påpekt tidligere at Cicero skal ha vært tilhenger av lokal autonomi, så kunne også han ha blandet seg inn i enkeltsaker. I et brev til M. Cato i august 51 f.Kr. beskrev han hvordan han lettet skattetrykket i flere byer;

I spent two days at Laodicea, then four at Apamea, three days at Synnada and as many at Philomelium. Having held important assizes at all those towns, i succeeded in delivering a large number of communities from very harsh taxation, exorbitant interest, and fraudulent debt-claims.³²⁸

Her gikk altså Cicero selv inn og overstyrte de lokale styresmaktene etter egen vilje. Flere områder i Kilikia var blitt pålagt ekstra skatter under Claudius Appius som tillegsskatter til de de allerede hadde, og disse ville han til livs. Appius, skulle visstnok ha stukket av når han hørte at Cicero kom til provinsen, sannsynligvis ifølge Cicero selv fordi han visste om sine egne ugjerninger, som mellom linjene kan leses som en innrømmelse av skyld.³²⁹

Ekstra beskatning til sære interesser kom både til Asia og Kilikia. Kanskje noe av det mest spesielle er «frivillige subsidier» til underholdning i Roma i form av pantere, altså kattedyrene, og øvrige penger til å betale for lekene i hovedstaden.³³⁰ De som ble sendt til å sørge for å finne disse pengene for lekene var *aedil*.³³¹ Og deretter videre distribuere disse oppgavene til andre rundt i de forskjellige provinsene. Jo bedre leker, jo bedre sjanse for en *aedil* å imponere, og karrierestigen ville mulig bli gjort enklere. Cicero jobbet iherdig for å hindre at slike skatter skulle bli innført. Var det først blitt gitt tillatelse til det en plass var andre steder sannsynligvis neste ute til å spørre om tillatelse til det samme. Man kan se på det å være konsekvent som nyttig for guvernøren.

Andre eksempler på spesielle skatter og forsøk på innførelse var for en byggesak i Appia. I alle fall forbød han skatten å bli innført før han fikk sett ordentlig på forholdene.³³² Dette

³²⁸ Cic. *Fam.* 15.4.2. Overs. Glynn Williams 1954.

³²⁹ Cic. *Att.* 5.16.2-4.

³³⁰ Cic. *Att.* 6.1.21.

³³¹ Loewenstein 1973, 63.

³³² Cic. *Fam.* 3.7.2

betyr ikke nødvendigvis i dette tilfellet at skatten ikke kom på plass ved en senere anledning, men at Cicero var veldig påpasselig med at urettferdig beskatninger ikke ble innført. Ei heller beskatninger på urettmessig grunnlag.

6.5 Beskyttede personer

I moderne tid vil det nok være logisk å tenke seg at Romerrikets velstand var sentrert rundt det som i dag ville vært den vestlige delen av imperiet. Dette er i beste fall feil. Foruten unntak, kom det meste av velstanden, penger og forsyninger fra den østlige delen. Derfor var det meget viktig å knytte gode kontakter med den lokale eliten.

I sin artikkel *Cicero and the Greek world*, fremlegger Robert Rowland;

From a political, diplomatic, and administrative point of view, the most important Greeks whom Cicero was pleased to call friend were the *domi nobiles* (cf. Flacc. 52), those local notables whose good will and collaboration made it possible for the Romans to govern the Eastern half of the Empire.³³³

I sine taler mot Verres hadde Cicero en hel haug av lokale greske menn i alle klasser og byer å diskutere som beskyttede personer. I Kilikia er det overraskende å se ham bare prate om romerske borgere i henhold til dette. Cicero diskuterer mest problemene han hadde med Brutus, Scapitus og andre romere, men det er ingen historier om grekere og deres spesifikke tilfeller med noe. Rowland lister opp en hel rekke navn på både romere og grekere i teksten sin, men dette er igjen bare navn og benevninger Cicero bruker i brevene sine. Ikke konkrete lange historier. Med tanke på hvor enormt mange tilfeller Cicero nevner i *In Verrem* er det nesten urovekkende at ingen grekere i Kilikia vies tilsvarende plass i brev til venner og Atticus. Den åpenbare forklaringen er jo at Cicero selv da satt som guvernør og ikke en anklagende aktor i en rettsak, men det er likevel en interessant observasjon.

Som først og fremst romersk borger, og ikke minst senator, falt Brutus definitivt under kategorien som en Cicero ikke kunne fengsle og la det bli med det. Cicero og Atticus diskuterte hvorvidt Cicero skulle gi etter for Brutus sin krav, å gi P. Scapitus militær makt til å hente ut pengene fra Salaminerne.³³⁴ Med Atticus diskuterte han hvor mange menn Scapitus eventuelt kunne få tildelt; det å ha denne i det hele tatt, var det fordi Brutus klaget til Roma på

³³³ Rowland 1972, 455.

³³⁴ Cic. *Att.* 6.2.8.

at Cicero gjorde det vanskelige for Brutus å hente ut pengene enn han så for seg? Cicero kan ha følt på presset fra hovedstaden.

Også Atticus selv var i en maktposisjon ovenfor Cicero. Ifølge Nikolas Rauh, ble deler av Ciceros opphold som guvernør finansiert av Atticus sine penger.³³⁵ Cicero sier aldri direkte at han beskyttet Atticus sine interesser, men han fikk tross alt overrakt en del penger av ham, så Atticus sine beste interesser burde samtidig ha vært Ciceros. Cicero kommer med eksempler på at han spiller på lag med sin velgjørers forretninger i Asia;

I have attended to your little affairs at Ephesus. Although Thermus had made very handsome promises to all your friends before I arrived ... He undertook to do all that was asked of him.³³⁶

Videre beskrives også Ciceros økonomi der han klaget på dårlig råd;

You ask how I am doing here. Spending the devil a lot of money. My strictness according to your precepts is so remarkable that I am afraid I may have to raise another loan to meet the bill negotiated with you.³³⁷

Det er så vidt jeg kan se ikke noen tvil om at Cicero beskyttet sine kollegers beste interesser i Kilikia og potensielt sett satt seg i vanskelige økonomiske situasjoner som det kunne ha vært kinkig å komme ut av. Han ble omtrent beleiret med ønsker av anbefalinger og hvilke personer han og Atticus diskuterte seg imellom som enten kunne komme til nytte, eller som hadde egne personlige ønsker Cicero ikke ønsket å innfri. Selv før i det hele tatt Cicero ble valgt til *prokonsul* kom det masse brev.³³⁸ Det er nok rimelig å anta at ryktene om et embete kommende høst var i emne i Roma. Underveis i Athen på vei til Kilikia fortsatte ønskebrevene å komme inn, og Cicero hadde hendene fulle med dem.³³⁹ Rauh påpeker at selv om Cicero sa nei til ønskede interesser ivaretatt eller en plass i staben betydde ikke det nødvendigvis at personene gikk tomhendte ut av situasjonen.³⁴⁰

³³⁵ Rauh 1986, 8.

³³⁶ Cic. Att. 5.13.2. Overs. Shackleton Bailey 1999.

³³⁷ Cic. Att. 5.15.2. Over. Shackleton Bailey 1999.

³³⁸ Cic. Att. 5.4.

³³⁹ Cic. Att. 5.11.6.

³⁴⁰ Rauh 1986, 22.

6.6 Favorittisme

Av alle provinsene jeg skriver om, er Kilikia den av de tre som er nærmest utkanten. Pirater var en trussel, noe som også beskrives i Verres-talene av Cicero; pirater fra disse områdene fikk herje fritt i havneområdet i Syrakus. At romerne nå kontrollerte deres egne hjemområder hjalp neppe nevneverdig Cicero som guvernør. Asia var allerede ved overtakelsen av Kilikia en verdifull provins. Romerske handelsmenn og liknende ville da risikere stor risiko ved å jobbe fra og i området. Det samme ville *publicani*. Upopulære uansett, men dette gjaldt også de private forretningsmenn som ikke håndterte i skatteinnkreving.

Tatt i betraktning skrev jeg i forrige kapittel om romernes turbulente overtakelse av Asia, og i Kilikia var det ikke noe bedre for den jevne ikke-romerske innbygger. I Asia og Kilikia ble begge innbyggere av provinsene skattlagt hardt. I takt med økt og stabil handel som grunnlag av en stabil plassering på den østovergående handelsruten på land, er det sannsynlig å tro at det nok bodde mange romerske innbyggere i Kilikia, men neppe mange nok til å true den dominerende greske befolkningen, som var i Anatolia på dette tidspunktet.

Dette ga Cicero, og for øvrig guvernørene i Kilikia ellers også, et problem. Ciceros holdning til grekere diskuteres godt i Harold Guites *Cicero's attitude to the Greeks*, og i tillegg til å være tidvis et folk nedstammet fra fordums storhet, måtte man ikke glemme at de tross alt ikke var romere. Ciceros lojalitet ville nok ligge nærmest hans landsmenn³⁴¹, så romerske borgere, og især romersk overklasse, ville nok Cicero langt enklere være til hjelp for enn greske.

I Guides artikkel beskrives Cicero veldig deskriptiv ovenfor grekere i Asia. Det var kanskje lettere for ham å være påpekende når det ikke direkte angår ham selv, men Quintus? Dette var han noe vagere med i sine brev fra sin egen guvernørperiode.

Derimot var det en rekke klientkongedømmer i Kilikias mer grisgrendte strøk, og utenfor rikets grenser også. Stammeledere og deres like som Cicero var avhengig av å holde seg inne med for å beholde stabilitet. Samtidig utgjorde disse en nytteverdi i form av informasjon og liknende. Også mange av disse klientkongedømmene stod i et avhengighetsforhold til Roma. Flere av dem var avhengig av romersk hjelp for å overleve. Mye av romersk ekspansjon var basert på hjelp eller påskudd av hjelp til klientstater.

³⁴¹ «landsmenn» på denne tiden eksisterte jo ikke, men de kulturelle forskjellene på grekere og romere gjorde. Man var romer eller ikke-romer. Eller i dette tilfellet, greker.

For guvernør Cicero var det viktigste med klientkongene, grenseområdene mot Partia. Cicero hadde et klart utvalg av de forskjellige klientene her; hvem han stolte på og beskrev som lojale venner av republikken, og hvem han ikke stolte på.³⁴² Flere av klientkongene ble, sannsynligvis med rette, mistenkt for å handle med begge parter. Dersom disse mindre statene lå midt imellom romerne og paterne i en potensiell konflikt, ville de være best tjent med å side med den parten som så ut til å vinne, eller helst unngå en krig i det hele tatt. Armenia er et eksempel på et klientkongedømme som var under skiftende kontroll av både Partia og Romerriket i århundrene fra senrepublikken og langt frem mot folkevandringstiden. Det er jo da naturlig å tenke seg at et kongedømme som Armenia da, ville ha interesser i begge parter. Cicero beskrev klientkongene Tarcondimotus, arabernes Jamblichus og en kong Deiotarus. Av alle disse var det sistnevnte som visstnok skal ha vært mest til å stole på både i mannskap og i vennlighet.³⁴³

Deiotarus, a most loyal king and the best of friends to our Republic.³⁴⁴

Denne kongen lovet også Cicero 30 *cohorts* på 400 mann armert etter romersk standard og 2000 hester. Dette til krig mot paterne i Syria, da han stolte på at Bibulus ville holde stand noen måneder uansett.³⁴⁵ En slik lojalitetserklæring til Roma fikk nok Cicero til å velge å holde seg inne med denne klientkongen. Deiotarus var også betrodd med å passe på Ciceros sønn på et tidspunkt³⁴⁶, hvilket oppdrag ikke ville tilfalt ham dersom han ikke var helt og holdent til å stole på. Deiotarus skal også ha hjulpet Cicero med alle Brutus sine innkreverønsker.³⁴⁷

I tillegg skriver Cicero at en P. Valerius ikke hadde noen penger, og ble økonomisk ivaretatt av Deiotarus selv.³⁴⁸ Også en syk Pinarius ble nevnt.³⁴⁹ Basert på navnene, var disse sannsynligvis romerske borgere. Hvorfor skulle Deiotarus ta vare på grekere på samme vis? Det ville nok uansett ikke interessert Cicero like mye. Det er verdt å merke seg at alle disse benevningene foregår mot slutten av de tre brevene de tilhører, så det var på langt nær på toppen av Ciceros prioriteringsliste av innhold. Likevel er det verdt å merke seg at det nevnes.

³⁴² Cic. *Fam.* 15.1.2

³⁴³ Cic. *Fam.* 15.1.2-6.

³⁴⁴ Cic. *Fam.* 15.2.2. Overs. Glynn Williams 1954.

³⁴⁵ Cic. *Att.* 6.1.14.

³⁴⁶ Cic. *Att.* 5.18.4.

³⁴⁷ Cic. *Att.* 6.1.4.

³⁴⁸ Cic. *Att.* 5.21.14.

³⁴⁹ Cic. *Att.* 6.1.23.

Deiotarus må ha gjort et godt inntrykk på Cicero, i langt større grad enn de andre klientkongene som ikke nevnes like ofte, og i alle fall ikke alltid i like positiv sammenheng.

Foruten klienter av guvernøren og romerne, er det kanskje også et verdifullt punkt å nevne hans anbefalinger av individuelle *publicani* og selskapene (*societates*) deres til andre magistrater i andre provinser. Dette viser også til det omfattende kontaktnettverket til en mann av Ciceros rang, også innenfor favorittisme blant langvarige forhold. Cicero skrev begge disse anbefalingsbrevene sine til Bitynia.

Det første til Furius Crasspies som var *quaestor*, og det andre til guvernøren selv, P. Silius, som var *propraetor*. Til guvernøren skrev Cicero;

I am myself closely associated with the partners in the grazing company, not only because I am the confidential adviser of the whole body, but also because I am on the most familiar terms with most of the partners.³⁵⁰

Den noe litt mer nølende Crasspies, ble forsøkt overtalt av Cicero på beste vis med lange og detaljerte beskrivelser over hans anbefalingers resyme.³⁵¹

I den avsluttende delen av brevene deres hevdet Cicero at det ikke var mer mottakerne kunne gjøre for å glede ham enn å hyre inn hans anbefalinger. Dette viser at Cicero ikke bare gjør dette for egen hånd, men også for å utvise vennetjenester for sine venner i senatet eller andre steder. Selv om store deler av Ciceros kritikk mot Verres tyve år tidligere var basert på hans mange vennetjenester og korrupsjon, må det til en viss grad også på dette punktet truffet han en tanke at han også utnyttet sin posisjon for å få på plass visse mennesker i ønskede posisjoner. «Old boy network» beskrev Manfred Fuhrman senatet som i årene Verres var guvernør.³⁵² Dette endret ikke nødvendigvis seg til det bedre med årene, til tross for nye lover.

6.7 Kapittelkonklusjon

Jeg vil si at Ciceros erfaringer med å være guvernør kan sammenlignes med det av en ungdom som skal i førstegangstjeneste; først er vedkommende veldig lite villig og klagende, men etter endt opphold, kan han eller hun se tilbake på det med stolthet og være glad for å ha gjennomført det. Selvsagt ville han se tilbake på det arbeidet han fikk gjort med et smil om munnen. Når han dro hjem igjen er det trolig at han var fornøyd med det han fikk utrettet.

³⁵⁰ Cic. *Fam.* 13.65.2-3. Overs. Glynn Williams 1954.

³⁵¹ Cic. *Fam.* 13.9.

³⁵² Fuhrman 1992, 41.

Cicero holdt seg unna det å stikke penger i egen lomme, og skal etter beste evne ifølge kildene, ha forsøkt å gjøre lokalbefolkningen fornøyd. Stort mer kunne man vel ikke forlangt av en romersk guvernør?

Cicero klager på sin forgjenger. Er dette som å hevde at dersom det gikk dårlig, er det en god unnskyldning? Sherwin White argumenterte for at Claudius Appius var langt fra noen god guvernør, og Cicero modererte også deler av beskatningene hans i sitt edikt. Appius satt også som pro-magistrat i flere år enn Cicero, og vil derfor ha hatt muligheten til å befeste sin posisjon i Kilikia dypere.

Om Cicero derimot hadde ønsket å begå store underslag er det åpenbart at han hadde muligheten til dette. I Nikolas Rauhs dype beskrivelser at Ciceros patron-klientforhold til flere prominente pengeutlånere, og også senatorene Brutus og Pompeius sine interesser i Kilikia, kunne ha mer enn enkelt nok ha beriket seg enormt. Ciceros kontaktnettverk var mer enn godt nok til at han kunne gått Dolabella en god gang.

Det er ikke helt uproblematisk at Cicero heller ikke evner å kritisere sin egen innsats i provinsen. Han nevner bare alle fristelsene han unngikk og alle andre som før ham og den skrupuløse Tullius i hans egen administrasjon. Dette er også det eneste beviset på en i Ciceros stab som misbrakte sin maktposisjon. Det er da tydelig at han gjorde en god jobb i å velge ut magistrater som var mer opptatt av arbeidet sitt, enn å berike seg selv.

Hadde han gjort en elendig jobb, ville han neppe nevnt det selv. Plutark beskrev Ciceros guvernørropphold som meget velfungerende og at han ikke tok imot gaver fra klientkonger og sørget for ro og stabilt styre. Også Plutark nevner de samme middagsselskapene Cicero snakket om at han inviterte *publicani* til, men også Plutark sa seg enig i at her var det snakk om sømmelige og seriøse forhold, og ikke noe ekstravagant som gikk på bekostningene av provinsens innbyggere.³⁵³

Alt i alt er det nok rett å si at Cicero gjorde en god jobb. Kanskje mest overraskende er det at han gjorde en god innsats militært, og selv om Quintus etter hvert ble satt til å styre troppene, fikk Cicero samlet sammen et imponerende styre, og holdt seg på godfot med klientkongene som sendte soldater til unnsetning. I denne trusselen fra øst, kan han og Bibulus og Thermus, derimot kritiseres for elendig til så å si ikke-eksisterende samarbeid. Noe så vitalt for romersk tilstedeværelse i de østlige provinsene, og det at de ikke likte hverandre og unngikk å dele

³⁵³ Plu. Cic. 36. 3-5.

informasjon med hverandre kunne gått veldig mye verre. Dette eksempelet på arroganse blant makthaverne seg imellom er nok dessverre ikke unikt i militærhistorie opp gjennom årene.

Hans største suksess som guvernør var nok ikke overraskende den som omhandlet beskatning og gjeld. Det meste som kommer ut av brevene hans er hvilken suksess ediktet hans var og hvordan byer og områder som tidligere var nedtyngt i gjeld ble frigjort og var i stand til å betale *Publicani*. Selv om Brutus gav han mye problemer med Salamis-episoden, så var dette det verste som også skjedde ifølge kildene. Her kommer det jo i midlertidig frem over flere avsløringer hvor intrikat dette systemet i praksis fungerte, og Cicero skal ha blitt overrasket, altså var kanskje ikke alt så rosenrødt som han trodde det var, eller så hadde han ikke så god kontroll som han trodde han hadde. Eventuelt som en siste mulighet så utelot han hendelser eller detaljer for å spare sitt eget rykte.

Kapittel 7: Komparasjon

7.0 Komparasjon

Nå har jeg sett på hvordan de forskjellige provinsene ble styrt og delvis også sett litt på hvordan de ulike Guvernørene selv var i sin opptreden og utførelse av arbeid. Nå skal jeg sammenligne dem å forsøke å se om det kan dannes et mønster i hvordan disse opptrådte, eller om de alle sammen var helt ulike. Jeg ser for meg at det mest praktiske er å se på delvis de samme underpunktene som jeg har delt inn provinsene i; Autonomi, rettspleie, beskatning, beskyttede personer og favorittisme. Jeg vil her slå sammen de to sistnevnte.

7.1 Lokal autonomi

På Sicilia var det et godt utarbeidede lokale domstoler som Cicero, til tross som romersksentrerte fokus, anerkjente Cicero at det eksisterte om lag 65 administrative sentre på øyen i sine taler mot Verres.³⁵⁴ Også Ciceros beskrivelser i *lex Rupilia* skulle tilsi at mye mer enn Cicero ønsket å innrømme ble delegert og administrert lokalt, ikke bare gjennom Verres sine ønsker og innfall. Selv om Verres med sine edikt og forsøk, som han lovlig tross alt kunne bruke sammen med Sicilias *lex Provinciae*, og få både lokale dommere utnevnt på lik linje med å styre byenes egne valg.³⁵⁵ Selvsagt ville Verres sitt eget edikt spille en rolle i Sicilias lovgivning, det er selvfølgelig ettersom han var guvernør, men spørsmålet er jo hvor stor grad han blandet seg inn i de lokale valgene for å eventuelt få egne dommeren inn. Ifølge Cicero gjorde han dette, men det har vi igjen bare hans ord for.

Både kildemateriale som er tilgjengelig for Sicilia, Asia og Kilikia peker på at de lokale domstolene i stor grad ble benyttet så mye de kunne, da guvernørene gjerne var overarbeidet og gjerne ville la arbeidsbyrden hvile på andre enn kun sine egne skuldre. Cicero hadde påpekt ovenfor Quintus at det var viktigere ting å ta seg til enn å blande seg inn i uviktige saker,³⁵⁶ men han ble selv også dratt med i flere rettsaker i selv, da især på våren 51 f.Kr., hvor han dedikerte mye av tiden sin til å løse juridiske tvister. Ifølge Sherwin White blandet romerske guvernører seg inn i større grad i lokale saker enn tidligere i senrepublikken.³⁵⁷

³⁵⁴ Cic. *Ver.* 2.2.133-7.

³⁵⁵ Cic. *Ver.* 2.33-4.

³⁵⁶ Cic. *Q.fr.* 1.2.10.

³⁵⁷ Sherwin White 1984, 239-40.

Cicero selv skal ifølge hans eget edikt ha myket opp denne trenden i større grad ønsket å støtte seg på den tidligere praksisen med å la provinsene styre seg selv i størst mulig grad. Dette gjorde han ved å la grekerne få lov til å kunne dømme hverandre etter sine egne, greske lover.³⁵⁸

Også Jones og White påpekte at dette var en trend også gjeldene for Asia, og alle de omkringliggende provinsene i dagens Tyrkia. Også Bryen argumenterer sterkt for at historien om et ekspansivt Roma som skulle sivilisere «barbarer» ikke er en treffende beskrivelse for annekteringen østover, og at romerske guvernører vil helst ha vært glad til for å la lokale styresmakter styre sine egne rettsaker og domstoler i fred. For det første grunnet guvernørens egen arbeidsmengde, som også er tidligere påpekt, men også fordi romerne, ifølge ham, faktisk var skeptiske til å implementere sine egne lover og regler inn i provinser som hadde lange tradisjoner. Det ville være hensiktsmessig å unngå å hisse på seg lokalbefolkningen for dette, så dersom det kunne unngås ville enhver magistrat la dem være i fred til å styre seg selv i så stor grad det lot seg gjøre.³⁵⁹ Dette skal ha vært gjeldene ifølge Bryen i hvert fall i alle gresktalende provinser. En mer «sivilisere barbarer» tilnærming ville mulig fungert bedre nordover.

I henhold til de gresk-talende provinsene virker Lintott og Serrati ganske fornøyd med å påpeke guvernørens edikt og at disse i tillegg hadde en *lex provinciae* og forholde seg til. For Bryen var ikke dette nødvendig for en provins for å klare seg selv. Han peker på at det ikke er beviser for liknende lover til *lex Rupilia* i alle romerske provinser, så det er ikke det samme som å si at det at det eksisterte.³⁶⁰

7.2 Rettspleie

Cicero seiret overraskende og grusende over Verres i rettsalen. Det at Verres også stakk av til en eksiltilværelse i dagens Marseille før dommen ble avgitt forteller også at også at han skjønnte hvordan det kom til å gå.³⁶¹

Verres var ifølge Cicero notorisk når det kom til juridisk korrupsjon. han hadde allerede et frynsete rykte når han ankom Sicilia etter episoden i Lampsacum,³⁶² og det fortsatte med flere

³⁵⁸ Cic. *Att.* 6.1.15.

³⁵⁹ Bryen 2012, 777-9.

³⁶⁰ Bryen 2012, 789-90.

³⁶¹ Greenwood 1953, xiv.

³⁶² Cic. *Ver.* 2.1.63-75.

eksempler hvor Verres blandet seg inn både i rettsakene med Scandilius, Septicus og hans tidligere venn Steinhus.³⁶³ Ingen av disse tre eksemplene hadde ei heller en sammenheng med hverandre og var også forskjellig geografisk på Sicilia. Om ikke nødvendigvis Verres dro til områdene i egen person, er det i alle fall ingen tvil om at han fulgte aktivt med på hva som foregikk rundt i provinsen.

Cicero ignorerte nok alle eventuelle lokale domstoler når han hevdet Verres holdt banketter og fester for rettslige ledere på Sicilia. Dette var riktignok et imaginert bilde av situasjonen, men det skulle like fullt illustrere at Verres hadde alle som kunne utføre dommer på Sicilia i sin hule hånd. Quintus blandet seg også eksempelvis inn på lokalt plan og tok heller ikke alltid hensyn til lokal lovgivning.³⁶⁴ Lik Verres, skal Quintus heller ikke ha skydd tanken på grusomme straffemetoder, men det fremkommer ikke at Quintus har direkte mishandlet romerske borgere, kun grekere og andre lokale innbyggere.

Cicero ulikt disse to, virker da som den ideelle guvernør, for i henhold til juridisk rett er kildemateriale så definitivt på hans side. Lange bekymrede brev til Atticus om hvor vanskelig det var å holde Brutus, Pompeius og andre pengeutlånere i sjakk i Kilikia. Og han hevdet selv han bare grep inn der det var nødvendig. Samtidig som Rauh påpeker, var Cicero villig til å hjelpe ut sine venner og kollegaer, med visse unntak. I tillegg til innførsel av maksimal rente på 12% for utlånere å kunne kreve inn av sine kunder.³⁶⁵ Dette var usedvanlig mildt for en guvernør, og kan vise til at Cicero faktisk tenkte på også innbyggernes beste, samtidig som at Cicero også hadde et ubeskrivelig ego som måtte mettes i form av skryt, så det kan vel så gjerne ha vært denne grunnen til de gunstige rentene for innbyggerne.

Problemet som oppstod med Brutus gir heller ikke brevene noe konkret svar på, bare at dette skulle bli tatt opp igjen ved en senere anledning. Grunnen til at dette ikke nevnes noe mer er sannsynligvis fordi Cicero kanskje ble nødt til å la Brutus nettopp ta ut mer enn 12% og måtte derfor bryte med sitt eget edikt. Det er nok mer flauheten av å måtte gi etter som hindrer Cicero i å nevne dette ytterligere. Hadde han tvunget Brutus ned i knestående ville han nok sagt noe om det, selv om han hevdet at om Brutus ikke så seg fornøyd med hvordan han hadde løst situasjonen fikk det heller bare være.³⁶⁶

³⁶³ Cic. Ver. 2.3.140, 2.3.32-9, 2.82-9.

³⁶⁴ Lintott 1993, 62-4.

³⁶⁵ Rauh 1986, 21.

³⁶⁶ Cic. Att. 5.21.13.

Om Cicero og Quintus for den del virkelig skal ha ønsket å berike seg på samme måte som Cicero anklaget Verres for å ha gjort, hadde begge to mulighetene til det. Quintus var imidlertid ganske skakkjørt økonomisk allerede få år etterpå ifølge Fuhrman,³⁶⁷ så i hans tilfelle er det lite trolig. Cicero skal ha forlatt Kilikia med 2 200 000 sesterces. Dette beskrives som en relativt normal sum, som kunne ha vært opparbeidet lovlig, men Cicero skal ifølge Finley også ha kalt Heraclius av Syrakus sine 300 000 sesterces «a great fortune».³⁶⁸ Så hvor mye var en formue egentlig?

Ciceros velgjører i Asia var Atticus som han lånte store pengesummer av, så Cicero fikk også kontakt med Atticus sine kontakter igjen, selv om ikke Cicero direkte var involvert i lånevirksomheten selv,³⁶⁹ ville hans store nettverk ha gitt ham muligheten til å berike seg selv samt inngå avtaler og kontrakter som kunne gjort ham veldig mye rikere om ønskelig.

7.3 Skattlegging

Mye av Ciceros taler mot Verres var dedikert til hans tilsynelatende tette samarbeid med *publicani* og *decumani* på Sicilia. Cicero selv ville ha hatt kjentskap til hvordan innkrevingen av tiende skjedde på Sicilia etter sitt opphold som *quaestor* i Lilybaeum og derved oppsynsmann med kornforsyningene.³⁷⁰ Badian påpekte at Verres først forsøkte å snyte innkreverne også, og Apronius var ifølge Cicero heller ikke alltid enig i Verres måte å fordele verdiene på, så det er klare tegn på at Verres til tider drev med et dobbeltspill.

Kilikia var ingen stor produsent av korn, men måtte heller finne andre områder å skattlegges på. Tømmer var en av dem. Det som Cicero mest la merke til da han ankom provinsen var hvor totalt utmagret den var, og at lokalsamfunnene var tynget i gjeld. Grådige *publicani* og samtidig en grådig forgjenger i Claudius Appius fikk mye av skylden for dette. Ciceros løsning på dette ble beskrevet av ham selv som litt av en genistrek; i ediktet sitt la han inn en tilføyning der byenes utgifter ble redusert, og den skulle inneholde innovasjoner om fordeler for byene.³⁷¹ Uansett hvordan Cicero løste det økonomiske i Kilikia, var det tydelig at flere byer og lokalsamfunn gikk kraftig opp i betalingsevne. Cicero skal selv ha undersøkt tidligere utgifter og dokumentering fra magistrater i området og hva disse skal ha brukt penger på eller

³⁶⁷ Fuhrman 1992, 116.

³⁶⁸ Finley 129, 1968.

³⁶⁹ Rauh 1986, 19.

³⁷⁰ Fuhrman 1992, 36.

³⁷¹ Cic. *Fam.* 3.8.4.

krevet inn lovens navn. Åpenbart ble en del betalt tilbake, uten at Cicero hang ut spesifikke personer for underslag. Dette hjalp også *publicani* som fikk krevet inn det de skulle.³⁷²

Cicero hadde ikke Asias problem med *societas* sitt overbud på femårskontrakten for rettighetene til innkreving. Dette var i Ciceros tilfelle i Kilikia alt på plass da han ankom. I brev til Atticus beskrev Cicero den betente situasjonen der innkreverne som også i langt større grad i senrepublikken tilhørte ridderklassen truet med å bryte med senatet, og flere prominente senatorer kom også til deres unnsetning i håp om å få Asia-kontrakten for 61 f.Kr. annullert.³⁷³

Sherwin White hevdet at utpressing og underslag var et resultat av bestikkelser og kjøpte kontakter og venner, og at det for en guvernør var helt uproblematisk i sin enestående maktposisjon til å utnytte denne til det fulle etter eget ønske.³⁷⁴

7.4 Beskyttede personer/favorittisme

I tilfellet Verres talene her valgte jeg å fokusere med på hvilke personer som burde ha beskyttelse under romersk lov, men som ikke fikk det, i motsetning til Asia og Kilikia der jeg fokuserte mer på enkeltpersoner som fikk det. I Asia-kapittelet forsøkte jeg å få frem at det var grekere som var nyttige som fikk favorittstempleet til guvernøren. Nå det faktum at de rike og med godt kontaktnettverket fikk fordelene burde ikke overraske noen. Det faktum derimot at Cicero gikk tilbake på sine egne overdådige ord i brevene til Quintus på hvordan grekerne var skyld i det meste av underslag, at de var griske og skrupuløse, og at de ikke var til å stole på, det burde. Cicero beviselig belærer andre på hvilken oppførsel de burde utvise, mens han selv plukket opp greske venner og forretningspartnere og andre diverse «friendships» etter eget ønske, som Guite beskrev.³⁷⁵

Også Nikolaus Rauh beskriver delvis Atticus sine interesser i Asia som Cicero forsøker å se etter så godt som han kan, men mest av alt fokuserer Rauh på Atticus sine mange lån til Cicero,³⁷⁶ og at han som sagt forsøker med brev til andre magistrater og kollegaer å se til at Atticus får inn sine utlån etter beste evne. Dersom Atticus hadde slitt økonomisk, hadde Cicero selv mistet deler av sitt sikkerhetsnett.

³⁷² Cic. Att. 6.2.5.

³⁷³ Cic. Att. 1.17.8-10, 1.18.7.

³⁷⁴ Sherwin White 1984, 256.

³⁷⁵ Guite 1962, 143-46. Rowland 1972, 451-4.

³⁷⁶ Rauh 1986, 8.

Sicilia hadde mange eksempelvis flere byer som var fritatt for beskatning og også nevnte Cicero et par med spesialavtaler med Roma. Disse frie byene ville ikke tjene på å større Verres. De var redde for å få sine lukrative skattefordeler forandret, og motstanden mot ham, samt vitnene i rettsakene kom i stor grad fra disse områdene. Verres hadde riktignok som jeg har nevnt, en del motstandere både i Syrakus og i Messina, men det er ingen tvil om at støtten hans også var størst i de mest urbane områdene. Cicero beskrev Messina som byen som fremfor noen ville elske å se Verres frifunnet, og når man ser på deler av fordelene Cicero beskriver at han ga dem, er det meget forståelig. Eksempelvis det å pålegge andre byer Messinas kornkvote og liknende.

Sicilia hadde ikke derimot behovet for å holde klientkongedømmer fornøyd. Cicero hadde en hel liste med herskere i Kappadokia, Armenia m.fl. som han var avhengig av å holde seg inne med, så de ikke skulle skifte side til paterne. I varierende grad holdt Cicero disse fornøyde nok til å ikke skifte side ifølge hans brev fra Kilikia, men det oppstod tidvis mistillit, og Cicero så seg klart ut hvem av disse som var til å stole på og ikke.

I tillegg er det også verdt å se på de forskjellige anbefalingene av klienter som Cicero ga. Cicero skrev flere brev til andre magistrater om ulike *publicani* og selskaper. Nettopp å basere seg på vennetjeneste og uregelmessige forhold er jo hovedargumentet til Cicero mot Verres, at alt han gjorde var gjennom korrupsjon og uredelig oppførsel, men Cicero er vel så skyldig i problematikken rundt vennetjenester som Verres er på dette punktet, selv om han er flinkere til å skjule det. Cicero tenkte muligens mer på omdømmet sitt enn Verres. Hva Verres tenkte om dette, har vi bare Ciceros ord for, og det blir tvilsomt objektivt.

Kapittel 8: Konklusjon

Denne avhandlingen har vært et forsøk på å sette seg inn i romersk provinsstyre og se nærmere på hvordan guvernørene styrte dem. Hvilke eventuelle misforhold som forekom i administrasjonen og hvordan korrupsjon og liknende ble løst. Innledningsvis i kapittel 1 ønsket jeg å få besvart; **Hva kan Ciceros brev fortelle oss om romersk provinsstyre i hans samtid? Hvordan ble provinsene styrt? Var Cicero den ideelle romerske guvernør?**

Til å løse oppgaven analyserte jeg først hver av de tre provinsene jeg plukket meg ut og brukte komparativ metode til å finne ut likheter og ulikheter i deres enkelte guvernører, autonomi, rettspleie og eventuell favorisering av enkeltpersoner eller områder. Også etnisitet og avstamming spilte en rolle som vi tydelig kan se ut fra teksten.

Når det kommer til autonomi er det klart at vi ser et sprang i forskningslitteraturen. Den eldre har en tendens til å ha et mer romersentrert syn på romersk lov som bli implementert overalt og at Roma til slutt har siste ord i det meste. I nyere litteratur er det klart at fokuset skifter vekk fra å kun fokusere på romernes makt, og heller fokusere mer på det lokale plan; at provinsene i stor grad kunne fungere på eget vis med egne lover fungerende fint under selvsagt provinsguvernøren og hans *lex Provinciae*.

Guvernørene som er beskrevet i rettspleie er det tydelig at alle tre har grepet inn i saker ved flere anledninger. Både Quintus og Verres grep inn uten at de ble bedt om det. Cicero har den fordel at han skrev om sine egne inngripener, så det er det vi vet om hans i Kilikia. Som at han ble nærmest tryglet av innbyggerne i Salamis. Dette kan godt hende at stemmer, men han har beleilig ikke skrevet om noen overskridelser om seg selv, som i at han angret på et sted han gikk inn. Cicero var veldig påpasselig med hva han skrev i brevene sine i henhold til penger og utlån. Også Ciceros forgjenger i Kilikia, Claudius Appius, ble fremstilt for retten for underslag, men ble ikke dømt. Cicero kan ha hatt tanker om dette.

Verres skal ha underslått store summer, og i tillegg også begått mange regelrette tyverier ovenfor både venner og bekjente stormenn på Sicilia av verdifulle kunstverk. Kanskje det aller mest kjente i *In Verrem* er Verres sin utnyttelse av tiende-systemet. Quintus derimot hadde en noe vag figur i det hele med hensyn til den store krisen med *publicani*, men det betyr ikke nødvendigvis at han håndterte den dårlig. Han var ikke så vidt kildene tilsier upopulær blant dem heller. Ciceros største triumf i Kilikia var for hans del det som omhandlet beskatning. Selv om han oppdaget delvis at systemet hans ikke var perfekt, som i tilfellet med Brutus, så var det for det meste Ciceros skattepolitikk en suksess.

Favorittisme og fordeler er nesten selve symbolet på korrupsjonen i provinsene. Uten politiske kontakter virket det tilnærmet dødfødt å forsøke seg på noe som helst. Til tross for at det og nedstamme fra storslått bakgrunn selvfølgelig hjalp, klarte både Cicero og flere andre og klarte seg helt til topps i det romerske hierarkiet. Talent så vel som økonomisk og politisk forståelse spilte ofte en like stor rolle. Cicero kom ifølge Fuhrman fra en ridderklasse bakgrunn, selv om det også var spekulert i at hans nære forfedre «bare» var handelsmenn.³⁷⁷ Uansett så hadde ikke Cicero noen som banet vei for seg på samme måte som mange andre av de han innledningsvis konkurrerte imot. Quintus på sin side hadde en storebror som kunne hjelpe ham med råd og kontakter, men hans taleevner, politiske vilje og driv samt temperament holdt ham igjen, og han oppnådde aldri i nærheten av samme status som Marcus Cicero.

Sherwin White hevdet at Verres var en av de største utplyndrede romersk provinsstyre hadde sett. På samme måte skrøt han av Cicero-brødrenes integritet, og selv om begge beviselig utagerte, forsøkte de etter beste evne å holde seg innenfor loven.³⁷⁸ Cicero hadde også bedt hans egen *quaestor* legge frem bokføringen hans i Apamea ved avreise fra sitt prokonsulat,³⁷⁹ så han hadde åpenbart ingenting å skjule i henhold til underslag eller økonomisk snusk.

Cicero uttalte spørsmålet om provinsene var fornøyd med datidens magistrater i rettstalene mot Verres i år 70 f.Kr.³⁸⁰ Han gjorde også så godt han kunne ovenfor provinsen som også ba Quintus om.³⁸¹ Om man skal si noe negativt direkte om Cicero som magistrat må det være at han aldri helt kom seg etter skandalen mot Clodius, og han var ikke så veldig flink til å tilpasse seg forandringer, noe han for så vidt delte med Senrepublikken. Smethurst hevdet Cicero trodde at den romerske stat skulle vare evig.³⁸² Fuhrman beskrev at Cicero ble kalt av onde tunger for en «turncoat»,³⁸³ som tok parti med de som så ut til å vinne. Cicero var helt åpenbart et følelsesmenneske som lot seg drive av mer følelser enn fornuft til tider. Dette kan virke å være et familiært trekk i familien hans med tanke på Quintus. Hans politiske ambisjoner var ofte høyere enn de han faktisk høstet selv, som ved hjemkomsten fra Sicilia etter *quaestor* stillingen i 76-75 f.Kr.³⁸⁴

³⁷⁷ Fuhrman 1992, 5.

³⁷⁸ Sherwin White 255-6.

³⁷⁹ Cic. *Fam.* 2.17.4.

³⁸⁰ Cic. *Ver.* 2.3.208.

³⁸¹ Cic. *Q.fr.* 1.1.8.

³⁸² Smethurst 1953, 226.

³⁸³ Fuhrman 1992, 78.

³⁸⁴ Plu. *Cic.* 6.4-5.

En viktig faktor i Senrepublikken var provinsenes innbyggere som i større og større grad fikk mistro til menneskene som styrte dem. Utmagrede provinser som ble styrt av altfor mange griske guvernører sørget for et misstillitsforhold mellom de to. Som igjen sørget for at romerne ville da i tilfeller som med grekerne kalle dem late og griske og uten fellesskapsfølelse som i tilfellet med innkreving av skatt. Skattesystemet var mislikt av de som ble beskattet, og tidvis skapte det også hodebry for guvernørene selv, med mindre de var med på utplyndringen. De som tjente på det var innkreverne, og tilsynelatende ingen andre.

Derfor ble guvernøren så viktig som en slags mellommann. Og det stod i prinsippet på hva slags guvernør provinsen fikk. Ville guvernøren berike seg selv, hadde han alle muligheter til dette. Ville han derimot gjøre en god jobb og sette lov og orden høyest kunne han også det. Derfor er det så interessant i Ciceros tilfelle at han virkelig ikke ønsket å bli utplassert, men grunnet lovendringene ble han mot sin vilje sendt til Kilikia. Beskrevet som en «man of no action» av sine motstandere, stilte Cicero opp til utfordringen til slutt, og gjorde et eksempel til etterfølgelse, til tross for at han innledningsvis klaget noe helt enormt på at han ble sendt vekk fra Roma til en slik plass.

Cicero fikk prøvd seg på oppgaver han aldri regnet med at han måtte gjøre, men han klarte seg bra, og gjorde også flere tiltak for å bedre situasjonen for alle parter i provinsen. For å svare på problemstillingen; **Var Cicero den ideelle romerske guvernør?**

I sin samtid var han definitivt en av de bedre, og han var åpenbart en bedre guvernør enn Verres, som også ble dømt for sine handlinger. Quintus gjorde også en god figur, men manglet brorens karisma og lot seg lettere distrahere. Quintus forholdt seg langt mer anonym enn Marcus.

Marcus Tullius Cicero var en god guvernør og alt i alt var han et eksempel til etterfølgelse. Hans største suksess med hele prokonsulatet var å ikke la hans kollegaer og utlånere herje fritt i Kilikia, og han lot romersk lov og orden komme i rekke før vennetjenester og egeninteresser.

Kilder

CICERO: *XXII Letters to Atticus I*. Oversettelse av D.R. Shackleton Bailey. Cambridge Mas. 1999. Harvard University Press.

CICERO: *XXIII Letters to Atticus II*. Oversettelse av D.R. Shackleton Bailey. Cambridge Mas. 1999. Harvard University Press.

CICERO: *Letters to his friends I*. Oversettelse av W. Glynn Williams. Cambridge Mas. 1952. Harvard University Press.

CICERO: *Letters to his friends II*. Oversettelse av W. Glynn Williams. Cambridge Mas. 1952. Harvard University Press.

CICERO: *Letters to his friends III*. Oversettelse av W. Glynn Williams og M. Cary. Cambridge Mas. 1954. Harvard University Press.

CICERO: *Letters to Quintus and Brutus. Letter to Octavian. Invectives. Handbook of electionering*. Oversettelse av D.R. Shackleton Bailey. Cambridge Mas. 2002. Harvard University Press.

CICERO: *The Verrine Orations I: Against Caecilius. Against Verres*. Oversettelse av L.H.G. Greenwood. Cambridge Mas. 1953. Harvard University Press.

CICERO: *The Verrine Orations II: Against Verres*. Engelsk oversettelse av L.H.G. Greenwood. Cambridge Mas. 1953. Harvard University Press.

PLUTARK: *The life of Cicero*. Engelsk oversettelse av J.L. Moles. 1988. Aris and Phillips Ltd.

Litteratur

Andresen, Astri m.fl. (2012). *Å gripe fortida. Innføring i historisk forståing og metode*. Oslo. Det norske samlaget.

Badian, Ernst (1972). *Publicans and sinners. Private Enterprise in the Service of the Roman Republic*. Ithaca, New York. Cornell University Press.

Baldson, J.P.V.D. (1962). *Roman History, 65-50 B.C.: Five Problems*. The Journal of Roman Studies, Vol. 52, Parts 1 and 2. Cambridge University Press. S. 134-41.

Bryen, Ari Z. (2012). *Judging Empire: Courts And Culture in Rome's Eastern Provinces*. Law and History Review, Vol. 30, No. 3. American Society for Legal History, Inc. S. 771-811.

Davies, Mark Everson og Swain, Hilary (2010). *Aspects of Roman History 82 BC-14 AD a source based approach*. Routeledge.

Finley, Moses (1968). *A history of Sicily. Ancient Sicily to the arab conquest*. Alden Press.

Fuhrmann, Manfred (1992). *Cicero and the Roman republic*. Blackwell.

Grew, Raymond (1980). *The Case for Comparing Histories*. The American Historical Review, Vol. 85, No. 4. Oxford University Press. S. 763-778.

Guite, Harold (1962). *Cicero's Attitude to the Greeks*. Greece & Rome, Vol. 9, No. 2. Cambridge University Press. S. 142-59.

Jones, A.H.M. (1983). *The cities of the Eastern Roman provinces*. Adolf M. Hakkert Press. Amsterdam. S. 50-64, 191-214.

Kocka, Jürgen. (2003). *Comparison and Beyond i History and Theory*. Vol. 42, No. 1. Wesleyan University. S. 39-44.

Krørup, Per (1971). *Romersk politikk i oldtiden. En orientering i den nyere forskning*. København: Gyldendal.

Lintott, Andrew (1993). *Imperium Romanum. Politics and administration*. London: Routledge.

Lintott, Andrew (1999). *The constitution of the Roman Republic*. New york: Oxford University Press.

Loewenstein, Karl (1973). *The Governance of Rome*. Martinus Nijhoff. The Hauge. S. 1-225.

Marshall, Anthony J. (1966). *Governors on the Move*. Phoenix, Vol. 20, No. 3. Classical Association of Canada. S. 231-46.

- McDermott, William C. (1971). *Q. Cicero*. *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, Bd. 20, H. 5/6. Franz Steiner Verlag. S. 702-717.
- Rauh, Nicholas K. (1986). *Cicero`s buisness friendships: economics and politics in the late Roman republic*. *Aevum*, Anno 60, Fasc. 1. Vita e Pensiero – Pubblicazioni dell'Università Cattolica del Sacro Cuore. S. 3-30.
- Robert Jr., Rowland J. (1972). *Cicero and the Greek World*. *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, Vol. 103. The Johns Hopkins University Press. S. 451-61.
- Seratti, John (2000) a. *The coming of the Romans: Sicily from the fourth to the first centuries BC i From Aeneas to Augustus: New Approaches in Archaeology and History*. Edit av Smith, C. og Serrati, J. Vol.1: Edinburgh University Press.
- Serrati, John (2000) b. *Garrisons and Grain: Sicily between the punic wars i From Aeneas to Augustus: New Approaches in Archaeology and History*. Edit av Smith, C. og Serrati, J. Vol.1: Edinburgh University Press.
- Sherwin-White, A.N. (1984). *Roman foreign policy in the east*. Duckworth. London. S. 235-57.
- Smethurst, S.E. (1953). *Cicero and Roman Imperial Policy*. *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, Vol. 84. The Johns Hopkins University Press. S. 216-26.
- Thompson, L.A. (1965). *Ciceros's succession- problem in Cilicia*. *The American Journal of Philology*, Vol. 86, No. 4. The Johns Hopkins University Press. S. 375-86.
- Thompson, L.A. (1962). *The Relationship between Provincial Quaestors and Their Commanders-in-Chief*. *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, Bd. 11, H. 3. Franz Steiner Verlag. S. 339-55.
- Verbrugge, Gerald P. (1972). *Sicily 210-70 B. C.: Livy, Cicero and Diodorus*. *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*. Vol. 103 The Johns Hopkins University Press. S. 535-59.
- Wilson, Roger. (2000). "Ciceronian Sicily: an archaeological perspective" *From Aeneas to Augustus: New Approaches in Archaeology and History*. Edit av Smith, C. og Serrati, J. Vol.1: Edinburgh University Press. S. 134-160.

Zambon, Efrem (2008). *Tradition and Innovation: Sicily between Hellenism and Rome*.
Stuttgart: Franz Steiner. S.238-251.